

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI
ÉS KRITIKAI SZEMLE

1948 március

T A R T A L O M:

PETÓFI SANDOR: Két vers (97) — OLAJOS MIHÁLY: Kossuth terve a dunai népek együttműködéséről és a mai helyzet (99) — GÁL LÁSZLÓ: Dal a csillagos márciusról (108) — MITYIN NIKOLAJ: Százéves a kommunista kiáltvány (110) — ÁCS KAROLY: Új életek éneke (117) — HERCEG JÁNOS: Restiben (123) — ASKERC ANTON: Koronázás Zágrábban (127) — ZSUPANCSICS OTTÓ: Két vers (129) — ILICS NADEZSDA: Találkozás (130) — STEINFELD SANDOR: Világ szemle (135) — Figyelő, GÁL LÁSZLÓ: Bírálatról, fejlődésről (143) — LÉVAY ENDRE: Az irodalom szolgálatában (146) — GAJDOS TIBOR: Öt fiatal képzőművész kiállítása Szuboticán (151) — Szemle, HERCEG JÁNOS: Két színházi bemutatóról (153) — PALICS MIKLÓS: A szilárd békéért és népi demokráciáért (158).

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

KIADJA A JUGOSZLÁVIAI MAGYAR KULTÚRSZÖVETSÉG
MEGJELENIK HAVONTA

SZERKESZTI: A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. STEINFELD SÁNDOR

SZERKESZTŐSÉG: NOVISZÁD, GEN. STALJINA UTCA 16. I. TELEFON 23-53

KIADÓHIVATAL: SZUBOTICA, DOBANOVACSKA UTCA 9

TELEFON: SZUBOTICA, 414

ELŐFIZETÉSI DIJ: EGY ÉVRE 90 DINÁR, FÉL ÉVRE 50 DINÁR, EGYES SZÁM ÁRA 9 DINÁR

POSTATAKARÉKSZÁMLA 32-704-503. LAPZÁRTA MINDEN HÓ 10-ÉN.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adjuk vissza.

HID KÖNYVKIADÓVÁLLALAT

KIADVÁNYAI:

Szabadságdalok (II. kiadás)	—	—	—	—	Ára	25.—	Dinár
Csillagok csillaga (antológia)	—	—	—	—	"	20.—	"
<i>Gorkij Maxim</i> : Így tanultam én (II. kiadás)	—	—	—	—	"	5.—	"
<i>Tung-Pi-Vu</i> : Mi történt Kinában?	—	—	—	—	"	9.—	"
<i>Lenin I. V.</i> : A szakszervezetekről	—	—	—	—	"	5.—	"
<i>Lenin I. V.</i> : Az államról (II. kiadás)	—	—	—	—	"	4.—	"
<i>Olajos Mihály</i> : Parasztkérdés — Földkérdés	—	—	—	—	"	5.—	"

SZÓTÁRAK

Szerb—Magyar szótár	—	—	—	—	Ára	35.—	Dinár
Magyar—Szerb szótár	—	—	—	—	"	35.—	"

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

<i>Kosenko Z.</i> : Álom és álomlátás	—	—	—	—	"	4.—	Dinár
<i>Szergejev I.</i> : Tudomány és babonaság	—	—	—	—	"	5.—	"
<i>Sztoletov Nikolaj</i> : Miért zöldek a növények?	—	—	—	—	"	6.—	"
<i>Voroncov</i> : Van-e élet a bolygókon?	—	—	—	—	"	5.—	"
<i>Bogorov V.</i> : Élet a víz alatt	—	—	—	—	"	8.—	"

SZINDARABOK GYŰJTEMÉNYE

Szinpadunk III. füzet	—	—	—	—	Ára	15.—	Dinár
IV. "	—	—	—	—	"	6.—	"
VI. "	—	—	—	—	"	9.—	"
VII. "	—	—	—	—	"	6.—	"
VIII. "	—	—	—	—	"	6.—	"
IX. "	—	—	—	—	"	8.—	"
X. "	—	—	—	—	"	8.50	"
XI. "	—	—	—	—	"	7.—	"
XII. "	—	—	—	—	"	7.—	"

NÉPEGYETEM

<i>Steinfeld Sándor</i> : Az új Jugoszlávia gazdasági helyzete	—	—	—	—	"	3.—	"
<i>Kongó Tibor</i> : Jugoszlávia első ötéves terve	—	—	—	—	"	3.—	"
<i>Majtényi Mihály</i> : Duna—Tisza—Duna csatorna	—	—	—	—	"	3.—	"

POLITIKA, TÖRTÉNELEM

<i>Javánovics Arszó</i> : A népfőlszabadító harc áttekintése	—	—	—	—	Ára	6.—	Dinár
<i>Fominov Nikolaj</i> : A nemzetiségi kérdés	—	—	—	—	"	5.—	"
<i>Lemin</i> : Az USA és Anglia külpolitikája	—	—	—	—	"	7.—	"
<i>Kardely Edvard</i> : Jegyzetek a nemzetközi fejlemények egyes kérdéseihöz	—	—	—	—	"	6.50	"
<i>Lemin Iván</i> : A tőkés rendszer két válsága	—	—	—	—	"	6.—	"
<i>Lőrinc Péter</i> : Kurücker	—	—	—	—	"	18.—	"
<i>Jerusalimski</i> : Az angol-francia diplomácia és a német kérdés	—	—	—	—	"	6.—	"

MEGRENDELHETŐ: **HID** SZUBOTICA, DOBANOVACSKA 9.

RESPUBLIKA

*Respublika, szabadság gyermeke
S szabadság anyja, világ jótevője,
Ki bujdosol, mint a Rákócziak,
Köszöntelek a távolból előre!*

*Most hódolok, midőn még messze vagy,
Midőn még rémes átkozott neved van,
Midőn még, aki megfeszíteni
Kész tégedet, azt becsülik legjobban.*

*Most hódolok, most üdvözöllek én,
Hisz akkor hódolód elég lesz,
Ha a magasból ellenédre majd
A véres porba diadallal nézsz.*

*Mert győzni fogsz, dicső respublika,
Bár vessen ég és föld elébe gátot,
Miként egy új, de szent Napóleon,
Eltoglalod majd a kerek világot.*

*Kit meg nem térít szép szelíd szemed,
Hol a szeretet oltárlángja csillog,
Majd megteríti azt szilaj kezed,
Melyben halálos vésznek kardja villog.*

*Te léssz a győző, a diadalív
Ha elkészül, a te számodra léssen,
Akár virágos tarka pázsiton,
Akár a vérnek vörös tengerében!*

*Szeretném tudni, ott leszek-e én
A győzelmi fényes ünnepélyen?
Vagy akkorára már lán elvisz az
Engészet s ott lenn tart a sirba' mélyen? —*

*Ho meg nem érem e nagy ünnepet,
Barátim, emlékezzetek meg rólam...
Republikanus vagyok s az leszek
A föld alatt is ott a koporsóban!*

*Jertek ki hozzám, s ott kiáltsatok
Stromnál éljent a respublikára,
Meghallom én azt, s akkor béke száll
Ez üldözött, e fájó szív porára.*

FÖLTÁMADOTT A TENGER. . .

*Föltámadott a tenger,
A népek tengere;
Ijesztve eget, földet,
Szilaj hullámokat vet
Rémitő ereje.*

*Látjátok ezt a táncot?
Halljátok e zenét?
A kik még nem tudlátok,
Most megtanulhatjátok,
Hogyan mulat a nép.*

*Reng és üvölt a tenger,
Hánykódnak a hajók,
Súlyednek a pokolra,
Az árbóc és vitorla
Megtörve, tépve lóg.*

*Tombold ki, te özönvíz,
Tombold ki magadat,
Mutasd mélységes medred,
S dobáld a fellegekre
Bőszült tajtékodat;*

*Jegyezd vele az égre
Örök tanúságul:
Habár fölül a gálya,
S alúl a víznek árja,
Azért a víz az úr!*

KOSSUTH TERVE A DUNAI NÉPEK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL ÉS A MAI HELYZET

Irta: Olajos Mihály

»Egység, egyetértés, testvériség, magyar, szláv és román között? Igen, ez az én legforróbb vágyam, legőszintébb tanácsom! Ime egy mosolygó jövő valamennyiök számára.«

Kossuth.

»Uj korszak kezdődött. Itt keleten a népek kezükbe vették saját sorsukat és ez lehetővé tette a népek közötti testvéri, örökérvényű szövetségek megvalósítását, mert a népek sohasem akartak egymás ellen harcolni.«

Tito.

Száz éve, hogy fellángoltak az 1848-as forradalmi harcok Európában, száz éve, hogy felcsapott e mozgalom leghosszabban tartó lángja — a magyar szabadságharc. Ez év március 15-én a magyar nép — és vele együtt Európa szabadságszerető néptömegei, — annak a szabadságharcnak a kirobbanását ünneplik, melynek egyik legfontosabb tapasztalata Kossuth Lajos terve a Dunamedence népeinek együttműködéséről. A szabadságharc alatt, főleg a harc leverése idejében és az utána előállott helyzetben mutatkoztak meg teljes jelentőségükben azok a történelmi tanulságok, amelyek Kossuthot, de a szlávok és románok leghatalmasabb embereit is a dunamenti népek sorsközösségének, megbékélésének és együttműködésének gondolatára vezették.

Kossuth elgondolása — ma élő valóság! Az 1848-as szabadságmozgalom századik évfordulóját a dunamenti népek mint szabad, egymással szövetkezett, szorosan együttműködő népek ünneplik. Ezeket a népeket ma az együttműködési és kölcsönös segélynyújtási egyezmények egész rendszere fűzi össze.

A dunamenti népek összefogása most, a második világháború után, a fasiszmus ölelt aratott győzelem vívmányaira támaszkodva, a világ-

imperializmus egész rendszerére mért hatalmas csapás résében valósult meg. A népeket felszabadító Szovjet hadsereg győzelmei, Jugoszlávia népeinek hősi harca a fasiszta megszállók és segítők ellen a szabadságért és népi demokráciáért, a többi dunamenti országok népeinek küzdelme a fasizmus és maradványai ellen, az új demokráciáért és végül mind a népek bátor, következetes védekezése a nyugati imperialisták törekvéseivel szemben — ez az az út, amely a dunamenti népeket oly széles szabadságukhoz, oly szilárd szövetségükhöz és őszinte együttműködésükhöz vezette.

A dunamenti népek mai, mind bensőségesebbé váló összefogása csakis az alábbi, nélkülözhetetlen feltételek teljesülése útján valósulhatott meg:

1) a dunai népek felszabadultak mindenfajta hódító, imperialista elnyomtatás és befolyás alól;

2) a népek megdöntötték a hódító idegeneket szolgáló hazai kizsákmányoló osztályok hatalmát, szétverték annak sovinszta, gyűlöletet szító elméleteit, leszámoltak a múlttal;

3) győzött a demokratikus népforradalom, felszabadult a munkásság, parasztság és az egész dolgozó nép; megnyílt a szabad út az összefogásra törekvő népakarat előtt;

4) a dunamenti népek az új demokráciában, a tervezgatókodás és munkaverseny útján elindultak közös boldog sorsuk, a szocializmus felé; és végül

5) mindeme feltételek csak azért teljesülhettek, mert immár harminc éve fennáll a mind hatalmasabbá váló Szovjet Szövetség, a népek szabadságának és összefogásának legerősebb támogatója, a dunamenti népek együttműködésének és fejlődésének legbiztosabb támasza.

I.

A dunamenti népeket mindig az idegen hódítók uszították egymás ellen. Politikájuk alapelve, összeveszés és uralkodj! Ha valamelyik kis nép harcra indult szabadságáért, az idegen elnyomók ráuszították a többi elnyomott kis népeket. Ilyenkor a szabadságharcosok ellen küldött népeknek mindig szabadságot ígértek, de a szabadságharc leverése után egyaránt elnyomták minden kis népet — a »lázadókat« is, »segítőket« is. Így volt ez 1848/49-ben épp úgy, mint a nemrég lezajlott világháború folyamán.

A magyar forradalom vérbefojtása után Bécs ugyanolyan elbánásban részesítette a szomszéd népeket is mint a magyarokat. Ekkor írta Szvetozár Miletics, a szerb nép szabadságának hűséges harcosa, hogy amit a magyarok büntetés fejében kaptak Bécsből, ugyanazt kapták a velük szomszédos népek jutalmul.

Ebből az igazságból indult ki Kossuth is, amikor az 1850-es években lefektette a dunai együttműködés tervzetét és azért harcolt, hogy az itteni kis népek fogjanak össze szabadságuk és függetlenségük közös védelmére, együtt harcoljanak a német hódítók ellen, ne pedig egymás ellen egyik vagy másik hódító szolgálatában.

A száműzött Kossuth tárgyalásokat folytatott Obrenovics Mihállyal, Szerbia akkori uralkodójával és Cuza román fejedelemmel, hogy megvalósítsa elgondolását. Tervezete nem jutott tovább a kezdeti tárgyalásoknál. Akkor nem jött létre a dunai népek összefogása, így a Duname-

dence továbbra is az idegen hódítók népeket összevesztő játékának színtere maradt.

Jugoszlávia népei, élükön a Kommunista Párttal, hősi ellenállást tanúsítottak a hitleri terjeszkedéssel szemben. Jugoszlávia Kommunista Pártja már 1938-ban az »Anschluss« idején rámutatott a fasiszmus veszélyére, mely nemzeti függetlenségük és szabadságuk eltiprásával fenyegette Jugoszlávia és Délkelet-Európa kis népeit. Jugoszlávia népeinek elszántsága a fasiszmussal szembeni védekezésre, elemi erővel nyilatkozott meg 1941 március 27-én, amikor elsöpörték a fasiszta tengelyhez csatlakozó kormányt. Az ország megszállása után pedig Jugoszlávia népei legyvert ragadtak, hogy megsemmisítsék a fasiszta megszállókat és hazáruóló segítőiket, kivívják nemzeti szabadságukat és megvalósítsák az új népi demokratikus Jugoszláviát.

A második világháború előtt, de főleg a háború elején a Jugoszláviával szomszédos országok uralkodó köreiből a népeket a fasiszta Németország uszályába fogták. Am a csatlósországek népeit a hitleri hódítók épp úgy elnyomták és kizsákmányomták, ahogy azt Jugoszlávia népeivel is tenni szerettték volna. Ismét bebizonyosodott, de megfordítva Szvetozár Miletics igazsága: amit a Jugoszlávok büntetés fejében kapták Hitler-től, ugyanazt kapták a magyarok, románok, szlovákok bulgárok jutalom fejében.

A háború folyamán a dunai népek véres áldozatok árán tanulták meg a Kossuth által már csaknem száz évvel azelőtt kifejtett igazságot, hogy össze kell fogniok és együtt kell harcolniok a közös ellenség ellen. A háború második felében, de főleg a háború végén és után, — a kommunista pártok és a fasisztaellenes demokratikus erők kitartó, következetes harcának eredményeképpen — fokozatosan létrejött és mind jobban a megvalósulás útjára lépett a dunamenti népek összefogása, a nemzeti szabadságukért és demokratikus megújulásukért folytatott harcban. A Szovjet Szövetség segítségével és saját erejükre támaszkodva, a dunamenti népek felszabadultak a fasiszta megszállás alól és megvalósították mai nagyszerű összefogásukat.

Évszázados küzdelem árán lezárult egy sötét korszak és kezdetét vette egy új korszak, melyben az egymással szövetkezett népek közösen megvédelmezik és továbbszélesítik harcuk vívmányait, szilárdan és elszántan szembehelyezkednek minden hódító törekvéssel és minden áron megőrzik nemzeti szabadságukat és függetlenségüket. Ma, a dunamenti népek következetesen és kitartóan harcolnak a békéért, a népi demokráciáért, valamennyien elutasítják a »Trumann elvet«, »Marshalj tervet«, »Balkán-bizottságot«, visszautasítanak belügyeikbe való bármilyen idegen beavatkozást.

A dunai népek tehát megszabadultak összefogásuk legnagyobb akadályától, a népeket egymás ellen usztó hódítóktól, megvalósították mai együttműködésüket, mely messze túlhaladja Kossuth elgondolását, mert ez a szövetkezés a Balkán és egész Kelet-Európa felszabadult népeinek egymás közötti és a hatalmas Szovjet Szövetséggel való együttműködésére támaszkodik.

II.

Sohasem sikerült volna az idegen hódítóknak egymás ellen usztani a dunamenti népeket, ha nem akadtak volna segítő ügynökeik és szolgálók a dunamenti népek soraiban. A dunai népek uralkodó csoportjai segített-

tek mindig az idegen hódítókat saját népeik elnyomatásában és egymásrausztításában, ezek dolgoztak mindig azon, hogy a népeket a hódító nagyhatalmak politikájának függvényévé tegyék.

A nemesi hűbérurak, nagybirtokosok, főpapok, pénzmágnások és nagytőkések sohasem elégedtek meg saját népük kizsákmányolásával, arra törekedtek szakadatlanul, hogy kizsákmányolják és elnyomják a szomszéd népeket is. Alapérdeküket a hódító terjeszkedésben látták, évgett gyűlöletet szítottak a szomszéd népek iránt, sovinizmussal telített »nagyhatalmi« elméleket hirdettek.

A dunai népek uralkodó csoportjai mind a saját dolgozó népük, mind a szomszéd népek ellen, a hódító nagyhatalmaktól kaptak segítséget. Csak az idegen elnyomókra támaszkodva tudták megőrizni hatalmukat akár a saját népük, akár bármelyik szomszéd nép vagy kisebbség felett. Az idegen segítség elnyerésére pedig kiszolgáltatták saját népüket az idegen hódítóknak. Így váltak az elnyomó nagyhatalmak szolgáivá.

A magyar főnemesi arisztokrácia és a főpapság 1848/49-ben a magyar szabadságharc ellen fordult. Magyar főurak: báró Jossika, Szögyény és István herceg az elsők, akik a Habsburgoknak az ellenforradalom megszervezését ajánlják és ezt minden erejükkel segítik. Ők indítványozták Jelasics kinevezését az ellenforradalom horvátországi vezérévé. A dunamenti népek összefogásának legnagyobb ellenségei éppen a magyar uralkodó osztály volt. Az ő soraiból kerültek ki az Andrásyok, Horthyk, az ő érdekeiket képviselték a Szálasiak, Nagy Ferencék, az ő ügynökeik voltak nálunk a Nagy Ivánok, Deák Leóok, Vámos Jánosok. A magyar uralkodó csoport volt a szerzője és hirdetője a magyar »nagyhatalmi« ábrándnak. Ő törekedett a magyar nép elnyomásán kívül a szomszédos szláv népek és románok elnyomására is.

Jelasics horvát bán, Rajacsics patriárka, Saguna román püspök és a szlovák Hurbán voltak 1848/49-ben a Habsburgok ügynökei a többi dunai népeknél, akik osztrák császári lobogók alatt, császári tábormozgók vezetésével mellettt usztítottak a magyar szabadságharc ellen. A második világháború folyamán a Tisook, Antonescuk, Fillovok, Horthyval együtt Hitler nyílt csatlósai, akik a német-olasz fasiszták harcát támogatták a Szovjet Szövetség és Jugoszlávia hős népei ellen, a német világuralmi törekvés érdekében szították a gyűlölködést a dunai népek között. A Nagy Ferencék, Maniuk, Petkovok és Jovánovics Dragolyubok pedig az amerikai és angol imperialisták javára kémkedtek a felszabadult dunai országokban.

Az egész elmúlt évszázad, de főképpen 1848/49 és a második világháború eseményei bőséges anyagot nyújtanak annak a bizonyítására, hogy a dunamenti népek szabadsága és összefogása semmiképp sem valósul meg mindaddig, amíg e népek meg nem semmisítik a hódító nagyhatalmak hazai szolgáit, az uralkodó csoportokat. A népek együttműködése a Dunamedencében csakis a hazaáruló kizsákmányolók megsemmisítése és sovinizta. gyűlöletet szító eszméik teljes szétverése útján lehetséges.

Kossuth a magyarok, szlávok és románok szövetkezését hirdette. Az elsők közé tartozik, akik belátták, hogy ennek a szövetkezésnek mindenekelőtt, nélkülözhetetlen feltétele a magyar »hegemónia« feloszlatása. Fel kell hagyni a »birodalmi« törekvésekkel, lemondani a magyar »nagyhatalomról«, felhagyni azzal az irányzattal, amelynek célja a szomszédos népek elnyomása. Kossuth jól látta, hogyha a magyar ural-

codni akar a Dunavölgye népein, akkor ezt csak, mint német hűbéres teheti.

Kossuth elismerte a szomszéd népek egyenjogúságát a magyar néppel, állást foglalt a kisebbségek jogos követelésének kielégítése mellett. Elismerte Horvátország jogát, hogy elszakadjon a magyar koronától. Elismerte Erdély jogát az önkormányzatra. Mindezek az 1850-es években a népek egyenjogúsága felé mutató irányzat termékei voltak, de természetesen hírül sem jelentik és akkor sem jelenthették a nemzeti kérdés gyökeres megoldását a dunai népek között. Kossuth lépést tett a népek egyenjogúsága felé, de tervezetében nem fektetett le mindent, amit az egyenjogúság megkövetelt volna. Hiányai mellett is, tervezete egészében véve haladó, mert a magyarok, szlávok és románok összefogása és a magyar »hegemónia« felszámolása felé mutató irányzat a főtartama. Éppen emiatt is utasították el a magyar uralkodó osztályok Kossuth tervezetét mind a kiigyezés idejében, mind azután.

A második világháború folyamán a magyar uralkodó osztályok »nagyhatalmi« törekvése, revizionizmusa és sovinizmusa a dunamenti népek — közöttük a magyar nép — katasztrófájának egyik legvétkesebb előkészítője volt. Ismét bebizonyosodott, mennyire alapvető érdeke a magyar népnek, s a többi dunai népeknek is, hogy véglegesen felszámolják a revizionizmust, szétverjenek mindenfajta »birodalmi« képzelődést, felfagyjanak az egymás elnyomására irányuló törekvéssel és mindenfajta sovinizmussal.

A második világháború alatt és után a dunai népek leszámoltak a háborús bűnösökkel, hazaárulókkal, a megszállók szolgálival, kigyomlálták országaikból a fasizmus maradványait, aláásták a nagybirtokos-tőkés kizsákmányoló rendszert, fokozatosan kiküszöbölnek mindenfajta kizsákmányolást. Az idegeneket szolgált, kizsákmányoló csoportok hatalmának megdöntésével egy időben szétverték és szétverik e csoportok sovinizsát, szomszéd népek ellen uszító eszméit, — szakították a sötét múlttal. Így tépték ki az egymás közötti gyűlölködés legveszedelmesebb gyökereit.

Kossuth csak a kezdeti lépéseket jelentí. Ma a magyar nép és vezetői végigmentek a Kossuth által megkezdett úton. Megsemmisítették a revizionizmust és a magyar nép szebb és boldogabb hazáját a békeszerződésben kijelölt határookra építik.

A dunai népek mai szövetkezése a népek egyenjogúságán alapszik. Mindegyik nép tiszteletben tartja a szomszédos népek szabadságát, függetlenségét, becsülik egymás nemzeti kultúráját. Egyik nép sem hirdeti »vezetésre hivatottságot« a többi nép felett, mindegyik nép magáévá teszi azt a tanulságot, hogy bármelyik dunamenti nép csak mint imperialista csatlós uralkodhatna a szomszéd népek felett — bármelyik dunamenti kis nép csak mint szolganép lehetne »nagyhatalom«. Egy dunai nép sem választotta ezt az utat. A ledöntött uralkodó osztályok maradványait itt is — ott is meg-megkísérlik ugyan, hogy népeiket újból a világhatalmi törekvés imperialista eszközévé tegyék, de a dunamenti népek kiméletlenül megsemmisítik a világimperializmus ügynökeit.

III.

A dunamenti országok dolgozó néptömegei sohasem akartak egymás ellen harcolni, ez sohasem volt érdekük. Az itteni népek legjobb fiai az összefogásért, a szövetkezésért harcoltak. Az együttműködés megvaló-

sításához tehát le kellett dönteni minden akadályt a népakarat útjából, — győznie kellett a népeknek, megvalósulnia a népuralomnak.

A dunamenti népek együttműködésének kérdését Kossuth tervezetében az 1848-as polgári forradalom vetette fel, de a második világháború vívmányaként győzelemre jutott demokratikus népforradalom oldotta meg.

Már az 1848-at megelőző reform korszakban mind erősebben folyt a harc Magyarországon a hűbériség két legerősebb bilincsének szétveréséért, — a nemesi kiváltságok (adómentesség) megszüntetéséért és a jobbágyság felszabadításáért (örök váltság). Ezek voltak a polgári fejlődés fő akadályai. De ugyanakkor a hűbériség volt a Habsburgok duna-medencei uralmának fő támasza. Bécs alapvető érdeke volt megakadályozni minden polgári, demokratikus fejlődést. Ahhoz, hogy Magyarország polgáriasodjon, mindenekelőtt ki kellett vívni az ország függetlenségét a Habsburgok uralma alól. A nemzeti szabadságharc a magyar polgári forradalom főkérdése lett. A magyar szabadságért folyó harc pedig Kossuthot szükségszerűen a szláv és román szabadságkérdéséhez helyesebben annak az igazságnak felismeréséhez vezette, hogy a magyar szabadság csakis a közös, magyar, szláv és román szabadság keretében valósulhat meg.

A magyar polgári forradalom élharcosa a szabadelvű kisbirtokos nemesség volt. Ez volt az a réteg, amelyben kialakulhatott a néppel összefogó balszárny és amely legalkalmasabb volt arra, hogy a függetlenségi harc élére álljon. Kossuth e birtokos nemesség és a nép érdekeinek összegyeztetéséért halált. *»Ezen érdekegyesülés képezi hazánk jövőndő biztos létének alapfeltételét«* — mondotta, mert a kismemesség és a nép összefogásában volt a legerősebb szövetkezés lehetősége a szabadságharc megvívására. Kossuth a jobbágyság felszabadítását követelte, hogy a nép is érdekelt legyen a szabadságharcban, — de másrészt a népszabadság, jobbágyfelszabadítás, nemesi előjogok eltörlésében nem volt olyan gyökeres, mint Petőfi, vagy Táncsics Mihály, mert attól tartott, hogy a túlmélyre ható forradalmi átalakulás érdektelenné teszi a liberális kis nemességet a magyar szabadságharcban. Kossuth túlsokat törődött azzal, hogy a »nemességnek legyen kedve védeni a hazát«, de nem törődött eleget azzal, hogy a parasztságnak is »kedve« legyen hozzá. Több engedményt kellett volna követelnie a nemességtől.

A szabadságharc idején a poigárság és munkásság új réteg volt csupán, nem elég éretti ahhoz, hogy a forradalom és a szabadságharc élére álljon, a jobbágyság szervezetlenségénél és elmaradottságánál fogva képtelen volt erre, így csakis a kisbirtokos nemesség legszabadelvűbb része állhatott a szabadságharc élére. Ez a körülmény viszont lehetlenné tette oly gyökeres forradalmi átalakulás megszületését, amely megfelelő alapja lehetett volna a magyarok, szlávok és románok összefogásának. A magyar forradalom nem törölte el oly gyökeresen a magyar nemesek előjogait, a szerb, román, szlovák jobbágyokkal szemben, hogy ezek is csatlakozni tudtak volna a magyarok harcához. A jobbágyság felszabadítása nem volt elég széles ahhoz, hogy eltüntethette volna a szláv és román jobbágyokból a gyűlöletet magyar nemesek iránt. Ezt a gyűlöletet használta ki Bécs a szabadságharc ellen.

A dunai népek összefogása 1848—49-ben nem valósult meg. A szabadságharc, a forradalom elbukott. A polgári forradalom fölvetette ugyan, de megoldani nem tudta a népek szövetkezésének kérdését, ebben a forradalomban nem tudott teljes, szabad kifejezésre jutni a népakarat.

A második világháború elején, Jugoszlávia hősi népeinek a megszállók és hazaárulók elleni felkelésével a dunai országokban elkezdődött és döntő győzelemre jutott a demokratikus népforradalom. Ennek a demokratikus népforradalomnak szintén a német hódítók elleni nemzeti szabadságharc volt a főkérdése; a demokratikus népi átalakulás minden dunai országban csakis a német megszállók és szolgálk kikergetése és a nyugati imperialista betolakodókkal szembeni ellenálás útján valósulhatott meg. Épp ezért a népfelszabadító harc, a dunai népek együttműködésének kérdését, de nemcsak fölvetette, — hanem meg is oldotta.

Megvalósult a dunamenti népek függetlensége és szabadsága. Ezenkívül a demokratikus népforradalom gyökeres változásokat hozott. A nemzeti függetlenségnek és a népi demokratikus átalakulásnak élharcosa mindenütt a munkásosztály és élcsapata a Kommunista Párt. Megvalósult a munkásság és parasztság szövetkezése és ez az összefogás maga köré csoportosította a többi dolgozókat, népi értelmiséget, polgári közép-rétegeket is. A dunai országokban mindinkább létrejött az alapvető néptömegek és az összes dolgozók, széles, mind szilárdabb frontja és ez a Népfront az alapereje a függetlenségéért és demokratikus átalakulásáért folytatott küzdelemben.

A demokratikus népforradalom felszabadította a dunai országok dolgozó népét, megsemmisített mindenfajta elnyomást, kitépte a gyűlölködésre való alkalom minden gyökerét, szabad utat nyitott a népakarat előtt és a népek megvalósították azt, amit legjobbjai már régen akartak. — összefogtak. Szövetkezésükben tovább bővítik szabadságukat és ahogy bővül a dolgozók szabadsága, úgy szilárdul a dunai népek szövetsége.

IV.

A demokratikus népforradalom már minden dunai országban túllépte a polgári demokrácia kereteit, mindegyik országban az új népi demokrácia kereteit, mindegyik országban az új népi demokrácia jellegét hordja magában. Az összefogott dunai népek az új demokrácia útján elindultak »valamennyiök mosolygó jövője« — a szocializmus felé. Népfront, népi és mind népibb hatóság, földreform, pénzmegszilárdítás, államosítás, szövetkezeti mozgalom, tervgazdálkodás, iparosítás, villamosítás, mezőgazdaság megújítása, munkateljesítmény fokozása, szocialista munkaverseny, — ezek a fordulópontok jelzik a dunai népek fejlődésének útját. A cél: a szocialista népgazdaság és a szocialista népi kultúra felépítése; építeni az új világot, melyben megszűnik az embernek ember általi kizsákmányolása.

Csak régimintájú, rövid időre szóló, átmeneti találkozás lenne a dunai népek együttműködése ha nem indult volna el mindegyik nép a szocializmus felé. Nem lehetne tartós az együttműködés különböző gazdasági és társadalmi berendezésű országok között, nem bízhatnának a népek abban az országban, amelyben talaja lenne a kizsákmányolásnak, mások elnyomására törekvésnek. A szocializmus felépítése az összefogás mindegyik országában olyan tényező, amely az egyes országokat még érdekeltébbé teszi a szövetkezésben, mert a gazdasági és kulturális együttműködés, egymás segítése, nagy mértékben fokozza mindegyik ország lehetőségeit. Megújult népek összefogása az építésre — ez a dunai népek szövetkezése.

Ez nem »keleti tömb« — sokkal több annál. A népek szilárd egy-
sége, őszinte, önkéntes együttműködése olyan országoknak, amelyekben

már nem úr az imperializmus. Ez a szövetség nem irányul senki ellen. Célja: közös összefogással építeni a népek szabad, boldog jövőjét, közös erővel gátat vetni az amerikai imperialisták és csatlósaiak terjeszkedési törekvéseinek és ha kell, közös erővel megvédeni a dunai népek harcának és hősi munkájának vívmányait.

V

A dunai népek összefogásának legalapvetőbb feltétele a Szovjet Szövetség immár több mint harminc éves létezése. A Szovjet Hadsereg hősi harcai és hatalmas győzelmei nélkül a dunai népek nem szabadulhattak volna fel a fasiszta megszállás alól és segítsége nélkül nem tudták volna megőrizni függetlenségüket a nyugati imperialistákkal szemben. Ha a dunai országokba az amerikai és angol imperialisták hadseregei jöttek volna, ráerőszakolták volna a dunai népekre is — mint a görög, olasz, vagy francia népe — a hazaáruló tőkés és nagybirtokosok kizsákmányoló, népellenes uralmát. A Szovjet Szövetség segítsége tette lehetővé a dunai országokban a gazdasági megszilárdulást, ujjaépítést, tervgazdálkodást, a szabad népek elindulását a szocializmus felé.

Ezt fejezi ki a dunai népek őszinte, baráti és szövetségi viszonya a Szovjet Szövetség iránt. A barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási egyezmények.

A Dunamedence népeinek szabadsága és együttműködése szempontjából döntő fontosságú az a tény, hogy a Szovjet Szövetség, a szocializmus hatalmas, kis népeket segítő országa áll a cári Oroszország helyén.

Kossuth hol az egyik, hol a másik Habsburg-ellenes nagyhatalomtól kért segítséget a magyar szabadságharc védelmére. Mindezek hódító törekvésű, kisépeket elnyomó hatalmak voltak, nem adták segítséget. Az Októberi Forradalomban létrejött egy új nagyhatalom a Szovjet Szövetség, amelynek nem célja a kis népek elnyomása, hanem készségesen és önzetlenül támogatja a kis népek szabadságharcát és következetesen harcol a népek önrendelkezési jogáért.

A dunai népek barátsága a Szovjet Szövetségre és a szlávok együttműködésére támaszodik. Tito marsal mind a Romániával, mind a Magyarországgal kötött szövetségi szerződés alkalmával hangoztatta, hogy a szlávok együttműködése senki ellen nem irányul, nem veszélyezteteti a nem szlávok és a dunamenti népek összefogásának nagy győzelmét, jelenti az a történelmi tény, hogy ebben a nemszláv románok és magyarok is résztvesznek. Kossuth a magyar, szláv, román összefogást hirdetve 1860-ban a következőket írta: *»Ezek a népek (a szlávok és románok — O. M.) a magyarokra sem külön külön, sem együttvéve nem lehetnek veszélyesek ha szabadok«.*

A dunamenti népek szövetezése egyik legszilárdabb része az imperialistaellenes, demokratikus tábornak, melynek élén a Szovjet Szövetség áll. Ennek a tábornak vezetésére azért a Szovjet Szövetség a legheavibb, mert példát adott a világ népeinek az emberi haladásért való harcban, övé volt az oroszánrész a fasiszta fenevad megsemmisítésében. Vezető szerepe nem a népek elnyomásán, hanem az emberi haladásért folytatott önzetlen harcon alapszik.

Az új Jugoszlávia a dunai népek együttműködésének fő kezdeményezője. Jugoszlávia népei négy éves harcukkal kiváltották a többi népek bizalmát, példát mutattak, hogyan kell egy kis népnek harcolni sza-

badságért. Hazánk népei a nagy népfelszabadító háborúban bebizonyították mennyire rajonganak a szabadságért, milyen odaadó hívei a népek szabad fejlődésének. Tito marsal vezetésével létrejött népeink egysége és testvérisége. Népeink megmutatták milyen hatalmas erő rejlik a népek testvéri összefogásában. Ma pedig Jugoszlávia Kommunista Pártjának irányítása alatt, Népfrontunk hatalmas egységével, az öt éves terv megvalósításáért folyó harcuk újabb és újabb dicső győzelmeivel, Jugoszlávia népei az úttörő élen haladnak a szocializmus felépítése felé. Ilyen új Jugoszlávia kezdeményezésére készségesen léptek vele szövetségre a többi dunamenti népek. A dunai népek mai összefogása Jugoszláviai hősi népfelszabadító harcának nagy vívmányain is épül. Az új demokráciák diadala felé Jugoszlávia népeinek felkelése nyitotta meg az utat Tito marsal vezetése alatt. Ezen alapszik az új Jugoszlávia fontos szerepe a dunai népek mai összefogásában, ezért Tito marsal a dunamenti népek megvalósult szövetkezésének nagy építője.

Kossuth elgondolásának Tito a megvalósítója.

Mi, jugoszláviai magyarok büszkék vagyunk hazánk kezdeményező, éllharcos szerepére, hisz a mi harcunkon és munkánkon is épül. Testvériségünk és egységünk, az önkormányzatú Vajdaság és Jugoszlávia többi népeivel része a dunai népek nagy összefogásának. Számunkra Kossuth hagyatéka az, hogy Tito marsalt kövessük, a Népfrontba tömörülve erősítsük hazánk népeinek egységét, teljesítsük feladatainkat az öt éves terv megvalósításában. Minden alkotó erőnket és tudásunkat bevetve kell dolgoznunk, termelnünk és hősi munkával építenünk népünk és a magunk boldog jövőjét. Ezzel járunk hozzá mi a dunai népek nagy-szerű összefogásához.

DAL A CSILLAGOS MÁRCIUSRÓL

*Száguld a szándék, szürke a szó, --
vergődöm a szárnyas gondolatokkal...
Versenyre kelnék, — apró, füsti fecske,
csúcsokon trónos, büszke, nagy sasokkal
s a pacsirtákkal...*

*Ó, nem énekelni...
verébnótámat halkán csiripelni.*

*Kicsik vagyunk? Nem! Óriás a nép,
ha akart már nagyot és akarta nagyon.
Voltunk ezüst sugár a Csillagon,
s naparany esőkolt port utunk előtt, —
már dagasztottunk Európának jövőt!*

*S volt már csillag-álmunk, hajnalhasadásunk,
volt nagyvilág-sírta, véres elbukásunk, —
volt száz évig tartó keserves torunk...*

s volt dobozunk, — Petőfi Sándorunk!

*...Lám, most is úgy hallik fűzű szava,
mint pásztortűznél a dünnyös muzsika, —
s oly édesen édes,
mint anyatej, mint az anya maga...
De, ha felhő száll szabad földünk felett, —
vihar lesz Petőfi orgonás haragja,
zúgó vihar lesz, orkán, fergeteg...
S ha farkas jár a karámunk felé:
maga Petőfi áll elé!*

*Kicsik vagyunk hát? Dehogyan vagyunk kicsik!
Hiszen volt hangunk, harcunk, lobogónk, —
ültünk néptörvényt, döntöttük a trónt,
s már dörzsöltünk csipát Európa szemén...*

*Vért, vöröset adtunk; hitet, hófehéret:
mi voltunk, száz éve, az eleven élet!
Mérföldes a csizmánk, hegymagas a vállunk, —
a hegy maga vagyunk, ha együtt kiállunk!*

*S ha feltámad bennünk Negyvennyolc emléke:
leszünk mi a harc is, s mi leszünk a béke!
Mi leszünk a láz is, leszünk az egészség, —
mi leszünk a jóság, a jog is, — a bőség...*

*Hegyek hátán járunk, szelek szárnyán szállunk,
ismét a világnak legelején járunk, —
jövő seregével, a csillagos néppel,
csillag-lobogóval — népünkért, hazánkért,
Petőfi álmodta, hétbő Kánaánért, —
világszabadságért!*

*S vagyunk már, lettünk már, Rákócziak népe,
Kossuth Lajos népe, Tito marsal népe.
Vagyunk már, lettünk már, újszép világ szépe,
a Csillagok népe, a Szabadság népe!*

*Szél hátán száguld szárnyaló szavunk:
halld, Petőfi! Nem zilált a hajunk, —
karunk ekére, üllőre feszül,
s a hősi munkán nincsen egyedül
a magyar...
s nem Okatootáia-földjén tapos a lábunk.*

*Épül a világod, költő, és a mi világunk:
csillaghitű és napfényű világ!
Dübörögnek ezen a földön fiatal léptek:
csillagos ifjak köszöntik a Csillagos Évet, —
s ezernyi csillagos zászló Elébed omlik...*

*Szabad földön, Szovjetföldön,
Petőfi-dalt énekelnek...
Dalos lengyel munkáskadak,
szabad hazát építenek.
Leomlanak a határok:
ünnep készül Segesvárott, —
Budapesten, Tiranában,
Szófiában és Belgrádban...*

*S görög hegyekből ágyúszó rivall:
a Neved zengik minden ágyúval!
És Kinában is, és Vietnamban.*

*Az angol munkás, a francia, olasz —
a szabad Duna-felé néz... felragyog:
— Ez Petőfi-tavasza — sárga —,
és látja már a Vörös Csillagot.*

SZÁZÉVES A KOMMUNISTA KIÁLTVÁNY

Írta: Mityin Nikolaj

Száz évvel ezelőtt — 1848 februárjában — jelent meg a Kommunista Kiáltvány, amelyet a proletariátus nagy tanítómesterei: Marx és Engels írtak. Ez a mű, amely az emberi gondolkodás legkiemelkedőbb alkotásaihoz tartozik, egyben a marxizmus programjának lefektetése, a tudományos kommunizmus alapelveinek lángelméjű megfogalmazása és megalapozása.

»Ez a kis könyv — írta Lenin — egész kötetekkel ér fel: szelleme élteti és mozgatja mindmáig a civilizált világ egész szervezett és harcoló proletariátusát.«

Sztálin a Kommunista Kiáltványt a *»marxizmus énekek énekének«* nevezte.

Marx és Engels a tőkés rendszer sírásójaként és a szocialista társadalom megalapítójaként határozta meg a proletariátus világtörténelmi jelentőségű szerepét. Tudományos pontossággal megállapították, hogy a tőkés rendszer csődje elkerülhetetlen és a kommunizmus győzni fog.

Az elmúlt évszázad folyamán a világtörténelem legnagyobb csatáit vívták az egymással szemben álló osztályok. Forradalmak, pusztító háborúk zajlottak le, államok omlottak össze. Ez az évszázad mindenben igazolta Marx és Engels tanításának helyességét. A marxizmus ebben az időszakban a tőkés osztály és csatlósai ádáz ellenállása ellenére, egyik győzelmet a másik után aratta.

A Kommunista Kiáltvány eszméinek fényes diadala az Októberi Szocialista Forradalom győzelme és az oroszországi proletárdiktatúra létrejötte. A földgolyó egyhatod részén a munkásosztály, élén a bolsevik párttal, Marx és Engels műveinek lánglelkű továbbépítői: Leninnel és Sztálinnal, sikeresen teljesítette történelmi küldetését a tőkés rendszer megdöntése és a szocialista társadalom felépítése terén. Harminec éve áll fenn és fejlődik a világ első szocialista állama, az az ország, amely valóra váltotta a tudományos kommunizmus nagy elveit.

Sohasem tündökölt még a marxizmus tanításának igazsága olyan fényesen, mint most, amikor a szocialista szovjet birodalom megmentette a világ civilizációját a német-fasiszta progromlovagoktól és a demokratikus, imperialistaellenes tábor élén halad a békéért és demokráciáért vívott harcban: amikor egyre gyarapodnak és erősödnek a népi demokrácia országai, amelyek kiszakították magukat az imperializmus rendszeréből; amikor a tőkés országokban a kommunista pártok egyre újabb és újabb embermilliókat sorakoztatnak diécsfénnyel övezett zászlók alá, olyanokat, akik az imperializmus ellen, a tartós békéért, a demokráciáért és a szocializmusért, a népek egyenjogúságáért és barátságáért harcolnak.

A Kommunista Kiáltványt abban a korszakban fogalmazták meg, amikor már a tőkés rendszer uralkodott Európa legtöbb országában, s

amikor a munkásosztály a széles politikai harc küzdőterére lépett. A munkások fellépése fokozatosan, egyre jobban megszervezett politikai jelleget öltött.

Az elmúlt évszázad harmincas-egyvenes éveiben Angliában magas színvonalra emelkedett a munkásosztály tömegmozgalma: a char-tizmus. A mult század harmincas éveinek elején zajlottak le Franciaországban a lyoni szövőmunkások líres felkelései »Dolgozva élni, vagy harcolva meghalni« jelszó alatt. Ugyancsak a mult század negyvenes éveiben lázadtak fel a sziléziai takácsok Németországban.

A politikai küzdőterre lépett a társadalom új osztálya: a proletáriátus. De akkoriban még nem ismerte fel eléggé történelmi szerepét. nem volt meg a tudományos alapja ahhoz, hogy a felszabadítására irányuló harc feladatait, módszereit és formáit felismerje. Mindezzel Marx és Engels vértette fel a munkásosztályt. A nagy cél — a tőkés rendszer megdöntése és a kommunista társadalom megteremtése, amelyet Marx és Engels jelölt ki a munkásosztály számára, nem holmi utopista elképzelések eredménye volt, hanem a társadalmi fejlődés tudományos elemzésének törvényeiből eredt. Marx és Engels utopiából tudománnyá változtatta a szocializmust. Miután koruk ismereteinek minden kincsét bírták s azokat bírálóan átdolgozták, megalapították a tudományos kommunizmus elméletét. A Kommunista Kiáltvány a marxizmus teljesen megérett műve volt.

»Ebben a műben — írta Lenin — lángelméjű értelmességgel és élnkséggel van körülírva az új világszemlélet, a társadalmi élet teremtését is felölelő következetes materializmus, a dialektika, mint a leg-sokoldalúbb és legmélyebb értelmű tanítás a fejlődésről, az osztályharc elnélete és az új, kommunista társadalom megteremtője, a proletariátus világtörténelmi, forradalmi szerepének elmélete.«

A marxizmus létrejötté valóságos forradalom volt a társadalomtudomány fejlődésében, a bölcsészetben, a politikai gazdaságtanban, a történelemben. A tudományos gondolkodás nagy vívmánya volt a történelem materialista értelmezése, amely lerakta a társadalmi élet törvényeinek megteremtéséhez szükséges alapot. Megsemmisítő csapás érte azokat az idealisztikus szemléleteket, amelyek Marx és Engels előtt uralkodtak a történelmi nézetek terén. A proletariátus hatalmas eszmei fegyverhez: a történelem materialista értelmezéséhez jutott. Ez az elmélet megvilágította a társadalmi jelenségek okait, a társadalom fejlődésének törvényeit, az osztályharc szerepét és jelentőségét a társadalomban. Erre az elméletre támaszkodva alapozta meg Marx és Engels a proletariátus nagy történelmi küldetését.

Marx és Engels megmutatta a munkásosztálynak a tőkés bérabszolgaságból kivezető helyes utat. Az új bölcsészeti világnézet — a dialektikus materializmus — létrehozásával, Marx és Engels a dolgozók kezébe adta azt a szellemi fegyvert, amelyre társadalmi felszabadulásukért vívott harcukban szükségük volt. Ők, Marx és Engels, álltak a munkások első nemzetközi szervezetének, a *»Kommunisták Szövetségének«* élén. E szövetség hivatalos programja a Kommunista Kiáltvány volt.

A *»Kommunisták Szövetségének«* második kongresszusa (1847 novemberében), Marx javaslatára, meghirdette: *»Világ proletárijai egyesüljete!*« S ez a felhívás ettől kezdve a nemzetközi proletariátus küldelmének jelszava lett.

Ugyanczen a kongresszuson bizták meg Marxot és Engelst, állítsák össze a szövetség programját, a Kommunista Kiáltványt. A tudományos kommunizmus e halhatatlan alkotása, melyet a törhetetlen forradalmi szellem és vaslogika hat át, mintaképe, a pártszerűségnek a tudományban, kimagasló példája annak, hogyan szolgálja az elmélet a dolgozók felszabadításának ügyét.

Utolérhetetlen erővel tárja fel a Kommunista Kiáltvány a tőkés termelési viszonyok fejlődésének képét, felfedi a tőkés társadalom ki-, kerülhetetlen ellentmondásait, a tőkés rendszer átmeneti jellegét a történelemben. A polgári osztály, széttépve a termelőerők fejlődését megkötő hűbériség bilincseit, új, hatalmas lendületet adott nekik. Azonban a polgárság, miután megteremtette a termelőerők óriási méretű fejlődésének előfeltételeit, a továbbiakban képtelennek bizonyult arra, hogy az általa életrehívott erővel megbirkózzék. A tőkés termelési viszonyok hovatovább a termelőerők fejlődésének fékjavó váltak. Felmerültek és egyre fokozódtak a termelőerők és a polgári társadalom termelési viszonyai közötti leküzdhetetlen ellentétek. A tőkés rendszer fejlődésével egyidőben növekedett a proletariátus is. Maga a munkásosztály helyzete a polgári társadalomban egységes és végig következetes forradalmi erővé változtatta a munkásosztályt, olyan erővé, amely képesnek bizonyult arra, hogy végrehajtsa a tőkés termelési rendszer megdöntésének nagy ügyét és felépítse az új, élenjáró társadalmi rendszert: a kommunizmust.

A Kommunista Kiáltvány, amely mélyértelműen, tömören és élénken jellemzi a polgári társadalommal járó ellentmondásokat, a világirodalom legkiválóbb alkotásai közé sorolható. A Kiáltvány lángoló szavakkal bélyegzi meg a tőkés rendszer mérges fekélyeit, kíméletlenül leleplezi azokat a képmutató szólamokat, amelyeket a szabadságról és egyenlőségről puffogatnak el a tőkés uralom alatt. Marx és Engels ostromozza a polgári társadalmat, amelynek alapja: a nép túlnyomó többségének kiszípolozása a jelentékeny kisebbséget alkotó kizsákmányolók által.

A polgárság — mondja többek közt a Kiáltvány — *»nem hagyott meg más kapcsolatot ember és ember között, mint a pusztá érdekét, a rideg »pénzműveletet«. A személyes méltóságot csereértékké oldotta fel és a számtalan sok, oklevelekben biztosított és nehezen szerzett szabadságjog helyébe az egyetlenegy, lelkiismeretlen kereskedelmi szabadságot iktatta. Szóval: a vallási és politikai káprázatokba burkolt kizsákmányolás helyébe a nyílt, szemérmetlen, közvetlen, sivár kizsákmányolást tette.*

Mily időszerűen mekkora erővel hangzanak ezek a haragos szavak a mai imperialista világra alkalmazva! A tőkés országokban, különösen az Amerikai Egyesült Államokban, mint a tőkés rendszer legfőbb támaszpontján a pénzszerzés, a »business« az igazi isten. *»Business«-szé lett minden: a lelkiismeret, a becsület, az emberi méltóság, a családi kapcsolatok, a tudományos alkotómunka. Mindent a »mindenható dollár« mértékével mérnek.*

A Kommunista Kiáltvány megdönthetetlen módon jellemzi az államhatalmat a polgári társadalomban: »A korunkbeli államhatalom — csupán egy bizottság, amely az egész polgári osztály közös ügyeit intézi.« Így írt száz évvel ezelőt Marx és Engels. Az élet pedig mindenben igazolta megítélésüket. A mai polgári állam egyre nagyobb mértékben összenő a tőkés monopóliumokkal, egyre leplezetlenebbé válik a pénzoligarchia, a tőzsdések uralma.

Lenin és Sztálin, kíméletlenül harcolva az opportunizmus minden fajtája ellen, megvédte a proletariátus diktatúrájáról szóló marxi-engelsi eszmét, melyet elméletileg tovább fejlesztettek az imperializmus és a proletárforradalmak korszakának feltételei mellett.

Marx és Engels rámutatott a Kommunista Kiáltványban arra, hogy a proletariátus vezetőereje a forradalmi harcban: a kommunisták. Erejük abban van, hogy a legteljesebben és leghűbben képviselik a proletariátus érdekeit. Erejük abban van, hogy a munkásosztály legharcosabb, legelszántabb csapatát képezik, »elméleti viszonylatban pedig a proletariátus nagy tömegével szemben az az előnyük, hogy tisztában vannak a proletármozgalom feltételeivel, méretével és általános eredményeivel.«

Lenin és Sztálin a proletariátus osztályharcának új feltételeihez viszonyítva alkalmazta Marx és Engels zseniális megállapításait a párt-ról. Ők — Lenin és Sztálin — alkották meg azt az egységes tanítást, amely a pártot mint a proletariátus magasabb osztályszervezetét, mint a hatalomért folytatott harc legfontosabb fegyverét mutatja be. A párt nélkül, mint vezető- és irányítóerő nélkül, lehetetlenné lett volna megvalósítani a szocialista forradalmat, felépíteni a szocialista társadalmat, uélkülsé lehetetlen volna az előrehaladás a kommunizmus felé.

A Kommunista Kiáltvány története — az egész világ proletármozgalma meggátolhatatlan fejlődésének, a marxizmus diadalmas győzelmeinek története.

A 19. század végén és a 20. század elején új korszak kezdődött a történelemben. A tőkés rendszer elérte fejlődésének legmagasabb és utolsó szakaszát: élősködő, rothadó, haldokló tőkés renddé lett. A polgári társadalmat jellemző ellentétek a legvégsőkig kiéleződtek. Az imperializmus az egész vonalon maga után vonta a reakciót, a végletekig fokozódott a néptömegek elnyomása, a polgári országokban egyre nőtt a proletariátus forradalmi hangulata és felháborodása, s a gyarmatokon kezdetét vette a nemzeti felszabadító harc.

Éppen ebben az időszakban fejlődött ki a szociáldemokrata opportunizmus, amely voltaképpen a tőkésügynökségének szerepét töltötte be a munkásmozgalomban. Ekkor láttak napvilágot a »társadalmi békéről« szóló revizionista »tanítások«, ebben az időben hirdették az osztályharcról és a proletárdiktatúráról való lemondást és a marxizmus forradalmi tanítását »ernyedti filiszterkedéssel« és »parlamentari kombinációk«-kal cserélték fel.

Lenin és Sztálin, az opportunizmus ellen harcolva, Oroszországban és a nemzetközi porondon egyaránt, nemcsak megvédték és új életre keltették a marxizmus forradalmi tartalmát, hanem tovább fejlesztették, újabb következtetésekkel és tételekkel bővítették ki, olyanokkal, amelyek megfeleltek a proletár osztályharc új feltételeinek az imperializmus korszakában. *A leninizmus — az imperializmus és a proletárforradalmak korszakának marxizmusa.* Lenin és Sztálin nevéhez fűződik a marxizmus fejlődésében bekövetkezett új korszak, az ő nevükhöz fűződnek a marxizmus világtörténelmi jelentőségű győzelmei.

A leninizmus a minden rangú és rendű opportunistákkal vívott harcokban született és erősödött meg. A Lenin és Sztálin alapította bolsevik párt, az új típusú párt, végérvényesen leverte az opportunistákat, kiűzte őket soraiból. Ezáltal megteremtette sorainak nagyszerű, valóban forradalmi belső egységét és erejét. A bolsevik párt mindenkor szigorúan őrködik a marxi—lenini elmélet eszmei tisztasága fölött, ami a párt világtörténelmi győzelmeinek döntő feltétele.

A Kommunista Kiáltványból kiindulva, továbbfejlesztve a marxizmust, Lenin még 1894-ben, első nagy munkájában: a *»Kik a »nép barátai« és hogyan harcolnak a szociáldemokraták ellen?»* című művében bámulatatosan mély értelemmel jellemezte és taglalta az orosz munkásosztály történelmi szerepét.

»Majd, ha az élen haladó képviselői (tudniillik a párté — a Ford.) — írta Lenin, — elsajátítják a tudományos szocializmus eszméit, az orosz munkás történelmi szerepének eszméjét, ha ezek az eszmék szélesben elterjednek és a munkások körében erős szervezetek jönnek létre, olyanok, amelyek a munkásság mostani elaprózott gazdasági háborúját öntudatos osztályharccá változtatják, — akkor az orosz munkás, valamennyi demokratikus elem élére állva, ledönti az abszolutizmust és elvezeti az orosz proletariátust (a világ proletariátusával együtt), a nyílt politikai harc gygyenes útján, elvezeti a győzelmes kommunista forradalomhoz.«

Igy vázolta fel Lenin lángelméje az orosz munkásosztály útját 54 évvel ezelőtt. Lenin e nyilatkozata a tudományos előrelátás legkiválóbb példáihoz tartozik.

Lenin, miközben Marxnak a proletariátus hegemoniájáról vallott nézeteit fejtegette, megteremtette a város és falu proletár és félproletár elemeinek szövetségére épült szocialista forradalom elméletét. Lenin sokoldalúan megindokolta a polgári demokrata forradalom szocialista forradalomba való átmenetének eszméjét.

Lenin lángeszien elemezte az imperializmus korszakának törvényszerűségeit, felfedte a tőkés országok gazdasági és politikai fejlődésének egyenlőtlenségét az imperializmus alatt. Ez egyenlőtlenség következtében kiéleződnek az imperialista rablók közötti összetűzések a gyarmatokért, a piacokért, a nyersanyagforrásokért, a tőkekihelyezési területekért, iszonyatos imperialista háborúk törnek ki, amelyek a maguk során még jobban gyengítik az imperializmus erőt. Lenin az imperializmus alatti tőkés fejlődés egyenlőtlenségének törvényével korunk egyik legnagyobb jelentőségű felfedezését adta. A szocialista forradalom új elméletével gazdagította a marxizmust azzal a tanítással, hogy a szocializmus győzelme kezdetben csak néhány, sőt egyetlen különálló országban is lehetséges, — de nem lehetséges egyidejűleg az egész világon.

Ez a lenini felfedezés új eszmei fegyverrel vértette fel a bolsevikok pártját, olyan fegyverrel, amely még jobban kibontakoztatta a párt forradalmi kezdeményezését, tevékenységét, harcát a szocialista forradalom győzelméért, a szocializmus győzelméért a szovjet országban.

»Állam és forradalom« című nagyszerű könyvében Lenin visszaállította Marx és Engels tanítását az államról. Az 1905-ös és 1917-es orosz forradalom tapasztalataira támaszkodva, ebben a könyvében s ugyanúgy többi műveiben is, továbbfejlesztette a marxizmus elméletét az államról és a proletariátus diktatúrájáról. Rámutatott arra, hogy a proletárdiktatúra nem lehet mindenki demokráciája. A proletárdiktatúrának »újszerű, demokratikus államnak kell lennie (a proletárok és általában nincstelenek számára) és újszerű diktatori államnak (a tőkés ellen)«. Lenin úgy világította meg a szovjet hatalmat, mint a proletariátus diktatúrájának államformáját. Rámutatott, hogy a proletariátus diktatúrája nem jöhet létre a polgári társadalom békés fejlődésének eredményeként, hanem csupán a proletariátus erőszakos forradalmának eredményeként valósulhat meg s hogy mindenesetre a polgári államgépezet lebontását feltételezi. Meghatározta a munkásosztály szerepét saját államapparátusa létrehozásának ügyében, felfedte a kommunista társadalom fejlődése két szakaszának alapvonásait.

Lenin előkészületeket tett az »Állam és forradalom« második részének megírásához, amelyben az 1905-ös és 1917-es orosz forradalom tapasztalatainak főbb eredményeit akarta felsorolni. Szándékában volt, hogy a szovjet hatalom tapasztalatai alapján kidolgozza és tovább fejleszti az állam elméletét. A halál azonban megakadályozta abban, hogy e feladatát teljesítse. Amire azonban már Leninnek nem volt ideje, azt végrehajtotta Sztálin.

Sztálin, azokra a tapasztalatokra támaszkodva, amelyeket a tőkés országokkal körülvevett szocialista szovjet állam fennállása óta szerzett, megalkotta a szocialista államról szóló egész, befejezett tanítást. Sztálin sokoldalúan elemezte a szocialista állam fejlődésének egyes szakaszait, az állami teendők változásait a helyzet változásaival összefüggően, általánosította a szovjet állam felépítésének minden tapasztalatát és arra a következtetésre jutott, hogy az állam fenntartása a kommunizmusban is szükséges lesz, amennyiben a tőkés környezet továbbra is fennáll.

A szocializmus győzelme a Szovjet Szövetségben, a szocialista rendszer nagy fölénye a tőkés rendszerrel szemben, s ugyanúgy a tőkés rendszer egyre kiélesedő általános válsága, — megannyi beszédes tanúbizonyság a Kommunista Kiáltvány eszméinek diadala mellett, a tőkés termelési módszer bukása és a kommunizmus elkerülhetetlen győzelme mellett.

A Szovjet Szövetségben teljes mértékben valóráváltották, sőt jóval túllhaladták a nagy társadalmi átalakulások programját, azokét az átalakulásokét, amelyeket Marx és Engels jelölt meg a Kommunista Kiáltványban az uralkodó osztállyá vált proletariátus számára.

A Sztálini Alkotmány megszövegezésében Marx—Engels Kommunista Kiáltványának eszméi öltöttek testet. A forradalmi marxizmus fejlődésének egyenes vonala végighaladt Marx és Engels munkáitól azokig a művekig, amelyeket a bolsevizmus megalapozói és a szovjet állam megteremtői: Lenin és Sztálin alkottak meg.

A polgári világ minden reakciósa — a római pápa és Franco, Chur-

chill és De Gaulle, az angol és délamerikai fasiszták, élükön a világoralom mai trónkövetelőjével: az amerikai imperializmussal, — egyesültek most, hogy hajszát indítsanak a kommunizmus ellen. A jobboldali szocialisták: Attlee és Bevin, Renner és Schumann, Blum és Saragat — az imperialista reakció főtámaszaként és ügynökségeként lépnek fel.

A szociálopportunisták azon igyekeznek, hogy a tőkés rendszer életét meghosszabbítsák. Minden színben átfestik azt, különböző eszmei támasztékokat raknak alá, arra törekedve, hogy zavart keltsenek a munkásosztály öntudatában. Kautski »ultra-imperializmusa«, Hilferding »szervezett kapitalizmusa«, MacDonald »konstruktív szocializmusa«, Attlee és Bevin mostanában propagált »demokratikus szocializmusa«, — a munkásosztály árulóinak mindeme »elméletei« egy feladatot, egy célt szolgálnak: támogatni a tőkés bérrabszolgaságot, felfogni az imperializmusra mért csapásokat, eszmeileg szétbomlasztani a munkásosztályt. Csakhogy semmi sem segít rajtuk, semmi sem állhatja útját a kommunizmus győzelmes lépteinek.

Száz évvel ezelőtt tette meg a tudományos kommunizmus az első lépéseket a széles úton. Ma pedig a kommunizmus nagy, legyűrhetetlen erő, melynek zászlaja alatt milliók és milliók küzdenek az imperializmus ellen a világ minden táján.

Bevehetetlen erődként áll a hatalmas Szovjet Szövetség, az az állam, amely felépítette országában a szocializmust és bátor léptekkel halad előre a termelőerők további felvirágoztatásának útján, a kommunizmusba vezető úton. Az imperialistaellenes és demokratikus tábor élén álló Szovjet Szövetség az egész világ szocialista és demokratikus erőinek támasza.

A Szovjet Szövetség mellett állnak a népi demokrácia országai, amelyek kiszakították magukat az imperialista rendszerből. Ezek az országok, hasznosítva a Szovjet Szövetség népeinek harcából adódó tapasztalatokat, saját útjaikon haladnak a szocializmus felé.

A szocializmus és a demokrácia megerősödésének beszédes bizonyítéka az az egyre növekvő tekintély, amelyet a kommunista pártok élveznek világszerte a legszélesebb néptömegek körében. A kommunisták vezetik a harcot a népek nemzeti szabadságáért és függetlenségéért, a társadalmi és nemzeti elnyomás megszüntetéséért. A kommunisták leleplezik a jobboldali szocialista miniszterek népellenes politikáját, akik országuk nemzeti szuverénitását eladják az amerikai imperialistáknak. A néptömegek bizalma a kommunisták iránt egyre nő.

Az imperializmus háterszágai is támadásoknak vannak kitéve. Egyre erősödik a nemzeti felszabadító mozgalom a gyarmati és függő országokban.

S miközben a demokratikus és imperialistaellenes tábor erői egyre gyarapodnak és erősödnek — az imperialista tábor erői egyre jobban gyengülnek. Élesedik a tőkés rendszer általános válsága, a tőkés világ egyre jobban felmorzsolódik a belső ellentétek következtében, ott lebeg fölötte a gazdasági válság veszélye. Az imperialisták új háborúk előkészítésében keresik a kivezető utat. Ámde a háborúra való uszítás óhajától a megvalósításig — óriási a távolság. A szocializmus és a demokrácia egyesült erői túlsúlyban vannak az imperialista reakció erőivel szemben. A tőkés rendszer korszaka vége felé közeledik. A tőkés rendszer feltartóztathatatlanul rohan pusztulása felé, amit látnoki erővel jósolt meg Marx és Engels a Kommunista Kiáltványban.

ACS KÁROLY:

ÚJ ÉLETEK ÉNEKE

I.

Ucolj fel új dalokra régi forma,
Mil bús-enyelgőn pergetett Petrarca
Tömjén-terhes középkor zsúfolt, tarka
Kavargásában, míg bajnoki torna

Tört kópját, koldús kántált kúszva porba,
Máglyák lobogtak, éhes jobbágy-falka
Hajtott vadat, vetést taposva, s falta
Sós könnyeit, hogy föl ne zúgjon toroka.

S e forma semmit sem mentett e sok-sok
Kínból magába, — Petrarcák szonettje
Gitaros, álmos, szép szavakon kötött;

De örködött a föld s mind eltemette
A görcsöket, átgyúrta s most kitárván,
Új tartalommal hemzseg a világ már.

II.

Új tartalommal hemzseg a világ már,
Mindien dolog most átlátszó és síma,
És fénylik, ég a ház, a rét, a sín, a
Nap, és ez az éj világos, holdvilág bár

Nem sáppad mennyezeljén. Vagy a táj lán
Olyan mint régen, s ős csatáját víjja
A természet magával s hőse sirra
Émelkedik, a fényre éj leszállván, —

És csak szemünk lát szebben, mert az ember
Lerázta lelke sok sötét koloncát,
És sorsa napján-éjén látva ront át.

Magába látva, s benne a célt látván,
Akár tükörben, s teszi amit rendel:
A gondolat jövőnek nem csodát vár.

III.

A gondolat jövőnek nem csodát vár,
Tudós — tégelyben építvén a tervet,
Mely minden lomha álmot tette kerget,
És ez nagyobb immár minden csodáknál.

Mi haladunk s mögöttünk szembe szállván
Elmaradnak a megkopasztott percek
És multtá válnak nagy tantételnek
Ügyünk mellett a tér- s időhatárnál.

**Mert tud a mult sokat és sokat mondhat
A korról, mikor őseinknek horpadt
És széles orra párját szimatolta;**

**Majd meg mikor napos Hellas vidékin
Pendült a pajzs s izom villódzott; míg im
Zúg gyárkémények sokszáz bábel-tornya.**

IV.

**Zúg gyárkémények sokszáz bábel-tornya,
Ha érchangú szirénák reggelenként
Munkára hívják gépet, embert egyként,
Mert ember és gép végre összeforrvá,**

**A kettő mintha egy kar és agy volna,
Alkotnak és teremtőt meg teremtményt
Olaj lep el, mit a természet kent szét
Akár vért rajtuk, hogy páncélja fonja**

**Egymáshoz őket, mert ez a jövőd;
És küzdve, vér-olajt izzadva épül
Üdvös pokolként a roppant vasöntő,**

**Hol ember és gép olvadt erejébül
Vas lesz, s barázdát vág az ugaron, ha
Súlyos marok az ekét földbe nyomja.**

V.

**Súlyos marok az ekét földbe nyomja,
És fütty borít tavaszt a zord rögökre,
Hogy sarjadjon a mag, dús szárba szökve, —
S már ért kalásszal, sárgán ing a róna,**

**Míg fenn a dél kalapját hátratólja
Fején, s a nap-kalap simán görög le
Nyugatra, szellő libben, és a bögre
Felé mind ritkábban kacsintgat szomja**

**Az aratóknak. Majd a gép nyit száját,
És dől belé a kéve és reménység,
És pelyva porzik, szalma zizzen sárgán,**

**S a búza bőven csurran, ömlék, árad;
A paraszt fölnőve büszkén néz szét,
S izmos karok emelnek a nyár zsákján.**

VI.

**Izmos karok emelnek a nyár zsákján,
Mely teláncolva ráng az ég s a föld közt,
Míg forrnak benne pompásabb erők; bősé,
Nagy dobbanásokat rejt, mint a márvány.**

**S az ember, aki széles, barna vállán
Hordozza, száz nyílt szívet hord, s a földhöz
Lapítanak, de benne is vér öntöz
Szívet, s szívet cipelve, szívve válván**

*Ő maga is, a világ roppant szív lett,
Mely feldobogtat búzát, földet, szívet,
S kenyérré kelvén, új életre táplál*

*Új szíveket, s hogy szintén tiszta testtel
Teremni tudjanak majd, a vén meser,
Az ősz, kemény⁹ fejekbe tudományt zár.*

VII.

*Az ősz, kemény fejekbe tudományt zár,
Szőlőben, friss cipóban és könyvekben,
Hogy értve döntsenek majd, s keményebben
Avult palánkokat. S az éj meghátrál,*

*Uszályaként a bűnök s babonák már
Sétoszlanak. Kitért gyerekszemekben
Erdők s mezők ezer színével rebben
Az örök — új s végül meglátott látvány,*

*Az élet. És kacajban ott csilingel,
Játékban játszik, munkában nagy inger,
Mely célok mesgyéjét előre tolja,*

*Játékon és munkán ül a tavaszba,
Hová gyerek-vasútas által-hajtja
Tűcs vidám vonat visz zakatolva.*

VIII.

*Télen vidám vonat visz zakatolva
Fén Bosznián át, hol az ifjúság új
Fonált húzott forró kohók vasából,
Hogy álmait nótákba zakatolja*

*A föld, az erdő, és a hegy, s a Boszna,
Melyben nagy századok száz titka zárul.
És sziklaként a múlt ült rá határuk;
Most énekszó, kacaj s csákány bogozza.*

*A büszke sáncár megvillan a napban,
S e villandásban lázas akarat van.
Mely a világ mellére érmet éget,*

*Ki-nem-hunyó tűz-érmét, és bejárja
A szíveket sugár-kariját kitérve
A hídon át, mely köt Dunát és népet.*

IX.

*A hídon át, mely köt Dunát és népet.
Mely ráépült az elfolyó időre.
S értőn tekint szét hátra és előre. —
Most felt kocsik hordnak testvériséget.*

*Te sík, lapos táj, sík alföldi élet,
Ki voltál nagy dolgok nagy temetője,
Lompos nyugalmad dermedt, merev bőrre
Már lágyul, hajlik, viszket, duzzad, éled,*

*És sok keserved járadt hordozója,
A vén Duna büszkén lóbálja nyergét,
Az új hidat, s kibuknak mind alóla*

*A horzsoló kövek s a bús vecsernyék;
Az ember is feláll multtól-mosottan,
S élet szibong át lábokban s karokban.*

X.

*Élet szibong át lábokban s karokban,
Akár tavasszal jégbetört folyókat
Bontó napon, mely hullámokba nőgat,
Nyújtózkodó medvében vére robban,*

*S ragadt pilláin ékség- s vágy-nyitottan
Süt át a szem. Májust nyit minden szónak
Mélyén a kedv; — kiszáll a láb alólad:
Kólóznak itt, csárdás csapong amottan.*

*Elért s jövő, eredmények s remények,
Velünk táncolnak: ifjak ők vagy vének,
De rólunk keltek és nekünk teremnek*

*Újult öröme. Mult-sodortu szennyek
Nem áztatnak bünt borba, táncba, csókba
S a mélyredöbbszent szemben szikra lobban.*

XI.

*S a mélyredöbbszent szemben szikra lobban; —
Fa volt elébb, tölgy: büszke, nagy, sudár fa,
S lett kis parasztlak bánatózó háza
(Sietve vágják, csőszfélék titokban),*

*Majd jött a rém. Minden házban halott van;
Kéményre csend ül, ablak-ajtó tárva —
Az ember most a messzi erdőt járja,
És szíve nő és dobban egyre jobban,*

*Ha éjjel égő házát nézi, melyre
Oly sok reményt épített, bút viselve,
Ház és remény hamvából szembe pattan*

*A szikra, könnyet olt, s új akarathán
Őlt gyermekeknek rak jövő-émléket:
A szerelem frissült csókokra ébred.*

XII.

*A szerelem frissült csókokra ébred.
Míg fátyla hull a barna éjszakáknak
S a fák bogára bűvös koronát rak
A szél, megrúzza s az felszáll az égnek.*

*A tó partjáról messzi béka-ének
Mesél és benne mámorokra várnak
Örök vizek szomjasai: a vágyak,
És vége nincs e sóvárgó mesének.*

*A vágy: vonzódás ketten eggyé válni,
S az egyesülés: termés; ez: természet;
Természet: törvény, és törvény az élet —*

*Terem s terem: örök, bár villanásnyi.
Mi kettőnek vér-törvény, — felnövesztve,
Tömegek nászán, születik az eszme.*

XIII.

*Tömegek nászán születik az eszme,
Az apja harc és anyja az igazság;
Nagy érkezését ezredévek adták
Egymásnak hírül, feledésbe veszte,*

*De útját új emlékekkel jelezve.
Erővé gyült, s nehéz pörölyként csap rád
Erővé gyült, s nehéz pörölyként csap rád
Aldás gonosz te, verejték-szerezte*

*Sivár arany, hazug hit, gyáva erkölcs:
A végzet, ez a vén vak és süket bölcs
Balgán mosolygott a hízeltévedésre,*

*Míg gyermekét, az embert megköltözted.
Most kivirágzik minden kín-törött seb
S a költő széppé fonja szívrepesve.*

XIV.

*A költő széppé fonja szívrepesve
A hulló, tiszta esőcseppeket,
Melyek magukkal húzzák az eget:
Az megmeredve, könnyesen pereg le*

*S ezer színt hány a rácsodáló szembe;
Én két marokkal gyűjtök fényeket
Belőle (árnyam áttűzésedett)
S rábűvölöm a fáradt emberekre,*

*Hogy szép legyen a munka és a béke,
Erő s erény szabadsága s kötése,
S helyezze a világot két karomba,*

*Hogy ős lehessen és utód lehessen,
Mindent beérjek, értek és szeressem: —
Dalolj fel új dalokra régi forma!*

MESTERSZONETT

*Dalolj fel új dalokra régi forma,
Új tartalommal hemzseg a világ már,
A gondolat jövőnek nem csodát vár:
Zúg gyárkémények sokszáz bűbel-tornya.*

*Súlyos marok az ekét fölübe nyomja,
S izmos karok emelnek a nyár zsákján;
Az ős kemény fejekbe tudományt zár
S télen vidám vonat vízszakatolva*

*A híd on át, mely köt Dunát és népet.
Élet zsiromg át lábokban s karokban;
A mélyredöbbszemben szikra lobban;*

*A szerelem frissült csókokra ébred:
Tömegek nászán születik az eszme
S a költő széppé fonja szívrepesve.*

1947, október.

RESTIBEN

Irtó: Herceg János

Az állomás vendéglőjében ültünk s vártuk a vonatokat. Kint álmosan pislogtak a vasút lámpáinak hajnali fényei, itt bent meg a bóbiskoló utasok. Az ember tudatába az álom és ébrenlét mesgyéjén tétova kérdések tolnak, fáradtan, csaknem egykedvűen nézi útítársait, akiket jobbra most lát először s aztán soha többé talán. De ez a szemlélődés a teáscsészék felszáló gőzében, a pálinkás reggel ködében, az asztalok mellett könyöklő vagy batyujukon szunyókáló emberek tespedtségében, a hajnal derengésében gyakran élesebb képeket vetít elénk, mint a világos, józan nappalok fénye.

Ilyesmín filozofáltam éppen, amikor asztalomhoz leült egy ember. Nem kérdezte, szabad-e, rám se nézett, csak nagy keztyűs kezével megfogta a szék támláját, elhúzta és leült. Akkor sem nézett rám, amikor hangos szóval színes pálinkát rendelt a pincérnél, majd levette kucsmáját, kigombolta prémes városi bundáját s lassan szopogatni kezdte az italt. Egy töpörödött anyóka ment el mellettünk az asztalok között, karján kosárral, a hátára kötött nagy zsák alatt görnyedve, mint egy irtalmas öszvér, s ahogy rossz cipőjében csoszogva megfordult, zsákját végighúzta asztaltársam simáranyalt fején. Az ember először rámkapta tekintetét, mintha csak én sértettem volna meg, aztán dühösen rászólt az anyókára:

— Hé, barom! Nem látsz? Emberek is vannak itt!

Tett egy mozdulatot mintha utána akarna menni, de aztán mégis meggondolta, s ülve maradt. Az öregasszony kiment a perronra, hátra sem fordult, mintha már érték volna ilyen inzultusok az életben. Az ember akkor megint rámnézett: láttam-e s mit szólok hozzá? Mivel hallgattam, gyűrűs kezével hátrasímította szőke haját, igazított egyet bolyhos angóra-sálján s rosszalóan megrázta fejét:

— Megy inint az állat. Nem ériem az embereket!

Talán folytatta volna panaszát az emberekről az anyókéval kapcsolatban, ha nem jön be egy félszoros vasutas, hogy bekiáltssa: — Negyven percel késik a vonat. — Erre kicsit megmozdultak az utasok, de talán nem is türelmetlenségből, hiszen télidőben nem ritkaság, hogy késik a vonat. A pincér szaporán hordta tovább hintázó kezében a csészéket és poharakat, de társamat az indulat újabb hulláma öntötte el:

— Hát ez disznóság! Az ember alhatott volna még, úgyis olyan ne-

héz korán felkelni. Indíthatná: később is ezt a vonatot. Ja kérem, hol van a régi pontosság! Meghalt, eltemették, volt nincs! — S széttárta kezét az asztal fölött. — Valamikor azt mondták: pontos mint a vasút. Most?!

Hallgattam. Kifordított lenyерét egészen az arcom alá tolta, vastag szemöldökét fölhúzta, zsíros, piros arcán mély ráncokba futott a gúnyos mosoly. Legyintett. Aztán gondolt egyet, lenyult sárga bőrtáskájáért, az asztalra tette s szuszogva kinyitotta. Zörgő papírosból libamáját vett ki, magasrasült fehér kenyeret, egy másik papírosból kolbászt, szép pirosat és illatosat, végül omlós sajtot és falatozni kezdett. Elfoglalta az egész asztalt.

Tapintatosan elfordultam, hogy ne zavarjam az evésben. Néztem az embereket, akik tovább szunyókáltak, vagy emelkedő hangulatban ittak. Akkor egyszerre megszólalt mellettem valaki:

— Segítsen ki, uram, még pár dinárom hiányzik.

Rosszködinönü, lógóbajszú ember volt, éneklő hangon mondta el, hogy messze délre utazik, mert meghalt valakije, haza kell mennie, de nincsen elég pénze. Zsebembe nyultam, társam is felkapta fejét a papírosok közül, de mindjárt lenézett a rongyos ember lábához, mintha csak a bocskorát akarná szemügyre venni.

— A magáé? — kérdezte s akkor vettem észre, hogy egy hosszúszőrű fehér kutya is társaságukba férközött.

— Dehogyan az enyémm. Nincs nekem kutyám. Hozzám szegődött most, hogy a vasútra jöttem. Mars! — és dobantott a lábával, hogy elűzze a kutyát, ha zavarná az urakat. De az nem tágitott. Az asztal zsíros illatai nem engedték.

— Okos dögnek látszik — mondta társam elismerőleg és vetett neki egy szelet kolbászt — s még hozzá farkutya.

— Nem vagyok én koldús, — folytatta a lógóbajszú — reggel szerettem volna akárhol, de nem tudtam kivárni az időt. Ha az embernek meghalt a testvére, szeretne mindjárt menni. Messze is van, majdnem egy egész nap meg egy egész éjjel vasúton, bizony...

— Pszij! — füttyentett társam gyakorlott szájjal a kutyának s vetett neki egy kis darab libamáját. — Rossz kezekben voltál, úgylátszik téged nem dresszirozott senki. — S a kutya ráfüggesztette csillogó szemét, hegyezte fülét és leste a koncot, amit majd újra ledobnak neki talán. Nyüszkölt is, megrázta magát, sürgette a falatot.

— Öreg ember vagyok, két fiamat elvesztettem a háborúban, most a lányommal élek meg a feleségemmel — folytatta tovább a siránkozást az újonnanjöti — megvan mindenem azért, nem panaszkodhatok, hanem mégis nehéz az élet...

— Ha otthon volnék, mindjárt haza vezetném ezt a kutyát, — szolt hozzám újra a társam és lassan csomagolni kezdte maradék ételét — mert nagy bolondja vagyok a kutyáknak. Figyeje el, uram, a szoknya nem tud úgy érdekelni, mint egy ilyen okos dög. Sokszor mondom is a feleségemnek: te nem jössz elém, de a kutyák már a falu alatt fogadnak, körülugrálhatnak, ugatnak, mintha azt mondanák: minden rendben van, kedves gazdánk. Mert hűséges állat a kutya, olykor hűségesebb az embernél. Csak egyszer csalódtam egy büdös dögben.

— Köszönöm a szíveségét, — búcsúzott a gyászoló ember — most már igazán kevés hiányzik, azt talán még összeszedem. — S reménykedő arccal nézett társamra, hátha megkönyörül rajta, de az rá se lederített. Akkor csöndesen elballagott, s a kutya követte.

— Egyszer nagyon becsapódtam. Volt egy szomszédom, az is kereskedő volt, hát gondolhatja, hogy nem élünk a legjobb barátságban. A konkurrencia, miegymás... De tőlem, gondoltam, ott egyen meg a fene. Hanem volt neki egy gyönyörű kutyája. Angol vizsla volt, szavatoltan fajtiszta. A vukovári gróftól szerezte, az meg Angliából hozatta az anyját. Igazi vérbeli nyulász volt. Üzentem a szomszédomnak, jó pénzt adok érte, mert minek neki, hiszen se nem vadászik, se semmi, adja el nekem. Azt hiszi ideadta? Dehogy! Azt üzente, hogy nekem nincs anynyi pénzem. Na, gondoltam, dögölj meg pizok, lesz még nekem is olyan kutyám.

Rászólt az arramenő pincérre: — Hozzon egy spricert! — s még jobban szétnyi'otta magán a rókaprémes bundát és belemelegedve a mesebe, mosolyogva, néha a rajongástól csillogó szemmel folytatta:

— Pedig tudja micsoda kutya volt az? Hosszúlábú, izmos, mint a vas s remegett, tudja, mint az igazi vadász. Ahogy foltos pofájára ráborult a két bársonyos füle, olyan volt, mint egy csinos kisasszony. Az orrlíkai kitágultak, ahogy a levegőt szívta s még a vékonya is zihált: ki-be, ki-be... Ha megláttam az utcán, amint a szomszédom pórázon vezette, hát akár hiszi, akár nem, olyan izgalomba jöttem, hogy aznap nem tudtam ebédelni.

— Na és — kérdeztem udvariasságból meg egy kicsit már érdekelt is a története — odaadta a kollegája?

— Ördögöt adta! Hanem az enyém lett mégis, igaz, hogy nem volt köszönet benne. Háború volt, tudja, fölfordulás, miegymás, egyszer egy reggel jön a feleségem, azt mondja: — Viszik őket. Mi lesz az áruval? — Már mint a kolléga portékájával, mert ő arra gondolt. — E, mondom, nem érdekel az engem, mert tudtam ugyanis, hogy a hatóság veszi a kezébe, abból mink már keveset látunk. De nem is törődtem vele. Csak vártam, tudja, mikor látok puskacsövet a szomszéd kerítésén át, akkor mondom, beleavatkozok, ha nem is szeretem az ilyesmit. De a kutyáról volt szó, nem hagyhatom veszendőbe.

Most egy mulató társaság nyomakodott be az ajtón, daloltak, kiabáltak, félre csapott kalapban egy harmonikás húzta nótájukat. Kiszorultak a városi kávéházból, mert a záróra már rég elmúlt, hát idejöttek folytatni az ivást. Az utasok felkapták fejüket s dörgölni keztek szemükből az álmot. Társam is odanézett egy pillanatra aztán tovább mesélt.

— Ugy is volt. Amikor láttam menni értük a katonákat, én is átmentem. Muszáj, gondoltam, mert más viszi el. Tíz éve nem voltam a szomszéd házában, mert mondom, nem voltunk jó viszonyban. Mire odaértem, ő már útrakészen állt a katonák között. Felesége is, a lánya is. Megjegyzem szép lánya volt, olyan húszéves lehetett, formás, bögyös, göndörhajú teremtés. Köszöntem, de senki sem fogadta. Csak álltak két katona között, míg egy másik az ajtóra fordította a kulcsot. Ne féljen, szóltam oda, nem viszek én innen semmit el, csak a kutyát sajnálom. Majd gondját viselem. S ahogy nézek körül, zavaromban mindjárt meg sem láttam a láncravert kutyát, amint két hátsó lábára áll s ugat rettenetesen. Azt hittem letépi a láncot. Vittem egy csontot magammal, azt odadugtam az orra alá, míg a láncal ágaskodott, de nem használt. Csak akkor esendesedett meg, amikor a szomszédék nagy sírás közben elmentek.

— S magát egyedül hagyták a katonák? — kérdeztem felindultan, pedig valami egészen mást akartam mondani.

— A fene se törődött velem. Na hallja, megvolt azoknak a maguk baja. Csak azt nézték, hol tudnának megújni valamit. Az udvaron, ott nem volt semmi, a kutya nem köllött nekik.

— Mondom, mire elmentek, megcsendesedett a kutya is. Nem ugrott, nem ágaskodott, hanem lehasalt, két mellső lába közé vette a fejét és halkán vinnyogott, s kicsit a földet kaparászta. Hát, tudja, úgy megsajnáltam, mert éppen látszott rajta, hogy sir szegény, úgyhogy majdnem én is eisírtam magam. Nagyon lágyszívű vagyok, tudja, a feleségem szokta mondani tréfásan: »Ebben a szőrös kebelben érző szív lakik«. Ugy is van! Szóltottam, csalogattam: Lord, Lord, gyere ide kedves egy kutyám, s nagysokára aztán kibújt a házából, de a csontra rá se hederített, csak hagyta, hogy ujjam hegyével dörzsöljem a füle tövét. Azt nagyon szeretik a kutyák. Ő is megnyugodott akkor. Hagyta, hogy leoldozzam a láncot és magammal vigyem.

— De alig, hogy kiértünk az utcára, megint rájött a bolondja. Majd hasra nem fektetett, úgy megrántotta a láncot, ment, rohant volna talán a gazdája után, pedig azokat már nem is láttuk. De a kutya érzi a nyomot, s az finom kutya volt, érzékeny szimatú, mint az erdei vad. Csilingelés hallatszott, jelzett a vonat, s messziről sivített már a füttye is. Az emberek cihelődni kezdtek, a harmonikás még hangosabban húzta hangszerét, s felálltunk mi is. Társam gondosan begombolta bundáját, fejébe nyomta süvegét s iparkodott az ajtó felé.

— Aztán mi lett velük? — kérdeztem izgatottan.

— Kikkel? — bámult rám értetlenül.

— Azzal a fiatal lánnyal, meg a családjával. A szomszédaival.

— Ja! Nem tudom. Elmentek, elvitték őket, hol vannak, élnek-e, fogalmam sincs róla.

Már kint voltunk a perronon, amikor megkérdezte tőlem hova utazom.

— Akkor nincs hiba — felelte vidáman — hisz akkor együtt megyünk.

S már folytatta is a mesét.

— Hazavittem a kutyát, adtam neki finom moslékot, de nem köllött neki. Dédelgettem napokig, úgy becéztem mint a gyereket. Kivittem vadászatra is, azt hittem majd ott megjön a kedve. Semmi. Ott ugrott föl a nyul az erdő előtt, ő meg csak totyogott, mint a hülye, eszébe sem volt utána menni. Akkor már vertem, de az sem használt. Ugy megöregedett, meghülyült, mint vén korára az ember. Pedig még fiatal dög volt. Ugy el voltam keseredve; sajnáltam is meg haragudtam is rá. Hogyne, hiszen a gyerekekkel nem bántam úgy, mint vele. Végül beláttam, hogy meg kell szabadulnom tőle. Egyszer újra kivittem vadászatra és lelöttem.

A vonat már ott dohogott előttünk a sineken, sárga lámpáinak fénye kettéhasította a ködös éjszakát, s megindultunk a kocsik felé, hogy felszálljunk. Társam városi bundájában előttem tolakodott, még hátra is szólt, hogy csak jöjjenek utána, mert ő biztosan szorít helyet.

De én csendesesen elmentem a hátsó kocsik felé. Nem akartam együtt lenni vele többé. Még ha ottam ordítani: — Vigyázzanak! Emberek maguk? Rosszabbak az állatnál! — Aztán szuszogva, lassan megindult a vonat.

ASKERC ANTON:

KORONÁZÁS ZÁGRÁBBAN

*Zeng, zúg Zágrábban száz harang
Soha ilyen giling-galang!*

*Csődüljön úr s jobbágy! idébb!
Nagy napról hirdetünk igét!*

*Harsog szavunk és elhatol —
Ahol egy szláv él valahol.*

*Ha ki horvát, hallgassa azt,
Hadd hallja millió paraszt!*

*Hetedhét tájra messze száll:
Gubec Mátyás a pórkirály!*

*És perge dob, riogja kürt,
Útcákon szerte ontva zürt:*

*Tolulj csak nép, nem-látni kár:
Ma trónra hág a pórkirály!*

*Ahol a Szent Márk-templom áll,
Koronázásra menj, — csodáld!*

*Márk temploma előtt magos
Vastrón az égre darvadoz.*

*Lábánál — jobbágy, Gubec áll...
Mi boldog, híres egy király!*

*Tetőn, erkélyen csüng a nép:
Mereszti trón felé szemét.*

*Csak áll Gubec, a büszke pór,
Hallgat, csak szeme tűzbe forr .*

*Kalapja perge hetykeség
S örökzöld pántlikája ék!*

*Ni, kakastollat tűz belé! —
Nem szavamenti hajdú-é?*

*Gubec elé, im most kilép
S hajol porig három pribék.*

*S hajolva földig, min tipor,
A három köntös víg bitor.*

*Az első hódoló kiált:
Éltesse Ég Mátyás királyt!*

*Vezér, a vágyad teljesült!
A nép ma benned egyesült!*

*Nos, álmod: — trónod legkivált
Itt ülnöd — nem volt délibáb!*

*Imé a trón! Királytalan!
A láng fölött ni, lángarany!*

*Tessék, e szék fenségedé!
Hódolva kérünk: ülj belé!*

*Riaszt a trón? ... Zokogsz? Nahát!
Mi más, mint ez méltó alád!*

*A másik hódoló kiált:
Éljen Mátyás, a pörkirály!*

*Nem tűri néped: — főd sivar!
Koronát kíván rá, király!*

*Hamár a trónra lépsz, dicső,
Korona dukál, ékítő!*

*Tessék, fenség, fejedelem:
Hódolva nyújtja hű kezem.*

*Akár a színarany, ragyog!
Hisz lángról pattant: kordhatod!*

*Remegsz? ... Elbírod: szabva rád!
Koronás főnek szült anyád!*

*Harmadik hódoló kiált:
Tartsa Isten Mátyás királyt!*

*Mi ék fejeden koronád!
Királyi színt és rangot ad!*

*Ó, szláv király, jobbágy-vezér!
Hullok arany trónod elé!*

*Jobbodba íri, tőlem fogadd
E tündöklő tüzes jogart!*

*Ragadd meg jól, csatákba vidd
S vezényeld vele társaid!*

*Főnt kondul, zendül szóz harang
S dobosok dobja döng alatt:*

*Csak élt Gubec, a pörkirály!
Te hang a hírrel messzi szállj!*

*Ül trónján Gubec, a király
S halotti hangon ejti már:*

*Királyod először ma lát
Ó, nép, — utólszor halld szavát!*

*A koronám: a koronád!
Dics-, rangom lásd tiéd gyanánt!*

*Nagypéntekünk biz ez a nap!...
Föltámad-é szent igazad?!*

*Hűsvétra szólít szellemem:
E nap ne múljon jeltelen!...*

Dudás Kálmán fordítása.

ZSUPANCSICS OTTÓ:

S Z Ó T T E S

*Tépett árva rongy,
porába omolt
drága szőttesem; az ám!*

*Titokba főlszedem,
könnyemmel öntözöm,
gonddal szövögetem,
szívem fölé teszem,
lelkem melengetem,
megedzi mosolyom,
rígasztal, úgy óvom,
becézlek, hogy szabad
új fénybe bontsalak:
hazám!*

KÉT PILLANTÁS A HEGYEKRE

A Z E L S Ő

*Gyászok gyászába temetkezve
pillantok a messze hegyekre,
s ni, azok —
dacolnak, ormok, s változatlanok.*

M É G E G Y

*Bérceink révesztő fénybe szöttek,
jeledem, hogy romokról nézem őket.*

Dudás Kálmán fordítása.

TALÁLKOZÁS

Irtó: Ilics Nádezsda

A tavasz valami különösen reszkető és félnék gyengédséggel töltötte meg a levegőt. A fujdogáló szél érintésében volt valami anyai lágyág és ez a simogatás a régi napok emlékeit idézte Jelena előtt, amikor édesanyja mindig hallgatagon ott ült a ház előtt, idősebb leánya elvesztésén szomorkodott és puha tenyerével simogatta Jelena domború homlokát és hűvös arcoeskáját. Így ennek a tavasznak a langyos érintésében is volt valami megfoghatatlan szomorúság. A föld csak most szabadult föl a vastag téli takaró alól az első, hosszú háborús tél után s mint valami füstölőből, úgy tört elő a könnyű pára a földből s ez is különösen, lehangolóan hatott. Képzeteiben földerengtek a távoli hegyek képei, amelyekről a hó éppen most indul és görög le, a hegyiáb felé; lent a mocsarakon át rosszulöltözött harcosok vonszolják megrakott, sovány öszvéreiket; feltümedeznek a tisztások, amelyekről a nap fölövasztja a havat s most itt is, ott is előbukkan egy holttész, hulladék, leszállított kéz...

A szűk és girbe-görbe régi utcákon haladt át, gyermekkorának és ifjúságának utcáin. Az alacsony házak most is ugyanazok, a nedvesség lemarta róluk a meszet és a színt és a gyümölcsfák alatt is ugyanazok a kitéglázott járdák kanyarognak. A szélnek is ugyanannak kell lennie — ugyanaz a jókedvű bolondos, amely mindig elsőnek hozza a tavasz illatát a piszkos utcákba és a csupasz gyümölcsfák közé. Csak ő nem volt már a régi Jelena, aki a nyitott villamos ablakán át kidugta kócos fejét, huncut, nevetős arcát és énekelt, akkor mind nevelték a nyitott ablakok, minden lombos ág, sürgönykaró és az ösvény is a cserjések között. A tavasz puha lehetetében nem érezni már az avasai cserfák jóhísmert, üde illatát; tudja jól, hogy a tavasz most Jajinca felől árad... a szétrombolt, fölgyújtott akácfa kesernyés illatára emlékeztet, a sarjadásában eltaposott fűre meg a vére.

Csupán egyet ismert föl benne Jelena épp úgy, mint azelőtt: azt, hogy elszakadt a várostól, mert ennek a fiatal, viruló külvárosnak mindig külön élete volt. Minden reggel a munkások, tisztviselők és diákok hatalmas folyamát hömpölyögtette a város felé, — de csak a munkában kötötte magát a belvároshoz. Magánéletében, elsősorban a nagy távoltság miatt, mindig különálló kisvárocska volt, amelynek azzal a másikkal valami végtelen hosszú és bonyolult elszámolása van. A székesfőváros építkezése mindig párhuzamosan haladt a külváros törekvéseivel és szükségleteivel, ennek mindig hősiesen és állhatatosan kellett harcolnia azért, hogy lakói legalább azokhoz az apró életörömhöz hozzájussanak, amelyek a belvárosi polgárság életében már rég megszokott és természetes dolgok voltak. Mennyi viaskodás és huzavona volt e hosszú villamosvasút miatt is...

Jelena emlékei között egy pillanatra átfut a külváros nagy ünnepe, — amikor itt földszítették az első villamoskocsikat, lehet, hogy éppen ezeket. És amikor csillogva átfutottak a síneken, határtalan örömmel köszöntötték az emberek, akik eddig pirkadástól alkonyatig rőták a

piszkos kövesutat könyvekkel a hónuk alatt vagy apró lábassal, étel-hordóval a kezükben. Igen, ha több ilyen nap is lett volna, gondolja Jelena, akkor az ő külvárosa valóban a nagyváros szerves részévé fejlődhetett volna. Ám kevés volt s ma úgy érzi, hogy ebben a háborús fásultságában még zárkózottabb lett, mint akkor. Most még inkább, mint valaha. Mert amíg a belváros a maga utcáin, kávéházain és sok lakóján keresztül arra törekszik, hogy minden úgy nézzen ki, mintha mi sem történt volna, addig itt a rideg kietlenség szinte fagyosan érinti az embert. A villamos tompa csengése belevesz az üres utcákba. És úgy tűnik föl Jelena előtt most, ahogy ott az egyik ülőhelyen kuporog, hogy mindenik ház egy holttestet takar és minden ablak némán valami sötét, nehéz titkot rejtgetet.

A lógor épülete is itt sokkal félelmetesebben hat, mint a városban a más hozzá hasonló épületek. Ott nagy épületek között van, egysorban a többivel — a szórakozott járókelő nyugodt szívvel elmehet előtte. De itt, hatalmas völgy választja el a külvárostól, a hegyen a magasban fehérlik és éjjel-nappal főlhívják magukra a figyelmet a fehér fallakból sötétben kikandikáló rácsos ablakok. Itt nem lehet könnyen élni, se könnyen felejteni, ha az ablakok mögött megjelennek a bánatos vagy gyűlölettel telt tekintetek, a figyelmeztető szempárok, a kereső tekintetek, amelyek a kedves kis külváros és a jaijncai út között révedeznek.

Leugrik a villamosról, kedvesen visszaköszön a kalandznak, a diákjegyes gimnazisták egykori vidám és rokonszenves barátiának. Jelena fájó megütközéssel nézte hosszasan ezt az arcot, valamikor milyen vidám volt a csupa egészségtől és a pajkosságtól, most, kúszált bajusza alatt kicserepesedett a halvány arka s mosolytalan szeme körül megsokasodott a szarkaláb. Tekintete azután a magasba kiszögeezett táblára esett: »Viktoria«. Ha belül érezte és hitte is, hogy egy napon ismerőseivel hangosan és bosszúsán kacag majd ezen a csúf és dölyfös föliraton — mégis megint érzi a tehetetlen és vad gyűlölet elkerülhetetlen hullámain. Mert azok még mindig nyomulnak előre, gögösen és feketlenül és ebben a vad rohanásban falvak és városok esnek el, emberek pusztulnak és a láng elnyeli a mindmégannyi véres vereiték árán megteremtett emberi javakat.

A külváros főutcáján a cifra házak között egy-két új, modern épület is akad: gazdag nagy házak ezek fényes kirakatokkal s a kirakatokat vashálózat védi. Itt lépked most Jelena, kissé bizonytalanul, mint egy idegen. Azután rátalál a hosszan elnyúló kopott, állmos házsorokra, amelyek öregesen egymásra támaszkodnak. Ez a sor is egy helyen megszakad, a nagy emeletes ház előtt. Közvetlen a tölgyfakapus gazdag ház mellett lapul Száveta néni házacskája. Ez az egykor vidám és harcos házacská régen épült, szorgos úparoskezek építették ezen a tágas téren — és most a keskeny kis csontvázával alig áll ott, a hatalmas szomszédház előtt. Vörösös homlokzata kifakult, az idő behorpasztotta. Mindez egy szűkülő, hallgatag kutyára emlékeztet, amikor a zord tekintettől behúzza farkát és lecsapja füleit.

Jelena szívében szorongó érzés feszült, amikor belépett az udvarra. A kiskapuban, ahonnan annyiszor szólította barátjánét, a kút mellett, amely most a régi, zöld kútát helyettesítette. — a fiatal diófa alatt a barackfa tövében — úgy siet el, mintha álomban élne. Sietve lenyomja az ajtókilincset és még gyorsabban, szinte gyerekes türelmetlenséggel beront az alacsony, sötét szobába.

Bent a kopottas nyoszolyáján fekvő öregasszony kimereszi rancos vén szemét, hirtelen fölül az ágyon s örömmel és félelemmel kiált:

— A!?

Utána arca elborul. Nehezen tápáskodik föl öreg lábaira, Jelena alig ismeri meg összetöppörödött, apró alakját. Az öregasszony összevonja sötét, vastag szemöldökét és erőltetett suttogással szól:

— Menj! Távozz Jelena, könyörögve kérlek.

— Hát elkerget Száveta néni? — kérdi Jelena nevetve, de a szeretettől és talán attól, hogy ezen az elhagyott, nagyon megöregedett asszonyon megesett a szíve — elakadt a hangja.

Az öregasszony határozottan ímt a fejével és apró, fénytelen szeméi megtelnek könnyel.

— Nem kergetlek én el, dehog — szól megint suttogva és sovány kezét Jelena vállára eresztette. Tonka elszorult, aika remegve vonaglott, majd utána kitört belőle a panasz:

— Mindenki messze elkerül engem... A rokonok is mind. Az ismerősök... Mert kutyák settenkednek... Állandóan itt settenkednek a házam körül... Te is kerülj el engem, minél hamarébb és minél messzebbre...

— Mások csak hadd kerüljék el, de engem ne kerzessen! Alig hallottam valamit Ivánkáról. Amint megérkeztem... Hát lehetséges az, hogy ne jöjjen el — csaknem sértődötten válaszolt és megölelte az asszonyt.

Ebben a röpke ölelésben Jelena úgy érezte, hogy belepillantott Száveta néni örökös munkában, lemondásban és reménykedésben telt életébe. — a munkásember özvegyének életébe, akinek két leánya volt, se iskolája, se mestersége, csak két dolgoz keze, semmi más...

Az öreg Száveta néni kissé megszegyenülten maga előtt és Jelena előtt, kifejtette magát az ölelésből. Szótlapul széklet adott a fiatal asszonynak, ő meg a nyoszolya szélére ült, hallgatott. Jelenát nézte, majd némi büntudattal szót megint:

— Ezek az én első könnyeim — mások előtt. És ha egyedül vagyok is, tartózkodom ettől. A kezeimet rágom, a párnát, a hajamat tömöm a számba, — nem hagyom magam... Minek ez? Mit segíthet? Mondták — nem szabad az élő gyermeket elsratni. — baja esik akkor. Eleinte hittem ebben, azután nevettem rajta. És most jól tudom, hogy nem szabad sírni. Nem engedem a könnyem kicsordulni. Mert utána jön a második, a harmadik, — a lelkeim ellágyul. Csüggedni fogok — és ki kell tartani. Mert most erősebbnek kell lennem, mint valaha. Mert most ha valami kell, az nem olyasmi, mint régen — ceruza vagy raiztomb, vagy úruha — most az ő élete függ ettől. Az élete! És ha a könnyeim kicsordulnak, — hol találok akkor erőt?

— Öreg hős asszony maga Száveta néni.

Leszegi tekintetét s mintha olvasna a rebedezett betonpadlózatból, csöndesen tovább folytatja mondókáját:

— És amikor rá gondolok, csak egyet tanácsolok neki: keményítse meg a szívét, könnyet ne ejtsen. Mert egyik könny a másikat csalja maga után — soha vége nincs. És addig megáll az agy, nem működik — hol a ravaszság, a leleményesség? Teste ellanvul, hol a kitartás?...

— Tán csak nem gondolja, hogy elfogták?

— Mindenre gondolnom kell! Éppen ez az, hogy mindenre kell gondolnod, mert semmi nem tudatsz biztosan.

— Figyeljen ide, Száveta néni. Ha elfogták volna, akkor nem vi-gyáznának a házra. Nem kellene nekik semmi több. Magát kihallgatták és szabadon engedték...

Az öregasszony komoran bölint, zavaros szemében valami csillog, mosoly fut végig az arcán.

— Ej, te... látszik, hogy téged nem martak meg a véredek. Engem szabadon engedtek s minék kellenék nekik? Tűz vagyok! Igen, ha tiz édesanyja is lenne, mindet föláldozná az eszméért! Tudiák ezt ők jól. Gondolod, rám vigyáznak? A házra vigyáznak, a kapura. — hogy lássák, ki lép be hozzám!...

Hirtelen elhallgat, keserűen összeszorítja ajkát, majd ismét fölriad.

— Mennek kell. Vigyázz a gyermekeidre és ne énrám, öregre.

Azután megremeg, teste összegörnyed s hallgatózik. És mielőtt még Jelena valamit is hallott volna, az öregasszony már az ajtó mellett állt és valakinek súgta, hogy ne lépjen be. Sebteben a nyoszolyához lépett, kibombolta a párnahuzatot, onnan két parasztyanujból készült nagy pulóvert húzott elő és kiadta valakinek.

Visszatért az ágyhoz s amíg a párnát renbehozta, nem is nézett Jelenára, úgy folytatta:

— Ej Jelena, Jelena! Látszik, hogy régen elkerültél a mi vidékünk-ről. Azt gondolod, hogy az én Ivánkám csak egyedül? Nem. Új gyerekek nőttek föl azóta, új társadalom fejlődött ki. Mit settenkednek itt a véredek, kérde? Hát nagy volt az én családom köre, hosszú lánc az. Most elszakadt — és a lánc végei el akariák érni egymást. De... Azért mondom neked — nem jókor jöttél. Még nem lenne szabad. Hanem máskor, amikor majd értesítelek, akkor gyere és kibeszélgetjük magunkat. Hogy miként hallgattak ki, miként tértem vissza a kietlen házba, s három napig összetörten feküdtem. És hogy kísértem ki, nem az enyémből, hanem idegen ház udvarán...

Megint hirtelen elhallgat, nyitott szájjal hallgatózik.

A tavaszi alkonyatban hirtelen valami árnyék oson el az ablak alatt. Az ajtót, mintha a szél csapta volna ki, kinyitja. Magas, szikár fiatalember áll a szoba közepén.

— Száveta néni!

E pillanatban észreveszi Jelenát.

— Ó, bocsásson meg, akkor semmi...

De Száveta már mellette volt.

— Beszélj, beszélj! Ne félj semmit. Ő is a miénk.

— Hát, semmi — kelletlenül folytatja a fiatalember. — Ime — sikerült. Tudja már mi. Jött az ember — el kellene készítenie. És az éjszaka Moma és én...

— Elég! — szakította félbe Száveta és az ifjú fejét ajkához vonta. — És most menj. De, ne téri be ismét a kerten keresztül. Térj be a supába... s zörgesd meg a kádat.

Amíg az ajtót nyitotta, Jelena jól megfigyelte a fiatalember arcvonásait.

— Ez nem a Bandicsék fia volt? Éppen érdekel, hogy megismer-tem-e.

— Igen az, de a fiatalabbik — válaszolt Száveta szórakozottan, majd az ágy szélére ült s megtörölte vereitékes homlokát.

És hirtelen hozzáfűzte még:

— Jelena, a gyermekeimre esküszöm!...

Jelenát megdöbentette a gyanakvás.

— Száveta néni!

Az öregasszony megfogta kezét:

— Ne haragudj Jelena, de kérlek — senkinek!... Még a testvérednek se. Nővérednek se. Felejtsd el. De most távozz. Itt az ideje.

— Valóban fél tőlem, Száveta néni? Hát én...?

— Tudom, bocsásson meg, de, a szó az ördög — magátót kiröpül. Nem

az Ivánkáért, hanem ezekért — ezek mind a mi gyerekeink. És ő szárnyakat kapott és elröpült a szabadságba. Ha veszélyes, rettenetes és véres is, — de szabadság!

Azután kivezette az udvaron, majd a kerten át és még egyszer utoljára, hosszú, remegő öregek csókkal figyelmeztette Jelenát. — Megint az utcán volt, az elsötétített külváros piszkos utcáin.

Tétován lépkedett a nyirkos tavaszi alkonyatban, agyába vésve magával vitte az öregasszony buzdító meleg szavait, és fűnge kezeinek fiatalos tapintását, amelyek pulóvereket kötnek az elszámt tekintetű szikár ifjúknak, aki az éjszaka elindul majd valami veszedelmes nagy munkára. Baktatott tovább szinte megfélekezve otthonáról, gyermekeiről, a hétköznapi apró gondjairól és a megszámolás napjainak nagy szenvedéseiről.

A lógor örszemekkel körülvelt hatalmas épülete most is ott világított a hegytetőn. A külváros a sötét kis házacskákba beburkolózva hallgatott és Jelenának úgy tűnt föl, mintha ezek a sötét kis ablakok — lecsukott emberi szemek lennének s féltve őriznék titkukat.

Fordította *Lévay Endre*

VILÁGSZEMLE

Irtá: Steinfeld Sándor

»Meg kell magyarázni az embereknek a háború születése nagy titkának körülményeit.« (Lenin)

»A (második világ-) háború nem volt és nem lehetett véletlen a népek létében.« (Sztalin)

Napjaink legnagyobb jelentőségű eseménye a Szovjet Tájékoztatási Hivatal „Történelmi Jegyzéke“. A sajtó, rádió nap, mint nap ezzel a jegyzékkel foglalkozik. Ezt magyarázza, vagy ha az imperialista táborhoz tartozik, ezt igyekezik félremagyarázni.

A „Történelmi Jegyzék“-et a magyar olvasók eddig csak részleteiben ismerhették meg. 1). De már a részletekből is képet alkothattunk magunknak a bennfoglaltakról és annak nagy horderejéről. A szovjet diplomácia ebben a jegyzékben leleplezi az amerikai külügyminisztérium januárban nyilvánosságra hozott, gyalázkodó és hazug beállításra épített közleményét, 2) a Szovjet Szövetség leleplezi az imperialista mesterkedéseket — a demokrácia ellen a két világháború között és a háború alatt. Bemutatja a fasiszta Németország és az angolszász monopolista csúcsok! állandó kapcsolatát és való színében állítja elénk a Szovjet Szövetség politikáját és céljait. Eppen ezért hatásos fegyvere a népek harcának a békéért, a tartós és demokratikus békéért.

A „Történelmi Jegyzék“ hatásos fegyver a békéért való harcban, mert ezt a drámai erőjű okiratot olvasva rádöbbenünk a háború okaira. Minden sora után szilárdabbá válik bennünk a meggyőződés, hogy a háborút és a velejáró szörnyű szenvedéseket nem véletlen, vak erő, valamilyen kikerülhetetlen balsors zúdította az emberiségre, hanem kézzelfogható tényezők idézték fel tudatosan a maguk önző céljainak megfelelően. Meglátjuk, hogy csakis a demokratikus erők eddig példátlan összefogásának, mindenekeelőtt a Szovjet Szövetség politikája elővigyázatosságának, népei áldozatkészségének és hősiességének köszönhető, hogy a polgári tervek egyrészt megghiúsultak, másrészt a háború nem végződött az imperializmus megerősödésével és a demokrácia gyengülésével, hanem ellenkezőleg a demokrácia megerősödésével és az imperializmus gyengülésével.

Felismerve a háború keletkezésének okait, felismerjük a háború kikerülésére vezető utat és módot is. Véleményünk szerint a „Történelmi Jegyzék“ jelentőségének alapvető lényege, hogy rávilágít éppen arra, amit az imperialisták szolgálatában álló tudomány és sajtó eltitkol — a háború való okaira.

1) »7 Nap« 1948, 8. és 9. szám.

2) A »Náci-szovjet kapcsolatok 1939—1941«

Sztalin generalisszimusz ismeretes 1946 február 9-i beszédében leszögezte a második világháború kitörését előidéző alapvető okokat és megállapította a háború jellegét. Rámutatott a világgazdaság tőkés rendszerének válságaira és arra, hogy ez a válság robbantotta ki a két világháborút.

„Az egész világot átjogó tőkés rendszer első válsága folytán kitört az első világháború és a második válság következtében kitört a második világháború. (A) második világháború, megkülönböztetésül az első világháborútól, már kezdetől fogva az antifasiszta, felszabadító háború jellegét öltötte magára, amelynek egyik feladata volt a demokratikus szabadságok megújítása is. A Szovjet Szövetség belépése a háborúba a tengelyállamok ellen csak erősítette — és valóban erősítette is — a második világháború antifasiszta és felszabadító jellegét.“ (Sztalin).³

Az egész emberiség számára fontos megismerni a háború kitörésének körülményeit, az azt kiváltó okokat és kísérő jelenségeket. Mert csak úgy tudunk helyes ítéletet alkotni a résztvevő hatalmak politikájáról és kormányok megtartásáról, ha ismerjük a tényeket. A tettek próbakövének kell megvizsgáljunk a szavak őszinteségét.

Az elmúlt háború óriás katasztrófája volt az emberiségnek. A demokratikus népek szabadságharcának győzelme mérhetetlen emberi és anyagi áldozatba került. Ez a háború mérlegének egyik tétele. Eléggé súlyos, hogy átkozottá tegye felidézőinek még az emléket is a kortársak és az utókor szemében. A mérleg másik tétele: a győzelem és százmilliók felszabadulása, nemcsak a fasiszta járom, hanem az imperialista elnyomás alól is. Végül a háború alatt megismerhettük a jóbarátot, az ellenséget, mert a történelmi vagy-vagy választóján mindenkinek igaz valójában, leleplezetlenül kellett cselekednie.

»A háború azonban nemcsak dtok volt. Egyben az összes népi erők vizsgájának és ellenőrzésének nagy iskolája volt. A háború levetkőztette a tényeket és eseményeket a front mögött és a fronton, kiméletlenül lerántotta az állam, a kormányok, a pártok igazi arcát eltakaró összes lepleket és elének tárta azokat álarc nélkül, szépítgetés nélkül, minden fogyatékoságukkal és kiválóságukkal.« (Sztalin)⁴

★

Mondhatni mindmáig csodaként, a német szervezőképesség és titkolódzás csúcsteljesítményeként tűnt fel sokak előtt Németország talpraállása az első világháború után és Hitler óriás arányú felfegyverkezése. Ma már azonban tudjuk, hogy mindez az USA és Anglia monopolistáinak segítségével történt. Ők állították talpra újították meg a német nehézipart, ők segítették uralomra Hitlert és állandó engedékenységükkel bátorították ujjabb és ujjabb követelésekre. Vagy elképzelhető-e, hogy munkások tízezreit foglalkoztató gyárakat, üzemeket, építkezéseket el lehet titkolni? Csak 1924-től 1930-ig több mint hét milliárd dollárt (360 millió dinárt) fektettek be a német iparba az angolszász tőkések. Hitler uralomrajutása után ez a segítség még fokozódott.

3) »Korunk Kérdései« 2. füzet 4. old.

4) »Korunk Kérdései« 2. füzet 5. old.

Talán a nyomorba jutott német népet akarták megsegíteni a jőszivű amerikai tőkések? Korántsem. Miután a Szovjet Szövetség ellen indított beavatkozások csütörtököt mondtak, a monopolista körök elhatározták, hogy faltörő kost teremtenek a szocializmus országa ellen. Ezért újították fel a német ipari és hadierőt és ezért mondták le a kollektív biztonság politikájáról. Megdönteni a szocializmust — ez a cél lebegett és lebeg ma is a tőkés világ urai előtt, — ha kell a legvéresebb eszközökkel, milliók halála, országok és népek tüzzel-vassal való elpusztítása árán is. Soha egy pillanatig sem gondoltak komolyan arra, hogy gátat vessenek a hitleri támadó szellemnek. Csak arra törekedtek, hogy minél erősebbé, átütőbb erejűvé tegyék és kelet felé, a Szovjet Szövetség felé irányítsák. Ezt bizonyítják nemcsak az események, de a „Történelmi Jegyzék“-ben nyilvánosságra hozott és a közel jövőben nyilvánosságra hozandó tények is. Csak ilyen megvilágításban érthetjük meg Hitler u. n. békés terjeszkedésének „titkát“.

A valóság fényező erejű megvilágításában látjuk, hogyan biztatták az angol kormányférfiak Hitlert, hogyan egyengették útját kelet felé. Mert — és ezt jól meg kell jegyeznünk — a monopolisták nem Hitlerben, nem a német támadásban, nem a saját országuk népének is fejére hullható pusztító bombákban, a náci gyilkos hadában látták a veszélyt — és ma sem azt tekintik a civilizációra veszedelmesnek — hanem az országát békésen építő, a békéért kiálló Szovjet Szövetségben. Hitlerben legfeljebb csak versenytársat láttak, akivel egyezkedhetnek, akinek engedményeket kell tenni, hogy megnyerjék céljaiknak. Tudatosan készítették elő ezek az urak a háborút. Tudatosan taszították a világot a katasztrófa örvényébe. Hogy terveik nem sikerültek, hogy az emberi civilizáció, ha nagy veszteségekkel is, de megmenekült az elpusztulástól, elsősorban a Szovjet Szövetségnek köszönhető.

Olvasni, tanulmányozni kell a „Történelmi jegyzék“-et, hogy lássuk és tudjuk az imperialisták galádságait, hogy még jobban lássuk és megismerjük a Szovjet Szövetség önzetlen harcát a békéért és a népek szabadságáért. Az imperialisták, akik szemérmetlenül, más népek kárára paktáltak Hitlerrel, ma nem átalják a Szovjet Szövetség szemére vetni, hogy 1939-ben Hitlerrel szerződést kötött. Ezt, mint szörnyű vádat emelik, holott tudják, hogy egyrészt a Szovjet Szövetség csak akkor kötött Hitlerrel egyezményt, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a nyugati demokratikus országok kormányai nem akarnak a Szovjet Szövetséggel komoly szerződést kötni és azt akarják, hogy a szocializmus országa viselje a fasizmus elleni háború egész terhet, hogy a szovjet nép kaparja ki számukra a gesztenyét a parázsból. Ezenkívül ma már mindenki előtt világos, hogy a monopolisták által teremtett helyzetben éppen ez a szerződés tette lehetővé a háború gyorsabb befejezését, mert a Szovjet Szövetségnek ideje maradt jobban felkészülni a háborúra. Azonban ugyanezek az urak, mint a bélpoklosd kerülik Münchennek még az említését is. Nem emlegetik a vészes 1938-as őszt, amikor Csehszlovákiát és a balkáni államokat zsákmányul vetették oda Hitlernek egységfrontba lépve vele a béke és a demokrácia, az emberi jogok és szabadság, a civilizáció és kultúra ellen. Eltitkolják, hogy ünnepélyes aláírásuk ellenére: miszerint még 1942-ben megnyitják a második frontot — ami gyorsan befejezte volna a háborút — ezt

kihúzták 1944-ig, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a Szovjet Hadsereg nem vérzett el és egyedül is végez Hitlerrel. Eltitkolják, hogy háború szerződésben ünnepélyesen kötelezték magukat nem tárgyalni Hitlerrel különbékéről — 1941-ben és 1943-ban — titkos tárgyalásokat folytattak Hitler megbízottjaival különbékéről.

Ma gyalázzák és rágalmazzák a Szovjet Szövetséget és Hadseregét és nem említik, hogy 1945-ben, a németek ardennesi támadása idején Churchill gyors segítséget kért Sztalin generalisszimusztól és későbbi köszönőlevelében elismerte, hogy a Szovjet Hadsereg támadása elhárította az angol-amerikai hadsereget fenyegető bekerítés és megsemmisítés veszedeelmét.

Mindez akkor volt. A farkas szörét váltja, de természetesen nem változik. Ma az imperialisták új háborúra uszítanak. Újból Németországot és egykori tengelytársait akarják vasőklként felhasználni a szocializmus és a népi demokráciák országai ellen.

Sok fontos dologról az emberiség csak utólag szerez tudomást. Sokszor sokára, mert elkövetőinek, sugalmazóinak érdeke ellen van a tények felfedése. Így állunk az elmúlt háború felidézésének kérdésével is. A diplomáciai mesterkedések elkendőzésének, a felelősség áthárításának szándéka szüli a nagy események — háborúk — után megjelenő okirat- emlékirat irodalom áradatát. Ezek a könyvek legtöbbször azt a célt szolgálják, hogy egyes szereplőket ilyen vagy olyan színben tüntessenek fel, hogy levegyék róluk a felelősséget és másokra töljék. Röviden, hogy hamis, egyoldalú képet adjanak, félrevezessenek.

A diplomáciai okiratok nyílt feltárása az Októberi Forradalomig ismeretlen volt a világon. Ezek nélkül pedig nem juthatunk el a dolgok tárgyilagos megértéséhez. A háború lényegének tudományos megismeréséhez nem festményre, hanem fényképre van szükségünk. Ilyen kendőzetlen fényképet csak a külügyi hivatalok levéltára adhat. 1918-ban a fiatal forradalmi szovjet kormány hozta a világtörténelemben először nyilvánosságra a titkos szerződéseket és ezzel az egész világ előtt leálcázta a hadviselő imperialista kormányokat — lemeztelenítette magát az imperializmust és annak gátlást nem ismerő álnok módszereit.

A második világháború diplomáciai anyagának közzététele rendkívüli fontosságú mindenki számára. A szovjet kormány a háború befejezése után javasolta az angol-amerikai kormányoknak, hogy kölcsönösen boesássák egymás rendelkezésére a birtokukba jutott náci levéltárak anyagát és kellő áttanulmányozás után közösen hozzák nyilvánosságra. Ezt a javaslatot az illető kormányok néhány hónapos buza-vena után elvetették. Annál csodálatosabb volt, hogy az amerikai kormány az angol és francia kormány előzetes tudtával és beleegyezésével teljesen egyoldalúan megjelentette az említett füzetet. Ezzel egyidejűleg szovjet és demokrácia ellenes hajszá indult meg az amerikai befolyás alatt álló országokban. Ez világossá tette az amerikai lépés célját: a valóságtól eltérő képet nyújtó adatok közzétételevel befeketíteni a Szovjet Szövetséget és tisztára mosni az imperialisták szerepét, helyesebben eltitkolni fontos körülményeket. Azonban gazda nélkül csinálták a számadást. Nem számoltak azzal a lehetőséggel, hogy a háború során a szovjet kormány birtokába is kerültek fontos diplomáciai

adatok. Az előáljott helyzetben mi sem természetesebb, mint, hogy a Szovjet Szövetség nyilvánosságra hozza a rendelkezésére álló okmányokat — azok teljességében nem szorítkozva csak egy rövid időszakra. A „Történelmi Jegyzék“ visszanyúl az első világháború befejezésének idejére és a maga meztelen valóságában mutatja meg: ime ezek és ezek, így és így hiúsították meg a béke megőrzésére, a támadás megakadályozására irányuló összes kísérleteket; kik és miért akarták a háborút: hogyan kényszerült a nyugati hatalmak ellenséges magatartása folytán 1918-ban és 1939-ben a Szovjet Szövetség szerződést kötni a német imperializmussal; kik és hogyan segítettek felfegyverkezni a fasiszta támadógépezetet. Képet ad a Hitlerrelenes szövetség tagállamainak belső viszonyáról, a demokratikus erők győzelmének őszinte és álnok híveiről. A történelemhamisító amerikai imperialisták kísérlete visszafelé sült el. A fegyver azokat találta, akik a békére törnek.

A békeszerető népek komoly sikere a „Történelmi Jegyzék“ és teljesebbé teszi a demokratikus és imperialistaellenes erők szellemi fegyvertárát. Az adatok halmaza egyrészt visszautasítja a Szovjet Szövetség ellen koholt, alaptalan vádakot, másrészt megmutatva a „háború születésének titkát“ azokat is fölvilágosítja, akiket az imperialisták meg akartak szédíteni, hogy megnyerjék őket maguknak. Az egyszerű polgárokat, elsősorban Amerikában

»Az amerikai stratégiai terv világnézeti részének alapvető feladata, hogy a közvéleményt megszerolja oly módon, hogy rágalmaikat terjeszt a Szovjet Szövetség és az új demokráciák állítólagos agresszivitásáról és az angol-amerikai tömböt védekező félként tünteti fel, levéve így róla az új háború előkészítése felelősségének terhét.« (Zsdanov: A nemzetközi helyzetről)

A világ — mindenekeelőtt az USA — egyszerű polgárainak megnyerését célozza az amerikai külügyi hivatal rágalom-hadjárata. A szovjet válasz hatás egyik fokmérőjének tekinthetjük Wallace első nagy választási sikerét

— *A népek nem akarnak háborút* — mondotta Tito marsal. A „Történelmi Jegyzék“ megtanít: ki ellen kell vezetni a harcot a békéért és megmutatja azt is, hogy *a háború nem elkerülhetetlen*.

Szembe kell néznünk a háborús uszítók mesterkedéseivel és küzdenünk kell a háború veszedelme ellen. A küzdelem nem hiábavaló. Erősítve a béke frontját harcolva a békéért kikerülhetjük az új világégést. Erre tanítanak a múlt és a jelen eseményei és ez a legfontosabb tanulsága a „Történelmi Jegyzék“-nek.

»Nem szabad elfeledni: az imperialista ügynökök azért lármáznak a háborús veszedelemtől, hogy megfélemlítsék az ingadozókat és a gyenge idegzetűeket és zsarolás útján eredményeket csikarjanak ki a támadók javára.« (A Kommunista Pártok Tájékoztató Értekezletének Nyilatkozata)

A demokratikus tábor vezető államférfiai és népei nem tartoznak a gyenge idegzetűek közé. Politikájuk és ténykedésük alapelve, hogy a népek békét akarnak és nem akarnak háborút. Ezt az akaratot fejezi ki a Szovjet Szövetségnek és a népi demokráciák országainak egymás között kiépülő szövetségi hálózata. Ezt a következetes békepolitikát szolgálja a nemrégiben megtartott prágai külügyminiszteri tanácskozás is.

A német kérdés ma az európai béke központi kérdése. Jalta és Potsdam után azt hittük, hogy ez a kérdés csak gyakorlati elintézésre vár, mert az ott hozott határozatok elvileg lefektették a megoldás módját. Mégis a kérdés ma is nyílt, mert az angol-amerikai imperialisták nemcsak, hogy nem hajtották végre a vállalt kötelezettségeket, de semmi hajlandóságot sem mutatnak, hogy megvalósítsák. Sőt. Intézkedéseik szöges ellentétben állanak a Szovjet Szövetséggel közösen hozott döntésekkel.

Az amerikai vezetés alatt megteremtendő nyugatnémet állam fenyegeti a békét, a kis népek biztonságát, az európai országok függetlenségét. A zárt ajtók mögött most folyó londoni tárgyalások célja a francia övezet hozzácsatolása Bizoniához és Németország kettészakítása. Ez nyílt elvetése lenne a potsdami elveknek és újabb merénylet a béke ellen. Jellemző, hogy ennek a veszedelmes tervnek legtűzelesebb szószólói éppen a Bevin-Blum féle jobboldali szocialisták.

A Németországra vonatkozó amerikai tervek végrehajtása nem megy teljesen akadálytalanul. Nemcsak a kis államok (Belgium, Hollandia, Dánia, Luxemburg) „akadékoskodnak“, de Franciaország és Anglia vezető köreiből is nyugtalanság észlelhető. Az amerikai terv a német nehézipart az angol és francia ipar rovására akarja felépíteni. A fűtőanyag hiánnyal küzdő Angliának és Franciaországnak le kell mondania a német szénről, a lotaringiai vasércet Németországba kell szállítani feldolgozásra. A német árúért dollárral kell fizetni. Ugyanakkor tudvalevő, hogy a számításba jövő országoknak nincs dollárjuk, mert Amerika nem vásárol tőlük semmit. Dollárt csak kölcsön útján kaphatnak, ha azért lekötik szabadságukat. Vásárolni csak az amerikai monopolistáktól vásárolhatnak és ez egyet jelent a teljes gazdasági kiszolgáltatottsággal. „A Marshall terv ez: dollárt hozni Európába kis mennyiségben és kivinni nagy mennyiségben“ mondotta Tito marsal. A fejlemények azt mutatják, hogy az érdekelt országok nem hajlandók minden ellenállás nélkül elfogadni az amerikai utat. Tekintettel azonban arra, hogy a francia és az angol kormány ma a washingtoni parancsnok engedelmis végrehajtója, feltételezhető, hogy a londoni értekezlet az amerikai álláspont elfogadásával végződik.

Ebben a helyzetben érthető, hogy Jugoszlávia, Csehszlovákia és Lengyelország külügyminiszterei bejelentették, hogy tiltakoznak a német agresszió újbóli feltámasztása ellen és a német támadástól legtöbbet szenvedett népek nevében követelik Németország lefegyverzését, náciitalanítását és demokratizálását.

Az egész világon tovább tart a demokratikus tábor erősödése. A demokrácia napról-napra újabb sikereket arat ott is, ahol fegyverrel folyik az önvédelmi küzdelem a reakció ellen, mint Kínában, Vietnámban. Indonéziában és Görögországban; ott is, ahol ez a harc elsősorban politikai természetű, mint Olaszországban és Francia-

országban és végül, ahol a gazdasági felemelkedés a döntő jellegű: a Szovjet Szövetségben és a népi demokráciák országaiban.

Az imperialista reakciót és annak tüzfészket — az USA-t — nagy mértékben nyugtalanítja ez a fejlődési folyamat. Világuralmi terveinek megvalósításában, a demokrácia elfojtásában segítségül hívja az egyes országok népellenes erőit. Hogy megzavarja a demokrácia főerejét, az imperializmus legveszedelmesebb ellenségét — a munkásosztály egységét — a jobboldali szocialistákra, az amerikai imperializmus leghivebb szolgálira támaszkodik. Ezek országaikban a demokráciaellenes cselszövések és összeesküvések középpontjává váltak, nemzetközi mértékben pedig ketté akarják szakítani a Szakszervezeti Világszövetséget, új nemzetközi szakszervezeti központot akarnak felállítani, hogy azt az angol-amerikai hódító politika engedelmes eszközévé tegyék.

Ebben a helyzetben nagyjelentőségű a *magyarországi* Szociáldemokrata Pártban jelenleg végbemenő tisztogatás. Ez a folyamat egyrészt lealcázza és elszigeteli a munkásságtól az imperializmus ügynökeit, a fasizmusba vezető harmadik út ügyvédeit, másrészt alapot nyújt a két munkáspárt szoros és őszinte együttműködéséhez és az egységes magyar munkáspárt megteremtéséhez. A magyar munkásosztály politikai érettsége ellentmondást nem tűrően követeli a politikai egységet. Ennek ellenségei a demokrácia és az egész magyar nép ellenségei.

A sorozatos esatavesztések után a reakció most Olaszországban és Csehszlovákiában próbálkozik tért nyerni.

Olaszország választások előtt áll. A demokratikus Népfrontot a nép túlnyomó többsége támogatja. A kormány saját népe ellen amerikai hadihajókat és fegyveres erőket hív segítségül. Az imperialistákban és szolgálókban meg van minden hajlandóság, hogy Olaszországban másik Görögországot teremtsenek. Az olasz nép ellenállóképességétől — mindenekelőtt a munkásosztály egységétől függ a helyzet alakulása.

A *Csehszlovákiában* végbemenő folyamat is mutatja, hogy mennyire szükséges a dolgozó nép állandó ébersége. A háború befejezése után a demokrácia nem lépett fel kellő eréllyel a reakciós elemek ellen. A népellenes nagytőke a népi demokrácia országai között Csehszlovákiában őrizte meg aránylag legnagyobb befolyását. Az adóztatási kimutatás tizezernyi egy millión felüli jövedelemmel rendelkező egyénről ad számot. A kereskedelem jórésze magánkézben maradt. Az államosított üzemekben a reakció még mindig szóhoz jut. Ezt a kormánykoalíció összetétele tette lehetővé. A Nemzetiszocialista Párt a Katolikus Néppárttal együtt a milliomosok megadóztatása, a bankok államosítása kérdésében nyíltan a reakciós nagytőke védelmére kelt. A Szociáldemokrata Pártban is érezhetően érvényesült a jobboldali elemek népellenes aknamunkája. A legutóbb leleplezett összeesküvések felderítették, hogy a szlovák reakció kapcsolatot teremtett a cseh reakcióval és amerikai parancsra elhatározták a Kommunista Párt kiszorítását az ország vezetéséből. Ennek végrehajtása egyet jelentett volna Csehszlovákia kiszolgáltatásával az angol-amerikai imperialistáknak, egyet jelentett volna a népi demokrácia felszámolásával. A Kommunista Párt felhívására megmozdultak a tömegek a köztársaság védelmére. A Szociáldemo-

krata Párt jobboldali elemei visszariadtak és a párt állásfoglalásában a munkásegység híveinek vonala jutott kifejezésre. Ez biztosította a munkásosztály politikai egységét a válságban. A köztársaság védelmére újjászervezték a Népfrontot és elhatározták annak nagymérvű aktivizálását. A csehszlovákiai dolgozók visszaverik a reakció támadását és a demokrácia megerősödve kerül ki a küzdelemből. A harc nem lesz könnyű, sem rövid, mert a csehszlovákiai reakció a nemzetközi imperialisták utolsó félig-meddig ép hadállása a népi demokráciák országaiban és várható, hogy annak védelmére nagy erőket mozgósítanak az amerikai monopólisták. Leszögezhetjük, hogy az államesiny még mielőtt kifejlődhetett volna, megbukott Csehszlovákia népeinek nemzeti és demokratikus öntudatán és a Kommunista Párt éberségén. A válság megoldásának kulcsa a dolgozó tömegek kezében van.

Noviszád, 1948. február 24.

„A munkásosztály számára a legfőbb veszély most, ha lebecsüli saját erőit és tulbecsüli az imperialista tábor erőit. Miként a müncheni politika a múltban szabad kezet adott a hitleri agressziónak, úgy az Egyesült Államok és az imperialista tábor új irányzatának tett engedmények is még arcátlanabbá és agresszívebbé tehetik annak mozgatóit. Ezért a kommunista pártoknak állami, politikai, gazdasági és ideológiai téren egyaránt élére kell állniuk az ellenállásnak az imperialista terjeszkedés és agresszió terveivel szemben, tömörülniök kell közös imperialistaellenes és demokratikus program alapján, egyesíteniök kell erőfeszítéseiket, maguk köré kell gyűjteniök a nép minden demokratikus és hazafias erejét.“

A kommunista pártok nyilatkozata a nemzetközi helyzetről.

FIGYELŐ

BIRÁLATRÓL, FEJLŐDÉSRŐL

A mi embereink munka-hősiességét, győzelmeit és lendületét ma egy egész haladó világ csodálja. A társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális élet minden területén csodálatos teremtő erőt mutatnak népeink. A mi magyar népünk is. Franya Juliskák emelkednek ki a tömegből, Varga Istvánok és Gyurica Andrások. Asszonyok, akik Petőfi zászlója alatt harcoltak a fasiszmus ellen, s ma naponként indulnak új és új rohamra a szebb jövőért. Asszonyok, akik ma a traktorok kormányánál ülnek s ott is, férfimunkában férfiak között, nem épen a legutolsók. És Gyurica Andrások, akik arról álmodoznak, hogy mi lesz, ha majd az első barázdát rohamozzák meg traktorokkal. Új emberek ezek, Titó emberei, akik egyre sűrűbb sorokban sorakoznak mestereik, a szovjet emberek mellé. Új emberek ezek és napról-napra tárgul a kör, amelyet befogad szemük. Többet látnak, jobban látnak, más-képen látnak.

S ezeknek az új embereknek dünyögjünk rekedtes, rossz dalokat?

— Vagy — becsapjuk őket? Mondják azt, hogy mérföldes csizmák nyomán nem maradt el irodalmunk sem. Hogy irodalom, amit mi csináltunk eddig?

Ma még — becsapjuk őket. Ma még kimeríthetetlen a szomjuk, egyformán szomjas szemük és a lelkük, ma még ízt nem éreznek. Holnapra azonban már megkeresik a jóvizű kutakat s holnapra már azt is tudják, hogy a Tisza vize csak akkor innivaló, ha szűrők számtalanjain megtisztítják.

A jugoszláviai magyar irodalom messze elmaradt Jugoszlávia magyar népének fejlődésétől, nem önt tiszta vizet a pohárba, eddig nem tűrte a szűrőt.

»Feltétlenül szükséges gondoskodni arról, hogy a kritika komoly és mély legyen, ne csuszkaljon a felületen« — mondta Sztalin. Nálunk eddig még felületes kritika sem volt, most — a Híd január-februári számában — történt az első kritikai kísérlet.

Kísérlet csupán és nem kritika. Rostával dolgozik, méghozzá »tág nyílású« rostával és nem szűrővel és nem a szűrők számtalanjával. Még így is feltűnést keltett, még így is kiváltott haragot, sértődést,

elkeseredést. Pedig ez a kritikai kísérlet csak komoly, de nem mély. Pedig szinte túlságos gondossággal igyekezett az első mondatok megállapításait a következő mondatokban puhítani, enyhíteni.

Nem volnánk elég erősek a komoly és mély kritikához? Nem élünk virágházban és ha az új szakmunkástól megköveteljük, hogy teljes emberként álljon gépe mellett, vajjon kívánhatunk-e mást, lehet-e más mérteünk, ha a »lelkek mérnökei«-ről beszélünk?

Egész sereg fogalom tisztázatlan még és már irodalomról beszélünk. »Népi írók«-ról hallunk, »munkás írók«-ról hallunk, anélkül, hogy leg-többünk tudná, hogy az ilyen meghatározás — valójában csak alibi — meghatározás. Író több, mint népi író, vagy munkás író. És épen a Népfőnt idején, épen írónkat tagoljuk, differenciáljuk?

Népi író? Ez a korcs meghatározás körülbelül azt jelenti, hogy az író a népből származik. Azt, hogy az író a népéé, semmiképen sem jelenti. És vajjon író és nem író, ki nem származott a népből? Valójában kissé öskutató íze van, nem is annyira a szónak, mint a fogalomnak. És mennyire talán igazolt fogalom! Nyíró, Erdélyi, Sinka, Kodolányi, Főja, Kovács Imre — »népi írók« voltak. A harmadik utas Németh László — népi író!

És épen így a »munkás író«. Veres Péter, egyébként nem pontos meghatározásban, mint osztályirodalomról beszél a »népi« és »munkás« irodalomról. Gorkij például, Veres Péter szerint, nem szocialista író, nem a szocialista realizmus megalkotója, hanem — munkásíró. Az ilyen meghatározásnak talán volt értelme, inkább célja, a felszabadulás előtti időkben. El kellett határolni és így is el kellett határolni egymástól Veres Pétert és Herceg Ferencet, Nagy Lajost és Márai Sándort. Van-e azonban értelme még ma is, van-e értelme nálunk, a népfőntos Jugoszláviában?

Különben, nálunk mást is jelent a szó: munkásíró. Azt jelenti, hogy az író a munkásosztályból származik. Csodáltnivaló, hogy még ebben az értelmezésben is, épen az érdekelt írók nem akarják észrevenni, hogy önmagukat kisebbitik. »Én munkás voltam, kevesebbet tanultam, azt is munkám elvégzése után, önmagamtól — tőlem kevesebbet várjatok.« Hát — nem várunk és nem várhatunk kevesebbet.

Az irodalom sem tűr ilyen »előnyversenyt«. Arról van szó: író, vagy nem író, irodalom, vagy nem irodalom?

Tudjuk, ezek gyermekbetegségek. A kritika pedig — orvos. Ha szükséges, késsel nyúl a sebhez, épen azért, mert gyógyítani akar. Mi gyógyítani akarunk és azt akarjuk, hogy bennünket is gyógyítsanak. Egész, egészséges emberekként akarunk népünk elé állni. Felnőtt emberekként, mert felnőtt emberekhez beszélünk. Mesterségünkben — vagy hivatásunkban — jó munkásokként, mert jó munkásokhoz beszélünk. Ismerni akarjuk mesterségünk minden csinját-binját, újítani akarunk, újat akarunk alkotni — mert azok, akikhez beszélünk, egyre tökéletesebbek a maguk mesterségében, újítanak és újat alkotnak. Hát épen a mi soraink dőcögienek az úgy-ahogy kitaposott dűlőutakon, amikor gyorsvonaton, autón, repülőgépen jár az ember?

Huszonhárman jelentkeztek az antológiában. A napi- és hetilapok beszámolóit olvasva — még ennél is sokkal több írónk van. Ha ez igaz volna, akkor már »a szellem napvilága ragyogna minden ház ablakán...«

Tudjuk azonban, hogy még nem »ragyog«. Tudjuk, nem állhatunk meg, mert még nagyon messze van a »Kánaán«. De azt is tudjuk, hogy »addig nincs megnyugvás, addig folyvást küzdeni kell...«

Ezúttal nem tüztünk ki magunk elé konkrét kritikai feladatokat. Amit mondtunk, szándékosan mozog általánosságok körül. Mégis lenne egy néhány »konkrét« javaslatunk.

A Jugoszláviai Írószövetség vezetői, novemberi megbeszélésükön elsősorban a bírálat jelentőségéről beszéltek. Megállapodtak abban, hogy a folyóiratok ezentúl nagyobb figyelmet szentelnek, több teret engednek a »komoj és mély« kritikának. Jól tennék írónk, ha elolvasnák Minderovics Cedomir beszámolóját a *Knjževnost* januári számában, A »Híd« pedig adjon teret az ilyen kritikának, de ne maradjon meg a »Magyar Szó« és a »7 Nap« sem az egyszerű és könnyű (sőt: könnyelmű!) ismertetéseknel. A kezdet kezdetén még lehetett arról beszélni, hogy »nem szabad elijeszteni« a tollforgatókat. Most azonban már arról van szó, hogy *nem szabad elijeszteni az olvasókat!*

»Jónéhány tollforgatóunktól nem követelhetjük már ma azt, amit holnap kell megadnia« — állapítja meg az antológia előszava. Igaz is, nem is. Amikor az író a nyilvánosság elé lép — és az antológia írói a nyilvánosság elé léptek —, nem közölték egyenként az olvasóival: ők a ma, vagy a holnap? Az olvasót különben ez nem is érdekli. Az olvasót csak az érdekli, hogy az, aki az író egyenruhájában eléje lép, magával hozza-e az író fegyverzetét?

Az antológia írói egyforma ruhában — az antológia ruhájában —, léptek az olvasó elé. A könyv kiadói és szerkesztői az olvasóra bízták: meglátja-e, ki író e könyvben, ki nem író? Túlságosan sokat vártak az olvasótól ugyanakkor, amikor az íróktól nem vártak túl sokat.

Hazánkban különbséget teszünk a szakmunkás és a tanulatlan munkás között. A mérnöktől többet várunk, mint a szakmunkástól. Se vége, se hossza nem lenne az ilyen összehasonlításoknak.

Miért éppen az írásban, miért éppen a »lelkek mérnökeinél« ez a mérőben indokolatlan egyenlőség? Mert eddig legalább, egyformára szürkítettünk mindenkit, kezdőt és haladót — haladót és (amennyiben van) alkotót. A kezdő »tollforgató« (és most már ideje megállapítani, hogy mennyi gúny van ebben az utóbbi időben annyira »divatba jött« megjelölésben) legelső imbolygó soraival éppen olyan elbíráláshoz jutott, mint azok, akik legalább odáig eljutottak már, hogy gondolataikat zökkenők nélkül ki tudják fejezni. Egyforma volt a mérték jelentőségben — és anyagiakban. (A hazánkban törvényesített díjskála széles lehetőséget nyújt az annyira szükséges differenciálásra). És ez a probléma éppen nem anyagi probléma elsősorban. Az író t sérti egyrészt, kedvét szegi — másrészt a kezdő »tollforgató« elől, egy vonalon legalábbis, lezár minden előrejutási lehetőséget. Az utóbbi időben annyira szabályszerűen jelentkező érzékenykedések egyik oka éppen ez. Az, hogy amikor elindult első betűivel a kezdő, már ott tartott, ahol a többi. Most, amikor már akadályokkal is, találkozik, csodálkozik — és megsértődik.

»Itt az ideje a bírálatnak és még inkább az önbírálatnak« — írja Kek Zsigmond. Irodalmi vonalon az önbírálatban nem nagyon hiszünk. Az alkotás lázában az alkotó nem képes bírálni. Még jóval később sem. Hiszünk azonban a bírálat feltétlenül nevelő hatásában. Nem baj, ha az író megsértődik (úgy is mondhatnánk, tapasztalatból, nem baj, ha megsértődünk), — átgondolja a dolgokat, megegyszer átgondolja s vagy elfogadja a bíráló véleményét, vagy nem: — feltétlenül tanul belőle. Az írásnak alapvető sajátosságai vannak. Ezek ma még nálunk a kritikus számára kiinduló pontok lehetnek. Aki író, az tudjon írni a szó legkezeletlegesebb értelmezésében. Különösen hangzó szempont ez, de nálunk

még szempont. Aki író, az ismerje és jól ismerje anyanyelvét. Ez is szempont. Aki tanítani akar, az tanuljon, nagyon sokat tanuljon, mindig tanuljon. Ez a legfontosabb szempont. S végül az is szempont és ebben benne van mindhárom előbbi és még sok minden: »**akj dudás akar lenni, pokorra kell annak menni, ott kell annak megtanulni, hogyan kell a dudát fújni**«. S amíg megtanulunk dudát fújni — bírálatra, útmutatásra van szükségünk. És azután is!

Bírálat nélkül nincsen fejlődés. Komoly, mélyenjáró bírálatot vár itt minden olvasó — és minden jószándékú író.

Gál László

AZ IRODALOM SZOLGÁLATÁBAN

Beszámoló a Híd 1947 évi irodalmi pályázatáról

Növekvő reménnyel nézzük irodalmunk fiatal hajtásait. Most érlelődik — és az együttérző lelkesedésben, egy-egy műnek a megjelenéséért való szorongásban már hisszük — most termi maradandó alkotásait is népünk számára: mindnyájunk számára. Nagy szükség van erre a fejlődésre; hogy hasonlattal világítsuk meg, éppen olyan szükség, mint annyi száz iskolára, amelyek most a felszabadulásban nyitották kapuikat a tanulni vágyók ezrei előtt. Mindjárt meg is mondjuk: azért van szükség irodalmunk gyorsiramu fejlődésére, mert ez rögzíti le — ahogy pályázati fölhívásunkban is mondtuk — korunk szavát, a történelem nagy fejlődésébe lépő dolgozó ember életét és tovább adja majd a föllépő nemzedékeknek a hősi korszak szép, buzdító és minden időben erőtadó élményeit.

E sorok nem csupán a pályázaton résztvevő írókhoz, de az olvasóhoz is szólnak, mert e seregszemle a szokásos számadáson túl irodalmunk újabb korszakának határkövét is jelenti. 1946 és 1947 kezdeményezése a két pályázat kiírásában s ennek visszhangjában olyan lendületet adott irodalmi életünknek, amilyennel eddig a vajdasági írás magyar vonalán nem találkozhattunk. Ezt a megállapítást már a tények, az eredmények mondatják velünk: a helyes irodalompolitika adta meg az utat ahhoz, hogy az új írói műhely benépesítése és az olvasótábor tömegesítése új olvasókkal a legbiztosabb úttörő a haladottabb cél felé. Hisz ma már nem önmagáért élő irodalomról van szó, hanem arról, hogy a közösségből hajtson ki és a közösségben éljen (mert csak így élő és ható erő az irodalom) és éppen ez az a pont, ahol az eredményeket — ha egyelőre még szerények is — látni véljük. Nemcsak mondjuk, mert a vaktában bizonygatásnak semmi foganatja nincs, hanem látjuk és érezzük is, hogy a nagy építés hatása már a szellemig ért; szólasra készít s nemcsak állásfoglalásra, de vállalásra is, mert aki ma közöttünk dolgozik, legyen az író, képzőművész vagy bármely munkása a termelésnek, nem azért dolgozik már, mert napjait vagy életének terhét kénytelen-kelletlen »elviseli« és nem is csak azért, mert élnie kell, hanem azért, mert mindjobban érzi, látja és vallja is, hogy megszűnik kívülről lenni; belép az életbe, a mi mindennapi életünkbe és fölközdök a demokratikus fejlődésben. Ez a folyamat megy végbe ma nem egy dolgozóban. — az íróban épp úgy, mint akár a vasesztergályosban,

tisztviselőben s tanárban is —, mert cselekvése ma több a munkaidő ledolgozásánál, az öncélú vállalkozásnál, hisz nemcsak dolgozik, de alkot is: a szocializmust építi. És ő maga is társadalmunk fejlődésének egy mozzanatát éli. Jóllehet teljes odaadásról még nem minden esetben beszélhetünk, de csatlakozásról és melléállásról igen s ezt ma már nem a szereplési vágy, a feledéstől vagy az elszürküléstől való félelem csikarja ki az íróból, hanem az *alkotás* vágya, amely most éppen úgy él benne, mint az új gyárak rohammunkásában, a laboratóriumok főltalójában vagy a szövetkezeti élet lelkes s egy pillanattig sem megalkuvó úttörőiben.

Az író és az irodalom haladása esetében mindezt a mű bizonyíthatja legjobban. Elkalandozás helyett a társadalmi valóság ábrázolásában művészi eszközökkel visszatukrózni mindazt, amit fejlődésünk ad és amit fejlődésünk jelent. Ha az író művében ezt a célt még nem is érte el, de erre felé tart, jó úton halad és már az induláskor magán hordja a biztató jegyeket.

Pályázatunkban ezeket a biztató jegyeket keressük és ha a kezdetleges formákról, tapogatózásokról beszélünk is, a hangsúly mindig azon van, hogy a biztató jegyek már föllelhetőek a kézíraton és a mi pályázatunk ilyent nem egyet adott.

A beszámolóinak mindjárt az elején elébünk toppan a kérdés: ha már a pályázat valóban eredménnyel zárult, mit nyert akkor vele az irodalom és mit kapott tőle az olvasmányra váró közönség?

A két kérdésre még nem felelhetünk művek felsorolásával, mert ott még nem tartunk: feleljenek előbb a száмок. 1946-ban ötven egynehány pályázó jelentkezett; egy esztendővel később, 1947-ben a három műfajt egybevéve összesen **hetvenhárom** pályázó vett részt az irodalmi pályázaton. Ha még tekintetbe vesszük azt is, hogy folyóiratunk állandó munkatársainak száma *ma* megközelíti a *negyvenet* és a **HÍD** második pályázatán már közel száz tollforgató vett részt, akkor nem pár magárahagyott szépirodalmár küszködéseiről van szó a jugoszláviai magyar irodalom munkájának fölemlítésekor, hanem a demokratikus fejlődésadta lehetőségekben egy új, terebélyesedő szellemi életről. Mi természetesen a számokról beszélünk, mert beszédes számok ezek nálunk, ahol nem állnak glédában a várakozó írástudók, ha a munka nehezét más végezze el helyettük és *nem is várakoznak, akik vannak*, hanem mindegyik építi az irodalmat, a népi kultúrát és tovább: iskolát, képzőművészeti tanfolyamot, könyvtárat és új színházi életet is. Mi tudjuk legjobban, hogy mit jelentenek ezek a számok, mi értjük ezeknek súlyát és látjuk a jelentőségüket a holnap irodalmában. Ahol sokan vannak a betűvetők s ahol már elődeik által megművelt talajon kell termelniök, ott nem ismerik ezt a gondot, mert nem tudják mit jelent az, amikor egy emberre négy — és ha kell — vagy tizennégy ember munkája szakad.

Ezért nagy szó nálunk az írástudók számának növekedése.

A hetvenhárom pályázó közül harminchét jelentkezett az elbeszélő műfajra, huszonnégy versre és tizenkettő a színműre. Nem mind új és fiatal szárnypróbálgató, mert a második pályázatról már nem maradtak el a beérkezett írók valamennyien. Régi és új tehetségek toborzója volt ez a pályázat, ahogy a fölhívás is szól, írók munkába indulása és irodalmi életünk napról-napra termékenyebb pezsgésének az önálló művek és jelentkező kötetek mellett — ezek a megmutatói. Mondjuk ki bátran: irodalmunk tervtermelése ez, hogy a pályázatok tervében új erők újabb termékekkel, alkotásokkal lépjenek ki a

dolgozók ismeretlen sorai közül és ha adottságuk van hozzá, s gazdag élménytárt gyűjtöttek össze maguknak, íróvá serdüljenek. Íróvá serdült már közülök jó egynehány mint ahogy a mi építésünk napjaiban sok minden máról-holnapra serdül erőteljes életté, mert a kor így adja csodálatos termékenységű talaját a maga teljes valóságában új élet kibontakozásához.

Gyári munkások, a hadseregben katonai szolgálatukat töltő fiatal harcosok, diákok, munkáslányok, egyetemi hallgatók, tanítók, tanárok, tisztviselők, — a szakmabeliek közül ismertnevű írók, költők, szépirodalommal foglalkozó publicisták: ime, ez a keresztmetszet. De jóval többet mond a felsorolás, ha a pályadíjnyertes *Kolozsi Tibor*, *Dudás Kálmán*, *Markovics János*, *Sebestyén Mátyás* és *Zákány Antal* írása mellett kezünkbe vesszük *Palotay Éva* fiatal gyári munkáslány kéziratát a »Tovarisokról« és megállapítjuk, hogy nem novella, csak kis, igénytelen karcolat, de írója sokkal többre képes. Vagy ha végigfut szemünk *Madarász András* gimnazista kis történetén, magunk mögött érezzük az erősödő, növekvő ifjúságot, *Kurin* Lajos a szarajevói kasszárnyában írta kéziratát, a katonaládán ült talán, amikor az üde cselekményű kedves történet kibuggyant tollából s annyira közvetlenné vált a hangja, hogy egy-két részlet szinte magával ragad bennünket. *Juhász Zsuzsa* egyetemi hallgatónő íráskészsége és kultúrája fölhívja magára a figyelmet. Szerencsésebb témaválasztással lapjaink hasábjain is elmondhatná mondanivalóit. *Csikós István* a legfiatalabbak közé tartozik; van témája bőven és sokszor meglátja a dolgok mélyén rejlő problémákat is, de nem tudja formába önteni. Ezeket a fogyatékoságokat látjuk *Kulics József*, *Fehér Ferenc*, *Vörösbaranyi Gyula*, *Szönyi Péter*, *Geller Lajos*, *Gyólai István*, *Kovács László* és *Klicsek Borbála* pályaműveiben is. Jóllehet formai fogyatékoságok marasztalták le őket, de ezek az írók már a mában élnek; témájuk és hangjuk is a jelenben visszhangzanak, mert nem félnek és nem fordulnak el a problémáktól s nem tartják megvetendőnek éppen arról beszélni, ami a leghehétköznapibb. A naív, romantikus történeteket, a tőlünk távolálló és a számunkra még át nem értékelt régi világ képét főleg azok adják, akik csupán kedvtelésből írnak. Úgyet sem vetnek arra, ami időserűséget adna írásaiknak s nem utolsó sorban létjogosultságot is; messze elkalandoznak és ha a történetek fejleményein át vissza is térnek a mába, azt beleeröltetik, hogy legyen benne valami a rendszer dicsőítéséből is. A pályázók egy kisebb töredéke így, a maga módján értelmezte pályázati fölhívásunkat s az ismeretlenségben maradt azzal is, hogy a nevét sem közölte olvasóival. Az irodalom barátai közül többen erre az útra tévedtek: *Major Jánost* és *Lévay Nándort* talán az emlékek csalogatták vissza a múltba, *Sipos József* munkája már nem is irodalom, *Novák Irma* meg a régi családi képeslapok hangját igyekezett fölleveníteni.

A prózai műfajban díjat nyert írók után külön meg kell említenünk *Brindza* Károlyt, akinek jól választott témája teljes egészében korunkban él; munkájának színe és hangulata van, soraiból mikszáthi humor árad. Ezúttal főleg az alakrajzokban maradt adós. *Gajdos* Tibor könnyedén gördülő elbeszélésében nem tudta megőrizni a bevezető erőteljes, novellisztikus hangját s így a cselekmény a felszíni jelenségek túlméretezésével kiszaladt a kezei közül. Folyamatos és olvasmányos munka *Braun* István írása az öreg gyári munkásról. Mai problémát vázol, de inkább irány-novellában, mint művészi eszközökkel

kidolgozott szépirodalmi munkában. *Létmányi* József ugyanitt véti el a rideg paraszt családi körének elbeszélését.

E számadásban hasonlóképpen keressük és kutatjuk az új tehetségeket a verspályázatra jelentkeztettek soraiban is. Itt a bíráló bizottság megállapítása hangsúlyozta is, hogy a pályázatok — helyesebben a díjat nyert pályamunkák — »*értékesebbek és időtállóbbak a novella-pályázatra bejutott írásműveknél*«. Eppen ennek a megállapításnak a helytállósága késztet bennünket arra, hogy alaposabban vegyük szemügyre egyes műfajok fejlődését.

Az első pillanatra, ha a számokat hívjuk segítségül, úgy tűnik, hogy az elbeszélő műfaj a legnépszerűbb s a legjobban megközelíthető. Ezt mondja mind a két pályázatunk? Az első pályázatra 34, a második pályázatra 37 munka érkezett és a verspályázatra mindössze 23 pályamű. De fordított számarányt állít a szerkesztőségek levelezése, mert lapjaink — így a HÍD is — a szépirodalmi kéziratok között jóval több verset kap mint novellát vagy elbeszélést. (Vers mindig vagy gyakran akad, novella néha, ritkán.) Az 1947 évi pályázaton a iüziapoéták mégis elmaradtak (innen a jelentkezők föltűnően alacsony arányszáma) és helyettük a már kiforrott vagy kiforrásban levő költőink jelentkeztek. *Markovics* János elbeszélő költeménye nem csak formájánál, de mában izzó témájánál fogva is kiemelkedő érték; *Dudás* Kálmán a költői forma biztoskezü művésze és verseiben (Tanú, Új fények élnek) sokkal több az erő, a lendület, a belső, szerkezeti egység, mint prózájában. *Zákány* Antal strófáiban valóban érezzük a formás verset s nem egy sorában éles költői meglátással, de nemcsak meglátással, hanem költői kifejezéssel is találkozunk. *Csépe* Imre ebben a versében is (Tűzfúvók) azt bizonyítja, hogy eredeti hangot hozott magával. Csapong. Még nem talált az igazi útra. Erre egyrészt az ideológiai fogalmak tisztázása, másrészt az írás és verselés legelemből törvényeinek a teljes ismerete vezetheti el. A pályázók között találkoztunk *Heinz* Vilmos nevével: régi versíró a régi Kalangya táborából. Jó témát fogott meg, de a balladának szánt vers nem ballada. *Kabai* Mihály inkább dalköltő, mint poéta, strófába szedett szólamokat adott; *Palotay* Éva költeménye nehezen indul s ahol eltalálja a hangot, erősen emlékeztet József Attilára: érezni rajta, hogy első szárnypróbálgatása ez. *Víg* István, *Csikos* István, *Baranyi* Sándor, *Papp* László, *Imrics* István, *Mácsay* István és *Mike* Ferenc minden igyekezetük mellett sem tudták azt adni, amit mi versnek nevezünk. A szabad vers annyira szabad, hogy a ritmust is elnyeli és a szürke prózába hullad, a szabályos vers iskolás rímekkel igyekszik versbefoglalni össze nem párosítható gondolatokat. Tompán, erőtllenül zörögnek a sorok, néha kibukkan közülük egy-egy dicsőítő szólam, néhány szép kép vagy hangulat, amiben van poézis. Költő keze kell hozzá, hogy nemes veretot kapjon s megfelelje igazi formáját.

E fősorolás kapcsán és a pályázat harmadik műfajára beérkezett munkák olvasásakor fölmerül előttünk a kérdés: találunk-e a díjazástól elesett pályamunkák között, akinek írója a maga fejlődésében előremutat? Megrekednek-e valamennyien a formakeresésben, a műkedvelés ingoványos talaján vagy előbbre jutnak s fölcseperedik bennük az alkotóművész?

Ahány kézirat annyi kérdés és ahány alkotónak induló ígéret, annyi föladat a nevelők előtt.

Az eredmény, mint már fennebb leszögeztük, nem csüggesztő, inkább előre mint visszafelé mutat. Ezt mondhatjuk a színdarabpályá-

zatról még akkor is, ha mindaz a munka, törekvés és alkotói igyekezet, amelyet a pályázati fölhívás indított meg, ezúttal kéziratban maradt. Itt hangsúlyoznunk kell, hogy a drámában a kéziratos irodalom is érték és ez nem csupán annak a bizonyúsága, hogy színdarabíróink vannak indulóban, hanem műveket is tarthatunk számon, amelyekből vagy amelyeknek nyomán megszülethetik a jugoszláviai magyar dráma.

Amíg az elmúlt évi pályázat során háromfelvonásos színmű olyan földolgozásban, amellyel érdemes lett volna foglalkozni, egy sem érkezett, addig az 1947 évi pályázat nem egy ilyen kéziratot adott. *Veres Iván* és *Papzs Pál*, ha pályadíjat nem is, de dicséretet kaptak munkáikért.*) Ismerik vagy most ismerkednek közelebbről a drámai jellemzéssel, képszerkesztéssel és a drámai nyelv sajátosságaival. Mindketten ott tartanak már, ahonnan érett művet várhat a magyar dolgozók színháza. *Gyólai István* ha a szerkezeti követelményekkel tisztában lenne, sok mindent adhatna gazdag élménytárából. A kezdet nehézségeivel küszködik s emiatt az elbeszélő műfajban is lelemás írásművet ad. *Urbán János* revüszerű népszínműve már nem csak a formai, de a tartalmi egységet is nélkülözi. Élőképek sorozatát adja, de nincs bennük egy vezérgondolat, amely a sok apró részletet összefogná. Hasonlóképpen széteső a »Harcunk« c. színdarab, és *Szekula András* romantikus betyár-története. *Pavlovics Vukasin* drámai kísérletében inkább könnyeztetni akar, mint a dráma erőteljes eszközeivel rámutatni arra, ami a megszállás napjaiban gyötörte a népet.

Formailag sokkal kezdetlegesebb írásművekkel találkozunk az egyfelvonásosok között, mert az írók túl egyszerűnek és könnyen megoldhatónak találták föladatukat. A műgond hiánya elsilányít minden szándékot és próbálkozást, még ha nem is egyfelvonásos színműről van szó. *Korpa István* tengerparti története jó gondolat ugyan, de öszszecsapott vígjáték formájában egészen banálisan hat. A »Harc a jövőért« munkás írása. Egy falusi ifjúmunkásról szól, aki elmegy az ifjúsági vasútvonalra építeni, majd diadalmasan tér vissza a befejezett mű után. A kezdetleges képek színműírásban járatlan ember munkájára vallanak, de csupa melegség és lelkesedés árad a küszált sorokból. Ezeket mondhatjuk el Kis Jovák Miklós zenés színművéről is.

Túljutottunk a kezdet nehézségein?

Még nem! Még mindig nem! Tapogatózva indultunk a HÍD-dal, a pályázatokkal s az antológiával is. Minden lépés magán viseli az útkeresés nyers, s talán torzító nyomait, de már sejtett és ígér kifogástalan formába öntött műveket is. Akik az irodalom szolgálatába szegődtek, nem csupán kedvtelésből indultak el erre az útra; értékük az a fölismerés, hogy nem maguknak írnak és nem magukért dolgoznak. Az irodalom megszűnt önmagáért élő írástudók zárt köre lenni; az olvasók tábora szakadatlanul szélesedik s így szélesedik az író érdeklődési köre, témaköre és nem kevésbé a munkatársak köre is.

Akik az irodalom szolgálatába szegődtek ma már az új irodalmi élet építői. Számon tartanak minden erőt és minden kéziratot; a fiatalok indulását és a munkásírók szárnypróbálgatásait épp úgy, mint a régi írók ocsúdását, bekapcsolódását a szocialista építés szellemi vonalába.

Lévay Endre

*) Színdarabpályázatunk eredménye. HÍD XII. évf. 1—2 szám.

ÖT FIATAL KÉPZŐMŰVÉS KIÁLLÍTÁSA SZUBOTICÁN

A felszabadulás után kivirágzó kultúrélet talán a legvilágosabban bizonyítja, hogy a széles néprétegekben milyen sokoldalú, széles sígában ömítő erőforrás rejtőzik. Ennek a forrásnak szabad folyást és széles medret csak olyan társadalom biztosíthat, mely a népi erőkből táplálkozik és magában a dolgozó népben vetette meg gyökereit. Ha végigtekintünk az írástudatlanság elleni nagy harctól melyet országunk lakossága vív, egészen a nagy lendülettel fejlődő művészeti életig, annak a bizonyosságát látjuk, hogy új, a szocializmus felé haladó társadalmunk alkalmas a nép erejének kiaknázására. Ezzel további lendületet ad fejlődésének nemcsak gazdasági és politikai síkon, de ami nem kevésbé fontos és az előbbiektől elválaszthatatlan szellemi felépítésének terén.

Ezért kell, hogy üdvözlünk minden olyan megnyilvánulást, amely a népi erők szellemi feltörését bizonyítja és ezért üdvözljük az öt fiatal szuboticiai képzőművész nyilvános jelentkezését is.

Nem kiforrott, kialakult képzőművészek bemutatkozása ez a tárlat, hanem egy tanfolyam munkájának eredményét összegezi. Ez csak kezdet, kiindulópont a fiatal népi tehetségek további fejlődéséhez, amelynek lehetőségét az a tény bizonyítja, hogy háromtan a tanfolyam látogatói közül most már főiskolákban fejlesztik tovább tudásukat és tehetségüket.

Sajnáljuk, hogy *Hangya András* festőművész nem foglalkozhatott ezekkel az emberekkel a tanfolyam mind két esztendején keresztül, mert annyira érezhető bizonyos biztonság és viszonylagosan szolid tudás a rajzban — ami főleg a tanfolyam első évének eredménye — annyira bizonyítja a tárlat anyaga a festői forma irányítás nélküli keresését a

szilárd talaj utáni szüntelen kutatást.

Hogy a tárlat anyagában mindegyik kiállítónál találunk mégis legalább egy-két komoly művészeti alkotást — ez feltétlen tehetségük bizonyítéka.

Petrik Pál munkásember és hogy a címfestésről tért át a festőművészetre, számára sohasem jelentett előnyt, de komoly akadályt, mely csak gátolhatta kibontakozását. *Petrik* munkájának elbírálásánál első sorban azt a tényt kell leszögeznünk, hogy sikerrel küzd a nehézségek ellen és áttörte magát ezeken a gátokon. A szorgalmas munka és fegyelmetezett tanulás eredményeként sikerült kibontakoznia és néhány kiállított képe komoly fejlődési lehetőségekre nyújt reményt. Különösen *Boszniai táj* című olaját kell kiemelnünk; ez a mű nemcsak a táj jellegzetességét adja híven, de színeiben és tónézékeltetésével is jól sikerült. Figyelemreimlő a *Munka az ifjúsági vaútvonalon* festménye is, melynek kopár hegyoldalát anyagszerűen és jó, összhangba hozott színekkel festette meg — de dolgozó, nagy iramban alkotó ifjai csak rajzban adnak mozgást, míg az izradó, munkában feszülő testek indokolatlanul egyhangú, tompa színei elveszik a kép egyébként jól megszervezett valóságosságát. Ne törekedjen mesterkélten, nem festői témák feldolgozására, mint ahogy ezt *Műhelyrészlet* című képénél tette. *Petrik* egyébként most már a beográdi akadémia növendéke és hiszszük, hogy további kibontakozásának irányítása jó kezekben van.

Tikvicki Iván munkái talán a legvilágosabban jellemzik azt az állandó kutatást, amelyet a tárlat összes résztvevőinél tapasztalhatunk. Ha a katalógus nem bizonyítaná, talán nem is sejtetnénk, hogy a *Tél, Fiala leány és a Táj kukoricással* című olajfestmények egy és ugyanazon festő munkái. Míg a *Tél* olajában merészen vág neki az unalmas, semmitmondó témának, hogy azt lendü-

letes vonalakkaival, bátor, de nem mindig jól megoldott színekkel tegye vonzóvá és érdekessé. addig a *Táj kukoricással* bátoratlan, tapogatózó munka, mintha a festő önmaria riadt volna vissza nagy merészségétől. A *Fiatal leány* portréja és a többi portrék, de különösen a *Fiú az uccáról* jó jellemrajzolás, higgadt, mégis élő és anyagszerű színkezelést mutatnak. Ezen az úton kellene továbbfejlődnie, mert ezek a munkák túllépnek az átlagos műkedvelő festő igényhatárain és határozott tehetséget árulnak el.

Vukovics Márkó nem hozta el a tárlatra mindazt, amit megmutathatott volna a közönségnek. Azok, akik a tanfolyamon látták Vukovics első próbálgatásait, most joggal keresik első képeit melyek meglepetést jelentettek mindenki számára festészeti munkájának kezdetén. Sajnos ezeket a képeket, talán a terem vilátszerűsége miatt, vagy azért, mert nem becsülte fel őket megfelelő árértékkel — nem hozta el a tárlatra. Ő is mintha visszaretent volna a kezdet merészségétől — és most a másik végletbe csapott át. Új munkái ugyan még mindig a keresés egyik állomását jelentik, de indokolatlan mégis az a lezompult, már úgyszólván élete: és merészséget nélkülöző módor, amellyel most élénk lépett. Az *Aratás* (olaj) bizony nagy meghátrálást jelent az előbbi munkáival szemben. Két portréjánál már merészebb kutatást észlelünk. Kár hogy az *Öreg ember* színekben vérszegény, mert egyébként maga a portré komoly és kifejező. Ha több élete: vitt volna a színekbe, talán a kiállítás legbiztonságosabb munkája lehetett volna. Így is figyelemreméltó és reméljük, hogy Vukovics nem áll meg, míg meg nem találja tehetségéhez illő festői útját.

Sátrány Imre a legfiatalabb a kiállítók közül, de éppen fiatalágánál és munkájában megcsillanó tehetségénél fogva a legszebb út állhat előtte. Csak négy képet állított ki a tárlaton, de a négy kép merész,

fenntartás nélküli nekilendülést bizonyít. A *Főutca* a kiállítás legjobb festői megoldású munkája. A másik három kép: *Városházarészlet*, *Palicsi tűz* és *Csendélet* olajfestmények is derűs, nagyvonalúan megoldott munkák, melyek nem sokkal maradnak el az elsőtől. De *Sátrány*nál mégis egy kis aggodalmunk van: kissé fegyelmetlenül, munkájában néha kicsapongó és bizony a nagy önbizalom könnyen fejlődésének kerékkötőjévé válhat, ha nem párosul kellő fegyelemmel. Nem tudjuk, hogy helyesen tette-e, amikor a beogradí akadémiát az újvidéki tanárképzővel cserélte fel. Neki éppen jó mesterre és hosszabb fegyelmetzett munkára van szüksége.

Almási Gábor nem először lép a közönség elé. Nem ma kezdte munkáját, de életkörülményei a múltban nem adták meg neki fejlődéséhez szükséges lendületet. Sokáig egyhelyben topogott, inkább a szobrászat tehnikai részét tanulva, mint művészi utat és kiterjesztést keresve. Annál értékeesebb az a tény, hogy az utóbbi két év mégis előrelendítette. Kiállított szobrai és rajzai bátor újjáéledést és fiatalos nekirugaszkodást mutatnak. Hisszük, hogy az új élet lehetővé is teszi teljes kibontakozását. Kiállított munkái közül elsősorban *Petőfi* portréját kell kiemelnünk, amely nemcsak méreteiben, de lendületben, a nagy formadalmi költőt jellemző kifejezésében is felülemelkedik a többi munkák fölé. »Eltörés« című figurális kompozíciójában nem találta meg a megfelelő megoldást és indokolatlan a csakányozó fiú és lapátoló leány egymáshoz kötése. Ezt a témát érdemes továbbfejleszteni, de plasztikusabb megoldással. Lenin portréjának feje erőt és lángészt sugároz, de a közhelyes póz sokban pontja a hatást. Almási a fafaragásban mutatja a legnagyobb biztonságot; teljesen uralja az anyagot és ha leküzd ezen a téren dekoratív hatásokra hajlamos módorát, tehetségét éppen a fafaragásban fejlesztheti a legmaga-

sabb fokig. Kisebb rajzai, de különösen az Ifjúsági vasútvonalon rajzolt vázlatai azt mutatják, hogy a köztartó munka szép eredményekkel járt. Almási, ha nem is mindig hiba nélkül, de legbiztosabban rajzol a kiállítók közül.

Meg kell említenünk, hogy a kiállítás anyaga nem mutatna megfelelő kapcsolatot a művészek körül zailó élettel, ha Petrik és Almási az Ifjúsági vasútvonalról hozott anyagot nem állítják ki. A másik három kiállító nem törekedett az életet, társadalmunk alkotó munkáját kifejezni. Ezt a mulasztást ma még tanulmányaikkal indokolhatják — de a jövőben feltétlenül több tartalmat kell, hogy vigyenek munkájukba.

A látortól mintegy ezeröttszáz érdeklődő látogatta meg — amit igen

szép eredménynek tekinthetünk, mert sajnos a munkásság szervezett látogatása elmaradt. Pedig itt van az ideje, hogy fölkeltsük a munkásosztály figyelmét kulturális fejlődésünk képzőművészeti ága iránt is.

Feltűnően sok kiállított munkán látjuk az »eladott« jelzést. Nagyon biztató jelenség, hogy a fiatal művészeket elsősorban kulturálműnyein — a szubotívai városi muzeum és a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség részesei anyagi támogatásban.

Mind ezt összevéve reméljük, hogy ez a kiállítás tovább lendületet ad az öt fiatal képzőművész munkálkodásának és hogy a jövőben még jobb, tartalmasabb és rendezettebb anyaggal lépnek a közönség elé.

Gajdos Tibor

S Z E M L E

BEAUMARCHAIS A MAGYAR NÉPSZÍNHÁZBAN

A jugoszláviai Magyar Népszínház alig két éve működik. A semmiből alakult, hiszen a régi Jugoszláviában nem volt önálló magyar színház, s ha akadt egy-két hivatásos színész, az is más pályát választott, s a biztos kenyér mellől ment el olykor műkedvelőkkel magyar színpad: szereplésre. Erre az egy-két tapasztalt színészre és fiatal műkedvelőkre támaszkodhatott megalakulásakor a jugoszláviai Magyar Népszínház. Akik figyelmen kívül kisérték kezdeti próbálkozásait, mégannyi derűlátással sem hihették, hogy két év alatt odáig fejlődhet az együttes és vele együtt a színház.

Ezt bizonyítja J. C. Beaumarchais Figaró házasságának előadása. Magyar színpadokon a Figaró házasságát Paulay Ede óta játsszák, a budapesti Vigszínháznak évtizedeken át volt visszatérő műsorszám. Még tizenegynéhány évvel ezelőtt is lát-

tattuk Góth Sándor nagyszerű rendezésében, s az itteni előadást akaratlanul is a vigszínházi előadásokhoz kell hasonlítanunk. Góth Sándornál a piktóreszk színpadi kép, az előadás meseszerűsége volt fontos, a szellemes fordulatokban gazdag vígjáték könnyed előadása. Akkoriban járt Jusznij társulata Európának ebben a részben, s romantikus kísérleteiből sokat átvettek mindennütt, ahol megfordult. A pesti Figaró is felemelkedett a realitás talajáról a mese színes világába, de talán túlságosan felemelkedett. A szereplők oly ritmikusan mozogtak, hogy szinte bábszínházban képzeltek magunkat, s oly gagyogva és selypítve beszéltek, hogy azzal tökéletesen elszikkadt Beaumarchais éles szarkazmusa s a művészi játék mögött lefűnt a XVIII. század francia forradalmi szelleme.

Garay Béla rendezése nem nélkülözi teljesen ezt a meseszerűséget, de nála ez is alkalmazkodik a darab általános ironikus hangulatához.

Megmaradt a pözépúton, az imbroglio-vigjáték könnyed, de sohasem könnyű előadásánál. Nála nem sikerked el a mondanivaló a művészi játéokban, néha talán túlságosan is érvényesül a játék rovására. Amikor például Marcelina ifjúkori botlását menti és ezzel éles bírálatot mond az akkori társadalomról, az úri körök és a szegénylány viszonyáról, az úgy hat, mint egy programbeszéd. A szánalmasan kómikus Marcelina egyszerre kilép szerepéből, a rámpához megy és a közönségnek szavalja el mondókáját. A színpadon ezalatt megáll a játék, a többi szereplő a körmét piszkálja, vagy ugyancsak a közönséget nézi. Egy nem kevésbé fontos jelenet, amikor Figaró a maga életét mondja el, teljesen elsikkad, hatástalanná lesz, mert a Figarót alakító Sovény Károly minden átélés nélkül, anélkül, hogy észrevenné mit mond, egyszerűen eldűnnyögi a monológját. Ilyen kitűnő rendezés mellett, amikor Garay Béla egy fiatal együttessel Beaumarchais-t játszatja szép művészi elgondolással, nagyvonalú rendezői irányítással, ilyesminek nem volna szabad megtörténnie. Ezt Garay Bélának mondjuk, nem az együttesnek, s ő megérti, hiszen az ő tapasztaltsága, hozzáértése nagyban elősegítette a Magyar Színház fejlődését.

A darabnak négy nagy szerepe van. Alinaviva gróf, akit Pataky László alakít, Rosina, a felesége, akit Ferenczy Ibi, Figaró a gróf komornyikja, akit Sovény Károly és Susanne, akit R. Fazekas Piri visz a színpadra.

Pataky László tehetséges, kulturált színész. Fegyelmezett, ökonómikus. Nincs egy felesleges mozdulata; mindig tudja, mit csinál. Talán a hanghordozásában van valami sztereotíp vonás, ami azonban bizonyosan eltűnik majd. Az az érzésünk, hogy inkább dráma az eleme, hogy orgánuma, vérmérséklete s egész figurája erre predesztináltak. Nem színes, könnyed, hanem elmé-

lyülő, tépelődő egyéniség. De jó színészhez illően, jól megállja a helyét Beaumarchais darabjában is.

Ferenczy Ibivel a Magyar Színház kitűnő erőt kapott. A Városliget vendégben és az Orosz kérdésben becsületes drámai alakítást nyújtott, itt azonban játszott. Ahogy fekapta a fejét, ahogy dobbantott, ahogy elfintorította az arcát, ahogy a szentimentális jeleneteknél mosolyogva a könnyeivel küzdött, az felelthetetlen. Az igazi tehetség ott nyilatkozik meg, ahol nem kell vigyázni magára. S Ferenczy Ibi öntefeláradt, finom szenvedéllyel játszott. Mimikájában, mozdulatai kiforrott színészi tehetségről adnak bizonyosságot.

Sovény Károlyról sajnos, nem mondhatjuk el mindezeket. Ennek a nagyon rokonszenves színésznek olykor el kell felejtetnie, hogy feladatot teljesít, szabadabban kell átadni magát szerepének. Az nem elég, ha egy színész megcsinálja a szerepét, még az sem, ha jól csinálja meg: érezni kell a beleélés örömét, a művészi feloldódást, s ezt Sovény Károlynál nem mindig érezzük. A Ludas Matyiában kapott először nagy, nekiváó szerepet, jól játszotta de nem vesszük észre az eltelt idő: a két szerep között. Fejlődött beszédében, mozgásában, bár még most is vannak túlzott mozdulatai, amikor saját ritmusa elragadja és egy ütemmel hosszabb a kelleténél... De nem fejlődött belsőleg, ezért felületese gyakran, hogy szinte úgy tűnik, unja a dolgot.

Felfigyeltünk apróbb fogyatékoságokra is. Ilyesmi van a színházaknál, de nem szabad lennie. A színész, a jó, a tehetséges színész nem egyfajta közönségnek játszik. Ha szerepében öröme telik, ha igényesen játszik, akkor mindegy, hogy Ludaspusztán van-e, vagy Noviszádon, hogy felnőttek illeken a nézőtérben, vagy gyerekek. S a Magyar Népszínháznál gyakran előfordul, hogy a színészek, miután elmondták szerepüket, azt hiszik, nekik most már nincs dolguk, s aztán a közön-

séget nézik. Nem veszik észre, hogy ezzel kiléptek a játékból, akár ki is mehetnek: ezek, legalább nem vonnák magukra a közönség figyelmét, s nem vonnák azt el partnereiktől.

Azt hiszem ezt okvetlenül meg kellett mondanunk, még mielőtt rátérnénk R. Fazekas Piri finom játékára. Talán az egész színházban nincsen még egy színésznő, aki annyit fejlődött, mint ez a kedves, nagyon tehetséges ezüstlángú színésznő. Egyedül lép a színpadra, s mégis minden mozgalmal tőle. Minden lépése, mozdulata, szava annyira lekötí érdeklődésünket, oly várankozóvá tudja tenni a közönséget, mintha Isten tudja mi következhetnék, mi csoda szenzációkat, mi csoda titkokat fog most mindjárt kideríteni. Ferenczy Ibivel ők ketten viszik a darabot nem csak szerepüknél, hanem tehetségüknél, örömteli játékuknál fogva is.

Sántha Sándor régi színházi ember, hivatását komolyan veszi, szerepeit kidolgozza, Antonio szerepében is jó volt. Ha figyelemzetnénk valamire, csak arra, hogy szokjon le beszédében a modorosságról. Ez a brizú, anekdotázó hang nem mindig és nem mindenütt érvényesül egyforma sikerrel. Azonkívül még a jó színészt is megunják, ha önmagát ismétli. Már pedig Sántha Sándor tehetséges, jó színész, kár volna ha ebben a modorosságban megmerevednék.

Úgyesen mozgott a színpadon a fiatal Godányi Zoltán is. Rutinnal, tanulással jó színész lehet belőle. Viszont Rind Károly darabos volt, tipikusan műkedvelő gesztusokkal és erőtetett színpadias hanghordozással; ő az, aki legkevesebbet fejlődött az együttesben. Egyszer kidolgozott egy szerepet Heyermans Reményében, azt tőle telhetően becsületesen megjátszotta, de úgy tűnik, mintha még mindig ugyanazokkal az eszközökkel akarna célt érni, mintha félne a minden szerepnél más és más problémák megoldásától.

Gyapjas János az énekmeister szerepében gyenge volt. A szerep sem volt nekivaló, kedvetlenül is játszott, úgyhogy nem lehetett megállapítani: nem tudja vagy nem akarja csinálni, amit rábíztak.

Ezzel szemben Kiss György alakítása az írrok epizód-szerepében finom volt, művészi. Nagyon fejlődött a tehetséges Szabó István. Amikor utoljára láttuk, még nagyban rezeitette a hangját. Hosszú Zoltán modorában nyújtotta és ropogtatta a szavakat és rogyadozó térdekkel járt, mintha született apa és jellemszínész volna. Nagy örömmel szolgált, hogy levetette ezeket a bántó külsőségeket és szeretettel, elnőnyedéssel formálta meg kő szerepét. Jó volt a mindig jó, megbízható Balázs Janka. Ő nem akar többet annál, mint amit elbir, s tisztában van önmagával, mértéktartással mindig kihozza, amit akar.

Külön kellene szólni a diszletekről, amelyek Dezsélics Beriszláv ízlését dicsérik, a szép kosztümökről, amelyeket Péics Miklós és Szőnyi Hermina készítettek a színház szabóműhelyében.

Herceg János

KRLEZSA-DRÁMA ZOMBORBAN

A zombori Városi Népszínház Izet Hadzsi-Mehmedovics igazgatása alatt komoly fejlődésnek indult. Ez a fejlődés nemcsak az együttes, hanem az igazgató érdeme is, aki jól összefogta társulatát s megértvén a mai színház feladatait, művészi igénynyel folytatja munkáját.

Krlezsa Agónia című drámájával olyasmit vállalt a színház, amibe a művészi igényesség nélkül feltétlenül belebukott volna. A tegnapi előadás azt bizonyítja, hogy a zombori Városi Népszínház messze kinőtt a műkedvelő színjátszás kötöttségéből s ma a Vajdaság legkomolyabb együttese közé tartozik.

Kriezsa húsz év előtt írta az Agóniát a »Glembajok« ciklus bevezetésé-
ként, amikor az első világháború
utáni hangulat még tartott s a hu-
manizmus légkörében részvétet ér-
zett a háború által megtépázott úri
osztály iránt is. A monarchia fel-
bomlása után a horvát főváros társa-
dalmának képe jelentősen megválto-
zott. A történelmi osztály képviselői-
nek helyét törekvő polgárok foglal-
ták el, a régi, »szolid« üzleti vállal-
kozásokat felcserélte a lánckereske-
delem; a régi rend alappilléret jelen-
tő »honpolgárt« a siberek, tőzsdések,
kalandorok váltották fel, akik az új
országban a letört magnások, hadse-
reg és állás nélkül maradt katonatisz-
tek, orosz emigránsok tarka tömke-
legével alkották az első háború utáni
világ annyira jellemző hibrid egysé-
gét.

Az Agóniának ez a miliője, tar-
talmi magja azonban ennél sokkal
kevesebb: egy meg nem értett asz-
zony tragédiája, Lenbach Laura há-
rónő divatszaiónt nyitott, hogy mun-
kával keresse meg kenyerét, de fér-
je Lenbach báró cs. és k. huszárez-
redes nem tud elszakadni osztálya
hagyományaitól, a munkát megveti,
s továbbra is úgy akar élni, mint
ezelőtt. Kártyázik, váltót hamisít,
kémkedik, mert azt becsületbeli köte-
lességének tartja, bebörtönözik, kijön
s folytatja ott ahol abbahagyta. Az
asszony, amikor férjével küzd, mint-
ha a régi világgal folytatna remény-
telen küzdelmet, hogy megkapaszkod-
hassék az újban.

A háromszöget Krizsovec írja
be. »Keresztess von Krizsovec Iván«,
aki előtt ragyogó karrier állt, csa-
ládának, rokonj kapcsolatainak, te-
hetségének, műveltségének biztos zá-
logaként, de ezt a karriert kettőtöri
a háború. Ügyvéd lesz Zágrábban,
tyúkpörökkel bajmólok, végnéki
logikai fejtegetésekben, jogi doktri-
náknban, a szobizmus szinte tudatos
évezetében és szerelmi kalandokban
éli ki magát, Osztályának tökéletes
példánya, a formát többre becsüli a
tartalomnál, a viszony felszínes se-

iyemzsáit a szerelem mély kapcsola-
táinál.

Laura a két férfi között vergő-
dik. Az egyikőtől nem tud megszaba-
dúlni, a másiknak nem kell. A szan-
guinikus Lenbachot végül belekergeti
az öngyilkosságba, de amikor rájön,
hogy Krizsovec sohasem érzett irán-
ta komoly, önfeláldozásra hajlandó
szerelemet — véget vet életének.

Műndezt két felvonáson kereszt-
tűt mesteri módon, helyenként költő
finomsággal bonyolítja le a szerző. A
Kriezsára annyira jellemző monoló-
gok az Agóniában szabadabb folyást
kapnak, mint a ciklus másik két da-
rarában. A tulajdonképpen vérsze-
gény szerelmi háromszög ezekkel a
monológokkal, a mult emlékeinek idé-
zésével, a folytonos történelmi, zenéi,
művészi kirándulásokkal, a szob örö-
kös eltéréssel a tárgytól, színessé
vállik, finomabb lesz, szinte el felejt-
jük a háromszöget, a mesterség nél-
külözhetetlen sablonjait s átadjuk ma-
gunkat az annyira jellegzetes kriez-
zsai dikciónak, amely majd udvarias
fecsegsébe, majd lírai meditatálásba,
vagy okos esztétizálásba siklik át.
Talán nem tévedünk, ha az mondjuk,
hogy ez Kriezsa lényege; a stílus, a
hang, amelynek hatása a támadásban,
a gúnyban van. Ez a hatalmas kész-
ség határozta meg Kriezsa egész iro-
dalmi multját. Gyakran az volt az
érzésünk, hogy nem egy ember állt
kifejező porondra; csak a hangja szállt,
olykor a harsóna zengésével, máskor a
fúvóla légységével, de mindig külön
hang, hogy diszsonanciát keltsen. Ma
sajnos, ez a hang csak drámáiból és
rég: írásaiból szól felénk.

Ez alkalommal a darab előadásán
van a hangsúly. Az előadáson, ame-
lyet ma már más közönség és más
szemmel néz, mint húsz évvel ezelőtt.

A darab nagy szerepét, Laurát,
Gerner Erzsébet játszotta. Ez a fia-
tal, nagyon szép, igen intelligens és
tehetséges művész nő néhány hónap
előtt tűnt fel egy Zilahy darabban,
majd Shaw Pigmalionjában is forró
sikert aratott. Műveltsége már akkor
megővta a műkedvelői modorosság-

tól, egyéni alakítást nyújtott, de határozottan állítani, hogy kizárólag a színpad az ő világa, nem mertük volna. Nehéz ugyan s különválasztani az intelligens igyekvőt a vérbeli tehetségtől, hiszen a színpadi játék nem csupán tehetségből áll, az intelligencia, a szerep fel fogása, az író elgondolásának maradéktalan átvétele a tehetség fogyatékoságát is gyakran jól takarja. De Gerner Erzsébet Laurájában tehetség és intelligencia tökéletes összhangban állnak. Nem csak hogy komoly studiumokkal magáévá tette Krleza intencióit, de hozzáadta a saját tehetségét is és ragyogó átélésben játszotta meg Laurát. Ezután az előadás után bizonyos, hogy Gedner Erzsébetet nevével a zomborinál nagyobbigényű színházaknál is találkoznunk fogunk.

Ha kisebb észrevételeket teszünk, arra éppen e felfelé igyekvő pálya határozottsága adja meg számunkra a felhatalmazást. Mert később, megfelelő rutinnal Gerner Erzsébet biztosan szabadon rendelkezik majd orgánumával, s kibontja azt az egész gazdag skálát, amely kétségtelenül megvan benne, amelyet azonban ma még nem tud zavartalanul kezelni. Az Agónia zombori előadása kissé túlfűtött hangulatban játszódott, — felfogás dőlga — de a magasan tartott hang helyenként unalmassá, egyhangúvá lett. Ez főleg az első felvonásra vonatkozik, ahol Laura pártnera az egész játékot gyakran száraz, izgága szónokiasságba vitte. Gerner Erzsébet ezért nem mindig találta meg a visszavezető utat a magas hőfokról a langyosabb levegőbe. Olykor kissé kemény volt ott, ahol lágyabbnak, asszonyosabbnak, melegebbnek kellett volna lennie. A finom lírai átmenetek, a hangulathullámzások, amelyek a kiegyensúlyozatlan, két férfi között vergődő asszony természetes lelki tényezői, nála nem tudtak mindig feloldódni, mert még túlságosan vigyáz magára, még nem meri egészen elengedni magát. Ezek azonban olyan kötöttségek, amelyeket az

olyan komoly tehetség, mint Gerner Erzsébet, biztosan hamar levet majd magáról. Mély vízben a jó úszó is nagyobb karcsapással siklik s halad a célja felé. Meggyőződésünk, hogy Gerner Erzsébet is kiemelkedik a kezdeti gátlásokból és eléri a nagy művészek elsőrendű célját: a kiteljesedést.

Krizsovec szerepét Titó Strozzi, a zágrebi Nemzeti Színház ismert drámai színésze játszotta, olyan természetességgel, olyan simán, nyugodt fölényvel, ahogyan csak nagy színészek visznek életet a színpadra. — Ezért Strozzi vendéjátékát nem érezzük alkalomnak a kritika méltatásra. Helyét a szakavatott színházi kritika már régen az ország legjobb drámai színészei között állapította meg. Csak köszönetet mondhatunk felejtethetlen játékáért, amelyet oly ritkán élvezhetünk.

Báró Lenbachot Krónics Milán, a színház egyik főerőssége játszotta, aki egyben a darab rendezője is volt. Sajnos, Krónics nem illett bele szerepébe. Sem alakja, sem orgánuma, sem temperamentuma nem predestinálta a pocakos, vérbő, huszáros kintőrésekben tobzódó züllött báró szerepére. Feladatát azonban így is becsületesen oldotta meg, mondhatnánk: felülmúlta önmagát. Annak ellenére, hogy sem külsőleg sem belsőleg nem hasonlított a k. u. k. armádia e tipikus huszárezredesére, hitelessé tudta tenni alakítását. Mint rendező, nagyobb és művészeibb munkát végzett.

Meg kell említenünk még Szonya Fláviscsot, aki az orosz grófnő, Madelaine szerepét játszotta meg nagyon kedvesen, tehetségesen és természetesen. Jellemábrázolása kitűnő volt s nagyobb szerepekben bizonyosan többet mutat majd önmagából.

A színpad díszletei Jenovács Szteván tervei alapján jól hatottak, s elfeledtették velünk, hogy vidéki színpadot látunk.

Herceg János

»A SZILÁRD BÉKÉÉRT
ÉS NÉPI DEMOKRÁCIÁÉRT«

A kommunista pártok Tájékoztató Irodájának közlönye, Beograd

»A világ demokratikus erői, mindenekelőtt az európai népek mozdulnak nemzeti függetlenségükért és a dolgozók érdekeinek védelmére az amerikai imperializmus ragadozó mohósága ellen« — írja vezércikkében a Szilárd békéért és népi demokráciáért idei első száma. A közlöny első számától kezdve a nemzeti függetlenség legkövetkezetesebb harcosait — a kommunista pártokat segíti, hogy egységes, hatalmas táborba tömörítsék népeiket és ezt a tábori az imperialisták elleni harcban a dolgozók létérdekének egységevei szilárdítsák. Ismerteti tapasztalataikat és ezzel nagy mértékben hozzájárul a világ különböző pontjain, a háború után, nemzeti közti helyzei bonyolult körülményei között folytatott szabadságharcok összeegyeztetéséhez. Bírálatai és útmutatása sikeresebbé teszik a harcot.

A lap céljaul tűzte ki, hogy mint a Tájékoztató Iroda sajtószerve előmozdítsa a marxizmus-leninizmus kérdéseinek taglalását és az elméleti tételek gyakorlati alkalmazását az egyes országok adott viszonyaiban. Továbbá rá akar világítani a kommunista pártok munkásságára a nép demokratikus és hazaszerető erőinek tömörítésén az új háború veszélye elleni harcban és a demokratikus erők elért sikereire.

Már az eddig megjelent számok tartalma is mutatja, hogy a közlöny célravezetően végzi feladatát. Mindezenekelőtt megismertett bennünket a lengyelországi értekezlet teljes anyagával — amelynek magyaryelvű megjelentetését várjuk. Vezércikkkel politikai értékelést és távlatot adnak a nemzetközi helyzetről. Közli a kommunista pártok állásfoglalását országaik döntő kérdéseiben. Tudósít a demokratikus erők harcáról és

cikkeket ad az időszerű politikai eseményekről.

Számunkra különösen fontos Kardely Edvárd, Gyilász Milován és Révai József beszámolója a lengyelországi értekezleten, Rákosi Mátyás beszéde az MKP III. értekezletén és Berei Andor ismertetése a magyar demokrácia gazdasági megerősödéséről.

Kardely Edvárd beszámolójában a KPJ hősi útját mutatja be 1941 áprilisától napjainkig.

»Jugoszlávia Kommunista Pártjának utja a Jugoszlávia ellen intézett fasiszta támadástól napjainkig a Jugoszlávia népeinek függetlenségéért, a népuralomért, az ország gazdasági újjépítéséért, és szocialista felépítéséért folytatott harcban elért jelentős sikerek és győzelmek dicsőséges utja. Ezek az eredmények nem véletlenek és nem magyarázhatók meg csakis a tárgyilagos viszonyokat, amelyek közepette harcolt Jugoszlávia Kommunista Pártja. A sikerek pártunk világos politikai vonalának és az ezen vonal szilárd végrehajtásának, valamint a tárgyilagos adottságok által nyújtott összes lehetőségek helyes kihasználásának eredményei. Csakis olyan párt vihathott ki ilyen nagy győzelmeket a tulerőben lévő ellenség fölött, amely megacélozódott a nép ellenségei ellen folytatott sokéves harcban és amely párt ebben a küzdelemben viszonylagosan magas világnézeti színvonalat ért el. Éppen ez tette lehetővé a párt számára, hogy helyesen használjon fel minden a tárgyilagos viszonyok által adott lehetőséget és eszközt az ellenség és a néprőlök megsemmisítésére.«

Ez az út ma már bevonult a történelembe. Jugoszlávia népeinek felszabadító harca új tapasztalatokkal gazdagította és tovább fejlesztette a marxizmus-leninizmust. Továbbfejlesztette azt az imperializmus jelenkori szakaszában, amikor az imperialisták ellen a nemzeti függetlenségért folytatott harc párosul a társadalmi felszabadulásért vívott

küzdelenemmel és azzal elválaszthatatlan egészet alkot. Ebben a szakaszban nem beszélhetünk nemzeti szabadságról, ha az nem fonódik egybe az elnyomatás és kiszákmányolás minden fajtájának felszámolásával és az imperializmus elleni harccal, vagyis a népi demokratikus állam megteremtésére irányuló küzdelemmel.

»Az új, népi demokrácia — mondja Kárdey Edvárd — ott kezdődik, amikor a munkásosztály a többi dolgozó tömegekkel szövetezve birtokba veszi az államhatalom alapvető részeit és erre támaszkodva biztosítja a nép demokratikus uralmának szilárdságát, megakadályozva az imperialista reakciót, hogy különböző mésterkedésekkel, államcsinnel és erőszakkal kiragadjon a nép kezéből felszabadító harcának demokratikus vívmányait.«

Csak így biztosítható az igazi, népi demokrácia és a nemzeti függetlenség.

A kommunista pártok nyilatkozata kötelezi az egyes pártokat, hogy kezükbe vegyék, országaik szuverenitása és nemzeti függetlenségének zászlóját és álljanak élére »mindazon erőknél, amelyek készek védeni a nemzeti függetlenség és becsület ügyét«, hogy így meghiúsítsák a sűlét erők törekvéseit. Az utolsó évek eseményei meggyanítottak arra, hogy egyrészt a nemzeti függetlenség összeegyezzethetetlen az imperializmussal, másrészt a nemzetközi gazdasági, politikai és társadalmi fejlődés jelen szakaszában a nemzeti függetlenség jelszava megmozdítja a legszegényebb tömegeket az emberiség legnagyobb ellensége — az imperializmus elleni harcra. Ez a felismerés vezette a KPJ-t — Tóto marsallt a felszabadító háborúban és vezetői ma is hazánk öntudatos békepolitikájának következetes megvalósításában.

Gyilász Milován a szervezési munka kérdéseiről beszélt. Leszögezte, hogy a KPJ sikereit mindenképp előtt annak köszönheti, mert megtisztította sorait a megalkuvóktól és árulóktól, és világnézetileg megacé-

lozva, szervezetileg megszilárdulva vette fel a küzdelemet és vezette a nép fegyveres harcát. A Párt megőrizve világnézet tisztaságát és szervezetének szilárdságát, megerősödött vezetői a harcot hazánk gazdasági és politikai életének továbbfejlesztésére: a szocializmus útján.

A háború kezdetén mindössze 15 ezer tagja volt az illegális KPJ-nak (az ország lakosságának 1 ezreléke). A felszabadító háborúban ezek közül 12 ezer adta életét. Habár az új tagoknak is 80%-a elesett, 1945 elején 100 ezer tagot számlált a Párt, ma kb. 4000 ezer fegyelmezett harcdzött katonája van Jugoszlávia Kommunista Pártjának.

A nehézségekről beszélve Gyilász Milován rámutatott a fiatal párttagok viszonylagosan alacsony világnézeti és politikai színvonalára és az ezzel kapcsolatos kérdésekre. Ezenkívül kiemelte országos viszonylatban az értelmiség; és magas szakkaderek hiányát. Ezt pótolni és utólélni az állandóan növekvő szükségleteket, hatalmas és nehéz munka.

»Nem várhatunk gyors eredményeket — hangzik a beszámoló — különösen, mert nagy vesztéseink voltak vezető káderekben és a legjobb és elméletileg legképzettebb káderek kénytelenek különböző állami és gazdasági természetű munkákat végezni.«

A Magyar Kommunista Párt tevékenységét Révai József ismertette a lengyelországi értekezleten.

A választások megszilárdították a magyar demokráciát és annak legkövetkezetesebb pártját a MKP-t az ország vezető pártjává tették. A szavazatok megoszlása a következő:

Az MKP-ra szavaztak	
parasztok	500.000
munkások	450.000
értelmiség és	
kispolgárság	160.000

Ez azt jelenti, hogy az MKP Magyarország legerősebb parasztpártja. A bányavidék 70—80%-ban, az ipari központok 65%-ban, Budapest 28%-ban szavazott az MKP jelöltjeire

A választás utánj fejlemények ismereteseek és azt mutatják, hogy a Magyar Kommunista Párt helyes uton halad és mint a népi demokrácia motorja helyes irányban vezeti az ország politikai és gazdasági életének fejlődését.

A fasiszta Pfeifer párt betiltása, az áruló Peyer szökése megsztította a léghört. A hatalom a népé és egyre jobban népi jellegűvé válik.

Az MKP külpolitikai irányvonaláról szölv a beszámoló többek között kiemeli a jóviszonyt Jugoszlávia és Románia felé.

»A magyar nép tudja, hogy a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság szabadságot adott a magyar kisebbségnek és lehetővé tette nemzeti kulturája szabad fejlesztését. Ugyanezen okokból a magyar reakciónak nehéz románellenes hangulatot teremteni, mert Erdélyben a magyaroknak megvan minden joguk».

Révai hangoztatja, hogy a magyar kommunisták elítélik a magyarok jogfosztottságát Szlovákiában és kifejezi reményét, hogy ez az állapot nem tart soká. A demokrácia főfeladata: harc a saját reakció megsemmisítésére és egy olyan Magyarország megteremtésére, amely szomszédával igaz baráti viszonyban él.

Eerei Ander cikke a magyar demokrácia megszilárdulásáról kiegészíti Révai József beszámolóját. A cikket a HFD közölte.

Rákosi Mátyás nagyjelentőségű beszédét napisajtónk kömerőben ismertette. A magyar demokrácia jelen fejlődési szakaszáról, politikájáról és feladatáról kapunk átfogó elemzést. A demokrácia erősödése megváltoztatta az ország nemzetközi helyzetét. »Történelmünk folyamán először nyílik reális lehetőség arra, hogy szilárd barátságot építsünk ki a szomszéd népekkel és kölcsönösen segítsük egymást a háború utánj újjáépítésben és a béke megőrzésében.« Gazdasági téren a legfontosabb feladat az elért eredmények

megszilárdítása. Ennek leghatékonyabb eszköze a munkafegyelen és a munka termelékenységének emelése és erősítése. A munkásegység volt és marad a magyar demokrácia alapja. »Nézetünk szerint az egységes munkásosztály érdekeit legjobban az egységes munkáspárt szolgálja. A történelmi tapasztalat is ezt az utat ajánlja. Ezért kötelességünk gondosan óvni és ápolni az egyesülést előmozdító tényezőket.« A reakció elleni harc minden téren a legerősebb eszközöket követeli. A Magyar Kommunista Párt minden tagja teljes erejével dolgozva tovább halad az eddigi úton és harcol 1948 eszméjének megvalósításáért, amelyekért Kossuth, Petöfi és Tancsics harcoltak — a szabad, független, erős és haladó népköztársaságért.

Csak néhány írást emlitettünk és ismertettünk. Ugy hisszük már ez is mutatja a lap szerepét és eszközeit, amellyel, elősegíti a Tájékoztató iroda célkitűzéseinek megvalósítását.

Tanít és figyelmeztet. A szilárd békéért és népi demokráciáért. Az amerikai imperiafisták féktelen mchósága vezeti az imperiafista és demokráciaellenes tábor ténykedését. Európa megszégítésének tervével és kommunistá ellenes jelszavakkal lépnek legigázó szándékaikat. Ez a szándék az USA hivatalos állami programjává vált. *»Gazdasági Együttműködési Hivatal«-t akarnak felállítani.* Ez a hivatal lenne hivatalos megvalósítási az amerikai célkitűzéseket Európában. Mellette állna az USA különleges európai képviselője nagykövet rangban. A *hivatal* és a *nagykövet* a segélyszervezés alapján beszélőhat a segélytkapott államok minden ügyébe: a közgazdaságba és politikába egyaránt. Ilymódon a *hivatal* és a *nagykövet* az USA európai gyarmatainak miniszteriuma lenne voltakép, azaz a segélyt elfogadó országok amerikai gyámja.

Habár az amerikai politika sérti az angol és francia nép alapvető érdekeit, a két állam uralkodó körei el-

adva országukat az idegen imperializmus rabságába nem urai többé politikájuknak. Az imperialisták a tőkés rendszer általános válságából kiutat keresnek és ezt abban látják, hogy támadást indítanak a munkásosztály ellen, a dolgozók létérdeke ellen abban, hogy egész népeket leigáznak.

A lengyelországi értekezlet állásfoglalása egyre szélesebb tért hódít a tömegekben. Egyre világosabb a demokrácia erőinek ellenállása, amely az ellentámadásból támadásba megy át a maroknyi imperialista csoport erőszakpolitikája ellen.

»Nehéz harcok várnak ránk — írja a lap — de a harcokból a demokrácia kerül ki győztesen«. A kommunista pártok vezetése alatt tömörülnek a hazaszerető és demokratikus erők és

egyre magasabban leng a népi szabadság és nemzeti függetlenség harci zászlaja.

»A demokratikus és imperialista-ellenes tábor egyesítve erőit fokozza harcát a háborus uszítók és a népet leigázní akarók ellen és ebben a küzdelemben új sikereket arat«.

★

Míg A szilárd békéért és népi demokráciáért nem jelenik meg magyarul is, kívánatos lenne, hogy napi- és hetilapjaink nagyobb figyelmet szenteljenek a megjelent általános érdekű írásoknak, hogy még közelebb hozzák az új Jugoszlávia magyarságát a szilárd békéért és népi demokráciáért folyó harchoz és a harc eszméihez.

Pálics Miklós

Markovics János

LÁZADÁS

Elbeszélő költemény

HANGYA ANDRÁS

művészi képeivel

ÁRA 14 DINÁR

LATÁK ISTVÁN

Viharos idők vetése

versek

Ára 20 dinár

SINKÓ ERVIN

A VASÚT

Ára 20 dinár

Riport az ifjúsági vasútvonalról

Megrendelhetők:

a HID kiadóhivatalában
Szubotica, Dobanovacska u. 9.

